

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९९०

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1990**

**DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY**

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई
यांचेकडून सदिच्छेसह

With compliments from
The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Bombay

228985

महाराष्ट्र संक्षिप्त सांख्यिकी ह्येक १९९० ह्या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आला असून तो मालिकेतील तो लिहिला आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे.

महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची तुलनात्मक आर्थिक परिस्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने सुरुवातीच्या तक्त्यात भारताची माहितीही देण्यात आली आहे. तक्त्याच्या शेवटी राज्याची आर्थिक प्रगती वशांविषारे काही निवडक निर्देशांक समाविष्ट केले आहेत.

अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी वापरण्यात आली आहे. अंतिम आंकडे उपलब्ध होतील तेव्हा ही आकडेवारी सुधारण्याची शक्यता आहे.

ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती, तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल आभारी आहे.

महाराष्ट्राच्या माहितीकरता ही पुस्तिका संदर्भ म्हणून उपयुक्त होईल, अशी आशा आहे.

मुंबई :

दिनांक २८ डिसेंबर १९९०

वा. वि. महाजन,
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
मुंबई.

PREFACE

The Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State for the year 1990 is the thirtieth in the series. Its object is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of Maharashtra State in a concise form.

For the purpose of comparison of the economy of the State with that of India corresponding data for India have also been shown in the first opening table. Data on trends in some selected indicators are presented at the end in a series of tables to throw light on the growth of economy.

In attempting to give up-to-date information, provisional figures have sometimes been presented, which may be revised when final figures become available.

The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations, in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

The Handbook, it is hoped, will be useful as a ready reference to information on Maharashtra.

V. D. Mahajan,
Director of Economics and Statistics,
Bombay.

Bombay :

Dated 28 December 1990

शुद्धिपत्रक/ERRATA

अनु- क्रमांक Serial No.	पृष्ठ क्रमांक Page No.	तक्ता क्रमांक Table No.	स्तंभ, श्लोक, वाच Col. Line, Item No.	चूक Incorrect	वाचावे Read
1	2	3	4	5	6
1	Preface	..	— L-2, —	thirtie ineth	thirtieth
2	11	1.1	C-4, L-4, I-21	9.5	9.9
3	11	1.1	C-5, L-25, I-42	.A.N.	N.A.
4	41	3.3	C-6, L-10, I-10	..	8
5	138	20.3	C-3, L-5, I-2.4	69.95	129.97
6	162	25.1	C-4, L-7, I-14	1,699.61	1,699.11
7	180	26.3	C-3, L-6, I-III(a)	5,5631,2	5,56,132
8	215	29.9	Footnote	@@ months...	@@ 11 Months...

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1990

अनुक्रमणिका/CONTENTS

वर्ष 30]

[Vol. XXX

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र—		Maharashtra State at a glance—
(i) सामान्य माहिती	1	General information.
(ii) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1 हवामान		Climate
1.1. निवडक केंद्रांतील कमाल व किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature, rainy days and annual rainfall at selected centres.
2 क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Male, female and households in each district.
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या ..	14	Rural and urban population in each district.
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	17	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार.	18	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या-गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या.	19	Urban population by size-class of towns.
2.7. वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	20	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले.	21	Cities/Urban Agglomerations (UAs) with population of 1,00,000 or above.
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	23	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार वर्गीकरण.	24	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती व नवबौद्ध यांची लोकसंख्या.	26	Population of scheduled castes and scheduled tribes and neo-buddhist.
2.12. प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	28	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.13. वयोगटानुसार लोकसंख्या	29	Population according to age groups.
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	30	Population by religion.
2.15. २००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या.	31	Annual estimates of population up to 2001.
2.16. स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	32	Migrants by sex and reason for Migration
2.17. पूर्वाच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	33	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यवसायांची संख्या.	37	Households and household population by languages mainly spoken.
3. शेती		<i>Agriculture</i>
3.1. जमिनीचा वापर	38	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	39	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांबाबत क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	41	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांबाबत क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	42	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनाचे निर्देशांक	46	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांबाबत प्रगती.	48	Progress under soil conservation and land reclamation.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	49	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	50	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीज पुरवठा	51	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण बहिस्त धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	52	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या.	53	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र.	54	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प.	55	Government hydro projects commissioned.
4. पशुसंवर्धन		<i>Animal Husbandry</i>
4.1. पशुधन	56	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	58	Livestock population in each district.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकाय माहिती ..	60	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा- मार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण.	62	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दुध शीतकरण केंद्रे.	63	Milk products and milk chilling centres
5. मत्स्यव्यवसाय		<i>Fisheries</i>
5.1. खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	64	Quantity of fish brought for curing salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	65	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3. प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन ..	67	Varietywise marine fish production.
5.4. मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भुजल)	69	Disposition of fish catch (Marine and Inland).
6. वने		<i>Forests</i>
6.1. वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण ..	70	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादन ..	71	Production of major and minor forest product.
7. उद्योग आणि खानकाम		<i>Industry and Mining</i>
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	72	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	73	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	75	Working factories and average daily employment in each district.
7.4. महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	76	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
7.5. कापड विस्थांतील सरासरी गैरहजेरी ..	78	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद	79	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	80	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन	81	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन	82	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. बीज		
<i>Electricity</i>		
8.1. बिजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	83	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी	84	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		
<i>Joint Stock Companies</i>		
9.1. ३१ मार्च १९८१ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	85	Number of joint stock companies as on 31st March 1989.
10. बँका		
<i>Banks</i>		
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची त्रिल्लवार संख्या.	86	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		
<i>Co-operation</i>		
11.1. संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाळ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल.	87	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व दळणवळण		
<i>Transport and Communications</i>		
12.1. रस्त्यांची लांबी	88	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण	89	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	90	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने	91	Motor vehicles in operation.
12.5A महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	92	Transport and non transport vehicles in Maharashtra State.
12.5B वरीलप्रमाणे	93	Do.
12.6A व्यावसायिक व विवर व्यावसायिक वाहन चालकाचे परवाने.	94	Professional and non-professional driving licenses.
12.6B वरीलप्रमाणे	95	Do.
12.7. लोहमार्गाची लांबी	96	Railway route length.
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये याची संख्या.	97	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State.
13. जहाज वाहतूक		
<i>Shipping</i>		
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	98	Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोंदपा आणि बंदरे येथून हलविलेला माल.	99	Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल.	100	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	101	Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		<i>Inland Trade</i>
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर जालेला व्यापार.	राज्यांशी 102	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		<i>Education</i>
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्या-ध्यांचे वर्गीकरण.	104	Institutions and enrolment by type of education.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण	.. 107	Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांतील प्रशिक्षणा-र्थीच्या मंजूर जाणा.	109	Number of seats sanctioned for trainees in the Government and non-Government industrial training institutions in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल.	110	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी.	111	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या.	112	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता.	113	Technical and vocational institutes in Maharashtra and their intake capacity in Maharashtra.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता.	114	Number of Government and non-Government institutions, teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनविषयक आकडेवारी		<i>Vital Statistics</i>
16.1. जन्म, मृत्यू, आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण	115	Birth rates, death rates and infant mortality rates.
16.2. कुटुंबकल्याणविषयक माहिती	... 117	Family Welfare Statistics.
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा.	118	Medical facilities available through institutions in Maharashtra State.
17. पोलिस आणि गुन्हे		<i>Police and Crimes</i>
17.1. पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या	.. 119	Police stations and police force.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
17.2. इंडियन पिनल कोडखाली झालेले वखलपात गुन्हे (गन्ह्यांचे प्रयत्न घडून).	120	Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		<i>Prisons</i>
18.1. कारागृहांचो व कैद्यांची संख्या	.. 121	Number of prisons and convicts.
19. घरवांगणो		<i>Housing</i>
19.1. घरांची वापरानुसार केंद्रेलो वर्गवारी	.. 122	Classification of houses according to use
19.2. वापरानुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	124	Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. घरांचे छप्पर व भित्ती यांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	126	Distribution of households by predominant material used for roof and wall of house.
19.4. बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक	.. 130	Houseless and institutional population.
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	.. 133	Households by number of rooms occupied.
20. स्थानिक संस्था		<i>Local Bodies</i>
20.1. ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	.. 134	Coverage, self raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका घडण.	यांची 135	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका उत्पन्न व खर्च	यांचे 137	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	.. 139	Income and expenditure of Zilla Parishads.
20.5. प्रकारानुसार स्थानिक संस्थांची संख्या	.. 141	Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		<i>General Elections</i>
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	.. 142	Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	.. 143	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		<i>Price Indices</i>
22.1. अखिल भारतीय धाडक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	144	All India wholesale price Index numbers (New Series).
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	146	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निवडणूक.	148	Consumer price Index numbers for selected essential items for Rural Maharashtra.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनगवश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक. ..	149	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
22.5. नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	150	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees.
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	151	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra.
23. रोजगार		<i>Employment</i>
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	152	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
23.2. विंगारशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	153	Occupational classification of persons at work other than cultivators.
23.3. सेवायोजनेसंबंधीची माहिती	.. 154	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य सरकारचे कर्मचारी	.. 155	State Government employees.
23.4B. श्रेणी व जातीनुसार राज्य कर्मचारी.	156	Class and castewise State Government employees.
23.5. सरकारी क्षेत्रातील रोजगार	.. 157	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	158	Employment under shops and establishments Act.
23.7. रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च.	159	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Presses and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके.	160	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची सहावी व सातवी पंचवार्षिक योजना.	161	Sixth and Seventh Five-Year plan of Maharashtra.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा !	.. 163	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	.. 169	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पथकरण	.. 180	Analysis of State Government Budget.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	182	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	134	Regulated markets.
28.2A महाराष्ट्रातील आयुविमाविषयी माहिती ..	188	Life Insurance in Maharashtra.
28.2B महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	189	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या.	190	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईमार्गे मंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	191	Foreign tourists disembarking at Bombay by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन.	192	Production of 'crude oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	193	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. द्विचक्र पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरेगुती ग्राहक.	194	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	196	Agriculture.
29.2. पशुधन व कुक्कुट	200	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	202	Industry and mining.
29.4. बीज	204	Electricity.
29.5. सहकार	206	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	208	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	210	Education.
29.8. अखिल भारतीय धाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	212	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	214	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका) ..	216	State Income (Revised Series).

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	भौगोलिक स्थान— उत्तर अक्षांश पूर्व रेखांश	16.4 to 22.1 72.6 to 80.9	Location— North latitude (degrees). East longitude (degrees).
2	विभाग	6	Number of Divisions.
3	जिल्हे	30	Number of Districts.
4	तालुके	303	Number of Talukas.
†5	शहरे व शहर संकुले	307	Number of City and town units/UAs.†
†6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये दर्शविलेल्या शहरांपैकी).	25	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).†
†7	खेडी— वस्ती असलेली वस्ती नसलेली†	39,354 2,479	Number of Villages Inhabited. Un-inhabited.
†8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	क्षे. 3,07,690	Area (in Square Kilometres)†
9	किनार्याची लांबी (किलोमीटर)	.. 720	Length of the Coast-Line (Kilometres).

टीप.—(१) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेअर जनरल, भारत सरकार, मांन्व्या-नुसार आहे.

Information against item 8 is according to Surveyor General, India.

(२) †१९८१ जनगणनेवर आधारित.

†1981 Population Census.

(३) शहर संकुल=ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

UA = Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	लोकसंख्या (१९८१ ची जनगणना)						POPULATION (1981 Census)
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या .. हजारांत		40,791	5,25,457*	7.8	Thousand	(a) Rural population.
	(आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	64.97	76.69	..	Percentage	(b) Percentage of rural popula- tion to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या .. हजारांत ..		21,993	1,59,727*	13.8	Thousand	(a) Urban population.
	(आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण	शेकडेवारी	35.03	23.31	..	Percentage	(b) Percentage of urban popula- tion to total population.
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या .. हजारांत		11,691	1,19,773	9.8	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	7,534	90,867	8.3	Do.	(i) Rural.
	(२) नागरी	4,157	28,906	14.4	Do.	(ii) Urban.
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या		62,784	6,85,185*	9.2	Thousand	(a) Total population
	(१) पुरुष		32,415	3,54,398*	9.1	Do.	(i) Male.
	(२) स्त्रिया		30,369	3,30,787*	9.2	Do.	(ii) Female.
1.5	(अ) वर्गीकृत जाती व जमाती यांची लोकसंख्या.		10,252	1,56,383	6.6	Do.	(a) Population of scheduled castes and scheduled tribes
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	16.3	22.8	..	Percentage	(b) Percentage of above popula- tion to total population.

1.6	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे .. हजारांत .. 24,302	2,22,516@	10.9	Thousand	(a) Total main workers.
	(आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण. शेकडेवारी 38.7	33.5	..	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population
1.7	(अ) सीमांतिक काम करणारे .. हजारांत .. 2,417	22,089@	10.9	Thousand	(a) Marginal workers.
	(आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण. शेकडेवारी 3.9	3.3	..	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population.
1.8	(अ) एकूण काम न करणारे .. हजारांत .. 36,066	4,20,683@	8.6	Thousand	(a) Total non-workers.
	(आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण. शेकडेवारी 57.4	63.2	..	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population,
1.9	लोकसंख्येची घनता दर चौरस किलो-मीटरमागे लोकसंख्या 204	216††	..	Persons per sq. km.	Density of population.
1.10	साक्षरतेचे प्रमाण--				Literacy percentage--
	(१) पुरुष शेकडेवारी 58.79	46.89	..	Percentage	(i) Male
	(२) स्त्रिया शेकडेवारी 34.79	24.82	..	Do'	(ii) Female
	(३) एकूण शेकडेवारी 47.18	36.23	..	Do.	(iii) Persons
1.11	स्त्री-पुरुष प्रमाण दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या. 937	933	..	Females per 1,000 males	Sex ratio.
1.12	१९७१-८१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडेवारी शेकडा वाढ. 24.75	25.00	..	Percentage	Percentage growth of population during 1971-81.

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

@ आसाम सोडून/Excluding Assam.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
शेती			AGRICULTURE				
प्रमुख पिकाबाबतील क्षेत्र १९८७-८८, १९८८-८९ व १९८९-९० या वर्षांची सरासरी).			Area under principal crops (Average for years 1987-88, 1988-89 and 1989-90)				
2.1	तांदूळ हजार हेक्टर	1,479	40,907	3.6	Thou.-hect. Rice
2.2	गहू "	818	23,543	3.5	Do. .. Wheat
2.3	ज्वारी "	6,426	15,182	42.3	Do. .. Jowar
2.4	बाजरी "	1,898	10,550	18.0	Do. .. Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये "	10,619	90,181	11.8	Do. .. All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये "	3,217	22,547	14.3	Do. .. All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये "	13,836	1,12,728	12.3	Do. .. All foodgrains
2.8	भुईमग "	875	8,027	10.9	Do. .. Groundnut
2.9	ऊस "	330	3,352	9.8	Do. .. Sugarcane
2.10	कापूस "	2,594	7,044	36.8	Do. .. Cotton
प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९८७-८८, १९८८-८९ व १९८९-९० या वर्षांची सरासरी).			Outturn of principal crops (Average for years 1987-88, 1988-89 and 1989-90)				
2.11	तांदूळ हजार टन	2,228	67,802	3.3	Thousand Rice tonnes.
2.12	गहू "	861	49,977	1.7	Do. .. Wheat
2.13	ज्वारी "	5,622	11,760	47.8	Do. .. Jowar
2.14	बाजरी "	1,005	5,899	17.0	Do. .. Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये "	9,716	1,35,438	7.2	Do. .. All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये "	16,261	1,24,754	13.0	Do. .. All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये "	1,13,421	14,79,130	7.7	Do. .. All foodgrains

2.18	भूईमूग	867	7,867	11.0	Do.	..	Groundnut
2.19	ऊत (ऊसांत)	28,164	2,07,997	13.5	Do.	..	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (लिटमधये)	286	1,504	19.0	Do.	..	Cotton (lint)
3 पशुसंवर्धन										
ANIMAL HUSBANDRY										
पशुगणना, १९८२										
Livestock Census, 1982										
3.1	एकूण पशुधन	हजारंत	30,919	4,19,545	7.4	Thousand numbers.	..	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	"	16,162	1,62,453	8.4	Do.	..	Total cattle
3.3	गाई-बैल—	Cattle—
	(१) तीन वर्षांवरील बैल	"	8,560	94,305	9.1	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील गाई	"	7,110	86,081	8.3	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी-रेडे	"	3,972	69,784	5.7	Do.	..	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे—	Buffaloes—
	(१) तीन वर्षांवरील रेडे	"	760	16,242	4.7	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील म्हशी	"	3,212	53,442	5.8	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	10,376	1,04,017	10.1	Do.	..	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे, शिगरे वगैरे	"	49	899	5.5	Do.	..	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	"	360	52,392	0.8	Do.	..	Other livestock
3.9	कोंबड्या, बदके वगैरे	"	19,844	2,07,739	9.6	Do.	..	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	"	22	519	4.2	Do.	..	Tractors
3.11	सिचनाकरिता वापरलेले इंजिने व पंप.	"	139	3,101	4.5	Do.	..	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिचनाकरिता वापरलेले विद्युत् पंप	"	449	3,568	12.6	Do.	..	Electric pumps for irrigation
4 जंगले (१९७९-८०)										
FORESTS (1979-80)										
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	..	चौ. कि.	..	64,078	7,36,685	8.7	Sq. km.	..	Total forest area

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)	
5 उद्योग आणि खानकाम			INDUSTRY AND MINING					
5.1 कारखाने*			*Factories—					
(अ)	चालू कारखाने (१९८६) ६ .. संख्या	..	20,049	1,78,749	11.2	Number	(a) Working factories (1986)	
(आ)	कामगारांचो दैनिक सरासरी हजारांत (१९८६).	..	1,211	7,795	15.5	Thousand	(b) Average daily number of workers (1986).	
5.2 उद्योगांची वार्षिक पहाणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (१९८६-८७)*			Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1986-87)—					
(अ)	उत्पादक मांडवल .. कोटी रुपये	..	14,617	89,034	16.4	Crore Rs.	(a) Productive capital	
(आ)	रोजगारीवर असलेल्या लोकांची हजारांत संख्या.	..	1,216	7,442	16.3	Thousand numbers.	(b) Number of per son employed.	
(इ)	एकूण उत्पादन .. कोटी रुपये	..	29,675	1,33,044	22.3	Crore Rs.	(c) Gross output- (ex-factory value).	
(ई)	उत्पादन मूल्यवृद्धि	6,006	25,552	23.5	Do. ..	(d) Value added by manufacture.	
5.3 (अ) चालू असलेल्या सुतीकापड संख्या गिरण्या (१९८७ अखेर).			..	105	891	11.8	Number	(a) Working cotton textile mills (end of 1987).
(आ) या गिरण्यांतील कामगारांची हजारांत सरासरी (१९८७ अखेर).			..	256	N.A.	..	Thousand numbers	(b) Average number of workers employed in cotton textile mills (end of 1987)
(इ) सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन हजार कि. ग्रॅम (१९८७ अखेर).			..	24,325	1,29,998	18.7	Thousand Kg.	(c) Average monthly production of yarn (end of 1987)
(ई) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन हजार मीटर (१९८७ अखेर).			..	98,309	2,55,588	38.5	Thousand metres	(d) Average monthly production of cloth(end of 1987)
5.4 खानकाम (१९८९).			MINING (1989)					
(अ)	कोळसा (उत्पादन)	..	15,860	1,99,054	8.0	'000 Tonnes	(a) Coal (Quantity)	
	(मूल्य)	..	366	5,114	7.2	Crore Rs.	(Value)	

(भा) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	.. '००० टन	..	908	51,434	1.8	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	5	379	1.3	Crore Rs.		(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज (उत्पादन)	.. '००० टन	..	254	1,334	19.0	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	14	47	29.8	Crore Rs.		(Value)
(ई) बाँक्साईट (उत्पादन)	.. '००० टन	..	538	4,345	12.4	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	3	44	6.8	Crore Rs.		(Value)

6 विद्युत

6.1 विजेचे उत्पादन (१९८७-८८)	.. दशलक्ष कि.वॅ.तास	32,164	2,02,145	15.9	Million kwh	Electricity generated (1987-88)
6.2 विजेचा वापर (१९८७-८८)	.. " कि.वॅ.तास	24,082	1,46,206	16.5	Do.	Electricity consumed (1987-88)
6.3 (अ) उद्योगाकरिता वापरलेली वीज	.. " कि.वॅ.तास	12,079	71,371	16.9	Do.	(a) Industrial consumption
(भा) या औद्योगिक वापराचे एकूण विजेच्या वापराशी प्रमाण.	.. शेकडेवारी	50.2	48.8	..	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption.

7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँक

7.1 संयुक्त भांडवली कंपनी (३१ मार्च १९८८ रोजी).	.. संख्या	36,971	1,55,549	32.0	Number	Companies at work (as on 31st March 1988).
7.2 त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	.. कोटी रुपये	4,804	48,477	9.9	Crore Rs.	Their paid-up capital
7.3 बँक कार्यालये, वर्गीकृत व्यापारी (३१ मार्च १९८९ रोजी).	.. संख्या	5,287	56,960	9.3	Number	Banking offices, scheduled commercial (as on 31st March 1989).
7.4 दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण.	..	7.2	7.1	..	Do.	Banking officers per lakh of population.
7.5 बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (वर्गीकृत व्यापारी) (डिसेंबर १९८२).	..	1,613	21,858	7.4	Do.	Places having banking offices (Scheduled commercial) (December 1982).

8 सहकार

(१९८४-८५)						CO-OPERATION (1984-85)
8.1 सहकारी संस्था	.. संख्या	75,360	3,15,658	23.9	Number	Co-operatives Societies
8.2 समासदाची संख्या	.. लाखांत	190	1,411	13.5	Lakh number	Membership

अस्थायी/Provisional.

(II) भारतशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—conld.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.3	सर्व संस्थांचे खेळते मांडवल	.. कोटी रुपये ..	9,384	37,769	24.9	Creore Rs.	Working capital of all co-operative societies.
8.4	कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज	.. कोटी रुपये ..	250	1,742	14.0	Do. ..	Advances by agricultural credit societies.
9. परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९८४ रोजी).	किलो मीटर ..	5,297	61,460	8.6	Kilometres	(a) Total railway length (as on 31st March 1984).
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९८४ रोजी).	किलो मीटर ..	1.6	1.9	..	Do. ..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1984).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्याची लांबी (३१ मार्च १९८८ रोजी).	किलो मीटर ..	66	56	..	Do. ..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1988).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८८ रोजी).	संख्या ..	668	410	..	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. Kms. of area (as on 31st March 1988).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८८ रोजी).	संख्या ..	2,871	1,718	..	Do. ..	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1988).
10. राज्य उत्पन्न (१९८९-९०)						STATE INCOME (1989-90)	
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये ..	45,613**	3,46,994***	13.1	Creore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किमतीनुसार दर डोई उत्पन्न.	रुपये ..	6,184	4,252	..	Rs.	(b) Per' capita income at current prices.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates.

1. हवामान/CLIMATE
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

1. हवावात/CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

निवडक केंद्रांतील कमाल आणि किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES
1988

(तपमान सेल्सियस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये/Temperature in degrees celcius and Rainfall in mm.)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	तपमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	37.3	17.6	83	2,483.9	1,805	Colaba (Greater Bombay)
2	सांताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	39.2	15.4	94	2,832.3	2,812	Santacruz (Greater Bombay)
3	डहाणू (ठाणे)	37.7	12.8	68	2,186.0	1,759	Dahanu (Thane)
4	भोिरा (रायगड)	41.6	14.4	N.A.	N.A.	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	36.5	16.2	86	2,193.1	1,960	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	36.9	17.4	105	3,402.3	2,617	Ratnagiri
7	देवगड (सिंधुदुर्ग)	34.9	14.1	79	2,119.9	2,246	Devgad (Sindhudurg)
8	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	36.7	14.7	99	2,969.0	N.A.	Vengurla (Sindhudurg)
9	हर्ण (रत्नागिरी)	33.8	19.9	102	2,859.1	2,472	Harnai (Ratnagiri)
10	नाशिक	N.A.	N.A.	50	694.5	697	Nashik
11	ओझर (नाशिक)	42.6	7.3	N.A.	N.A.	633	Ozar (Nashik)
12	मालेगाव कॅम्प	44.2	8.5	42	813.1	N.A.	Malegaon Camp
13	नंदुरबार (धुळे)	N.A.	N.A.	46	1,059.8	643	Nandurbar (Dhule)
14	जळगाव	47.0	8.1	24	322.5	787	Jalgaon
15	अहमदनगर	41.6	9.2	40	555.7	622	Ahmadnagar
16	पुणे	37.7	8.2	45	946.0	661	Pune
17	बारामती (पुणे)	43.8	10.4	34	601.8	465	Baramati (Pune)

18	लोहगाव (पुणे)	N.A.	N.A.	44	777.6	684	Lohgaon (Pune)
19	वानोरी (ए.एफ.एम.सी.)	41.6	10.2	51	1,134.7	640	Wanorie (A.F.M.C.)
20	महाबलेश्वर (सातारा)	35.5	9.4	115	5,247.4	6,226	Mahabaleshwar (Satara)
21	सांगली	37.5	9.5	40	543.1	N.A.	Sangli
22	सोलापूर	46.0	12.5	61	886.2	678	Solapur
23	जेऊर (सोलापूर)	49.2	7.8	53	956.9	596	Jeur (Solapur)
24	सातारा	40.4	10.2	40	818.4	N.A.	Satara
25	कोल्हापूर	42.3	12.4	70	1,171.6	1,070	Kolhapur
26	औरंगाबाव	43.6	8.2	N.A.	N.A.	726	Aurangabad
27	उस्मानाबाद	43.4	4.4	68	1,308.3	N.A.	Osmanabad
28	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	43.4	6.6	17	992.3	692	Chikhalthana (Aurangabad)
29	परभणी	40.5	10.3	67	1,563.6	854	Parbhani
30	बीड	44.3	8.8	70	1,536.3	786	Beed
31	नांदेड	46.0	8.5	62	1,939.4	901	Nanded
32	बुलढाणा	42.1	11.6	67	1,324.8	857	Buldana.
33	अकोला विमानतळ	46.8	8.3	N.A.	N.A.	N.A.	Akola Airport
34	अकोला शहर	46.4	9.0	50	1,246.4	801	Akola City
35	अमरावती	48.3	13.0	59	1,109.1	876	Amravati
36	यवतमाळ	32.7	12.1	N.A.	N.A.	1,096	Yavatmal
37	पुसद (यवतमाळ)	47.0	8.5	59	1,425.4	875	Pusad (Yavatmal)
38	वर्धा	47.9	10.2	60	1,348.4	N.A.	Wardha
39	नागपूर विमानतळ	47.3	9.3	57	944.0	N.A.	Nagpur Airport
40	नागपूर शहर	47.3	11.0	54	1,127.8	1,242	Nagpur City
41	गोंदिया (भंडारा)	47.3	N.A.	64	1,316.8	1,471	Gondia (Bhandara)
42	चंद्रपूर	48.0	9.2	N.A.	N.A.	1,267	Chandrapur
43	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	47.1	8.3	58	1,309.2	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
44	सिरोंचा (गडचिरोली)	46.3	12.7	69	1,870.0	1,439	Sironcha (Gadchiroli)

N. A. = उपलब्ध नाही./Not available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत.

The names in brackets indicate the district wherein the centre is located.

आधार.—(१) विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर.

Source.—(1) Regional Meteorological Department, Bombay and Nagpur.

(२) कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

(2) Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 2.1

पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या/MALE, FEMALE AND HOUSEHOLDS IN EACH DISTRICT
1981

(हजारंत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	कुटुंबे Households (3)	पुरुष Male (4)	स्त्रिया Female (5)	एकूण Total (6)	स्त्री-पुरुष प्रमाण* Sex ratio* (No.) (7)	District (2)
1	महानुबई ..	1,625	4,653	3,591	8,243	772	Greater Bombay
2	ठाणे ..	655	1,780	1,572	3,352	883	Thane
3	रायगड! ..	293	727	760	1,486	1,047	Raigad
4	रत्नागिरी ..	431	611	769	1,380	1,258	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	*	351	423	774	1,204	Sindhudurg
6	नाशिक ..	510	1,545	1,447	2,992	938	Nashik
7	धुळे ..	357	1,043	1,007	2,050	966	Dhule
8	जळगाव ..	478	1,343	1,275	2,618	950	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	477	1,383	1,326	2,708	959	Ahmadnagar
10	पुणे ..	767	2,150	2,014	4,164	938	Pune
11	सातारा ..	382	989	1,050	2,039	1,061	Satara
12	सांगली ..	331	931	900	1,831	967	Sangli
13	सोलापूर ..	463	1,334	1,257	2,591	942	Solapur
14	कोल्हापूर ..	448	1,255	1,209	2,464	963	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	439	820	768	1,588	936	Aurangabad
16	जालना ..	*	524	508	1,032	970	Jalna
17	परभणी ..	338	835	808	1,643	967	Parbhani
18	बीड ..	271	719	694	1,413	965	Beed
19	नांदेड ..	308	892	857	1,749	960	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	386	526	504	1,030	958	Osmanabad
21	लातूर ..	*	660	633	1,294	959	Latur

22 बुलढाणा	..	283	771	738	1,509	957	Buldana
23 अकोला	..	338	938	889	1,827	949	Akola
24 अमरावती	..	351	962	900	1,861	937	Amravati
25 यवतमाळ	..	331	887	850	1,737	959	Yavatmal
26 वर्धा	..	183	476	451	927	948	Wardha
27 नागपूर	..	491	1,345	1,243	2,589	925	Nagpur
28 भंडारा	..	354	920	917	1,838	997	Bhandara
29 चंद्रपूर	..	401	724	694	1,418	959	Chandrapur
30 गडचिरोली	..	*	322	316	637	981	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य	..	11,691	32,415	30,369	62,784	937	Maharashtra State
@भारत	!	11,19,773	3,54,398	3,30,787	6,85,185	933	@India

टीप—(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा काही ठिकाणी जुळणार नाहीत.

(२) *दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.

(३) @जनगणना वेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घट्टन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीर-मधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

बाबत—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

(३) पुनर्रचित जिल्हांची माहिती अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई, यांनी १९८१ च्या जनगणनेतील माहितीवरून तयार केलेली आहे. हे आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(ii) *Females per 1,000 males.

(iii) @Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

(3) Director of Economics and Statistics, Bombay has compiled the information of reorganised districts from the information available in population Census, 1981. The figures are provisional.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.2

जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/RURAL AND URBAN POPULATION IN EACH DISTRICT
1981

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येची शकडा प्रमाण Percentage of urban population to total population	दशवर्षीय वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1971-81 (%)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	8,243	8,243	100.00	..	38.38	38.38	Greater Bombay
2	ठाणे ..	1,865	1,486	3,352	44.34	28.45	80.43	47.28	Thane
3	रायगड ..	1,277	210	1,486	14.12	15.09	37.86	17.84	Raigad
4	रत्नागिरी ..	1,259	120	1,380	6.46	6.46	2.25	6.11	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	722	51	774	6.54	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक ..	2,064	928	2,992	31.02	22.24	37.11	26.49	Nashik
7	धुळे ..	1,650	400	2,050	19.52	20.23	39.41	23.55	Dhule
8	जळगाव ..	1,960	658	2,618	25.14	21.09	21.27	23.52	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,357	351	2,708	12.97	16.96	40.04	19.52	Ahmadnagar
10	पुणे ..	2,193	1,971	4,164	47.33	18.83	48.64	31.30	Pune
11	सातारा ..	1,773	266	2,039	13.04	18.33	17.10	18.17	Satara
12	सांगली ..	1,437	394	1,831	21.52	14.82	37.67	19.08	Sangli
13	सोलापूर ..	1,824	767	2,591	29.62	12.65	24.69	15.94	Solapur
14	कोल्हापूर ..	1,843	622	2,464	25.22	17.34	41.64	22.57	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	1,194	394	1,588	24.83	15.61	63.78	23.66	Aurangabad
16	जालना ..	873	160	1,032	15.46	*	*	*	Jalna
17	परभणी ..	1,316	326	1,643	19.87	17.63	42.05	21.59	Parbhani

18	बीड	..	1,183	230	1,413	16.28	10.59	54.35	15.67	Beed
19	नांदेड	..	1,421	328	1,749	18.74	21.72	44.92	25.36	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	900	130	1,030	12.64	13.83	45.21	17.76	Osmanabad
21	लातूर	..	1,080	213	1,293	16.47	*	*	*	Latur
22	बुलढाणा	..	1,230	279	1,509	18.49	18.27	26.00	19.62	Buldana
23	अकोला	..	1,372	455	1,827	24.89	19.68	28.91	21.86	Akola
24	अमरावती	..	1,317	544	1,861	29.25	18.10	28.45	20.95	Amravati
25	यवतमाळ	..	1,475	262	1,737	15.04	20.14	35.46	22.04	Yavatmal
26	वर्धा	..	695	231	927	24.98	18.27	21.32	18.02	Wardha
27	नागपूर	..	1,120	1,469	2,589	56.75	26.39	39.55	33.54	Nagpur
28	भंडारा	..	1,597	241	1,838	13.10	13.76	33.65	16.02	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	1,172	246	1,418	17.36	21.96	57.11	25.54	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	622	15	637	2.43	*	*	*	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	40,791	21,993	62,784	35.03	17.55	39.99	24.54	Maharashtra State
	भारत	..	5,25,457	1,59,727	6,85,185	23.31	19.73	46.41	25.00	India†

टीप.—(१) आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत. Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding

(२) *पुनर्रचित जिल्ह्यांसाठी दशवर्षीय वाढ पुनर्रचना होण्यापूर्वीच्या स्थितीवर आधारित आहे.

(ii) *Decennial growth rate for, reorganised districts is based on the information prior to reorganisation.

(३) † जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घरून व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

(iii) †Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

संस्कार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. (२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

(३) पुनर्रचित जिल्ह्यांची माहिती अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाने १९८१ जनगणनेतील माहितीवरून तयार केली आहे. हे आकडे अस्थायी आहेत.

Directorate of Economics and Statistics, Bombay has compiled the information of reorganised districts from the information available in population census, 1981. The figures are provisional.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No 2.3

जिल्हावार क्षेत्रफल आणि लोकसंख्येची घनता/AREA AND DENSITY OF EACH DISTRICT 1981

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	क्षेत्रफल (चौ. किलोमीटर) Area in sq. kilometres (3)	घनता (प्रत्येक चौ. किलोमीटरमागे लोकसंख्या)/Density (No. of persons per sq. kilometres) (4)	जिल्हा District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहस्पति	603	13,644	Greater Bombay
2	ठाणे	9,558	349	Thane
3	रायगड	7,148	208	Raigad
4	रत्नागिरी	8,249	167	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	5,232	148	Sindhudurg
6	नाशिक	15,530	192	Nashik
7	धुळे	13,150	156	Dhule
8	जळगाव	11,765	223	Jalgaon
9	अहमदनगर	17,048	159	Ahmadnagar
10	पुणे	15,642	266	Pune
11	सातारा	10,484	195	Satara
12	सांगली	8,572	213	Sangli
13	सोलापूर	14,874	174	Solapur
14	कोल्हापूर	7,620	323	Kolhapur
15	औरंगाबाद	10,150	173	Aurangabad
16	जालना	7,612	119	Jalna
17	परभणी	11,038	149	Parbhani
18	बीड	10,624	133	Beed
19	नांदेड	10,502	166	Nanded
20	उस्मानाबाद	7,510	137	Osmanabad
21	लातूर	7,372	175	Latur
22	बुलढाणा	9,661	156	Buldana
23	अकोला	10,575	173	Akola
24	अमरावती	12,212	152	Amravati
25	यवतमाळ	13,584	128	Yavatmal
26	वर्धा	6,310	147	Wardha
27	नागपूर	9,931	260	Nagpur
28	भंडारा	9,213	199	Bhandara
29	चंद्रपूर	10,490	135	Chandrapur
30	गडचिरोली	15,433	41	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	3,07,690	204	Maharashtra State
	भारत	32,87,263	216*	India

टीप.—(१) आकडे आस्थायी आहेत.

Note.—(1) Figures are provisional.

(२) *आसाम आणि जम्मू व काश्मीर वगळून. (2) Excluding Assam and Jammu and Kashmir.

साधन.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census Operations Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

(३) पुनर्रचित जिल्हांची माहिती अर्थ व सांख्यिकी, मुंबई, या संचालनालयाने १९८१ जनगणनेतील माहितीवरून तयार केली आहे. हे आकडे अभ्यायी आहेत. (3) Directorate of Economics and Statistics, Bombay has compiled the information of reorganised districts from the information available in population Census, 1981. The figures are provisional.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)

PERCENTAGE OF LITERACY IN EACH DISTRICT

1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)/Literacy percentage			District (2)
		पुरुष Male (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	
1	बृहन्मुंबई	73.91	60.75	68.18	Greater Bombay
2	ठाणे	59.64	40.15	50.50	Thane
3	रायगड	57.42	34.27	45.59	Raigad
4	रत्नागिरी	59.62	38.15	47.75	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग				Sindhudurg
6	नाशिक	56.09	31.85	44.36	Nashik
7	धुळे	48.61	26.01	37.51	Dhule
8	जळगाव	61.19	34.39	48.14	Jalgaon
9	अहमदनगर	56.51	29.24	43.16	Ahmadnagar
10	पुणे	65.16	42.14	54.03	Pune
11	सातारा	61.39	35.67	48.15	Satara
12	सांगली	59.70	33.60	46.87	Sangli
13	सोलापूर	53.61	26.96	40.68	Solapur
14	कोल्हापूर	59.45	30.79	45.36	Kolhapur
15	औरंगाबाद	50.80	19.96	35.80	Aurangabad
16	जालना				Jalna
17	परभणी	44.67	15.53	30.33	Parbhani
18	बीड	45.82	17.27	31.79	Beed
19	नांदेड	43.32	15.67	29.78	Nanded
20	उस्मानाबाद	48.73	21.40	35.36	Osmanabad
21	लातूर				Latur
22	बुलढाणा	58.68	29.97	44.64	Buldana
23	अकोला	59.54	35.45	47.82	Akola
24	अमरावती	61.50	42.55	51.82	Amravati
25	यवतमाळ	51.21	26.86	39.29	Yavatmal
26	वर्धा	61.01	40.53	51.05	Wardha
27	नागपूर	63.74	44.62	54.56	Nagpur
28	भंडारा	58.31	29.49	43.92	Bhandara
29	चंद्रपूर	46.73	22.22	34.69	Chandrapur
30	गडचिरोली				Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य-१९८१	58.79	34.79	47.18	Maharashtra State—1981
	महाराष्ट्र राज्य-१९७१	51.04	26.43	39.18	Maharashtra State—1971
	भारत† १९८१	46.89	24.82	36.23	India† .. 1981

टीप.—(१) † आसाम वगळून.

Note.—(1)† Excluding Assam.

(२) पुनर्रचित जिल्हांची माहिती उपलब्ध नाही. (2) Information of the reorganised districts is not available.

आस्तर.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार
DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE 1901

दशक Decade						दशवर्षीय लोकसंख्येतील चढउतार (टक्केवारी) Percentage decadal variation in population
(1)						(2)
1901-11	+10.74
1911-21	-2.91
1921-31	+14.91
1931-41	+11.99
1941-51	+19.27
1951-61	+23.60
1961-71	+27.45
1971-81	+24.54

स्रोत.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.6

शहरांच्या लोकसंख्या—गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या
URBAN POPULATION BY SIZE—CLASS OF TOWNS
1981

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	एकूण नगरे व शहर संकुले Number of towns and UAs.	लोकसंख्या Population	एकूण शहरी लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage to total urban population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 5,000 हून कमी	16	54,752	0.2
2	5,000—9,999	42	3,38,023	1.5
3	10,000—19,999	91	13,30,620	6.1
4	20,000—49,999	82	24,10,937	11.0
5	50,000—99,999	20	13,06,226	5.9
6	1,00,000 आणि माहून अधिक and above	25	1,65,53,036	75.3
एकूण/Total		276	2,19,93,594	100.0

UA = Urban Agglomeration.

साधर—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7

वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण
CLASSIFICATION OF INHABITED VILLAGES ACCORDING TO POPULATION

1981

अनु- क्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	वस्ती असलेली एकूण खेडी Number of inhabited villages	ग्रामीण लोकसंख्या Rural Population	एकूण ग्रामीण लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage to total rural population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 200 पेक्षा कमी	4,523	4,60,124	1.1
2	200—499	9,248	32,68,093	8.0
3	500—999	12,330	88,91,308	21.8
4	1,000—1,999	8,954	1,23,57,047	30.3
5	2,000—4,999	3,604	1,04,71,160	25.7
6	5,000—9,999	579	38,37,056	9.4
7	10,000 आणि त्याहून अधिक and above	116	15,05,789	3.7
		एकूण/Total	.. 39,354	4,07,90,577	100.0

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले

CITIES / URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION OF 1,00,000
OR ABOVE
1981

अनुक्रमांक Serial No.	शहर/शहर संकुलाचे नाव	लोकसंख्या (हजारांत) Population (in thousand)	Name of City/UA
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मंबई (म. न. पा.)	8,243	Greater Bombay City (M. Corp).
2	पुणे शहर संकुल	1,686	Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे शहर (म. न. पा.)	1,203	(a) Pune City (M. Corp.)
	(आ) पिंपरी चिंचवड (म. न. पा.)	221	(b) Pimpri Chinchwad City (M. Corp.)
	(इ) पुणे कटक मंडळ	86	(c) Pune Cantonment
	(ई) क्षिणकी कटक मंडळ	81	(d) Kirkee Cantonment
	(उ) देहू रोड कटक मंडळ	33	(e) Dehu Road Cantonment
	(ऊ) हडपसर	21	(f) Hadapsar
	(ए) लोहगाव	17	(g) Lohgaon
	(ऐ) खडकवासला	17	(h) Khadakvasla
	(ओ) देहू	8	(i) Dehu
3	नागपूर शहर संकुल	1,302	Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म. न. पा.)	1,219	(a) Nagpur City (M. Corp.)
	(आ) कामटी (न. प.)	67	(b) Kamptee (M)
	(इ) कामटी कटक मंडळ	15	(c) Kamptee Cantonment
4	उल्हासनगर शहर संकुल	649	Ulhasnagar Urban Agglomeration
	(अ) उल्हासनगर (न. प.)	274	(a) Ulhasnagar City (M.)
	(आ) कल्याण (न. प.)	136	(b) Kalyan City (M.)
	(इ) डोंबिवली (न. प.)	103	(c) Dombivli City (M.)
	(ई) अंबरनाथ (न. प.)	96	(d) Ambarnath (M.)
	(उ) काटेमनिवली	20	(e) Katemanivli
	(ऊ) मोहोने	19	(f) Mohone
5	सोलापूर (म. न. पा.)	511	Solapur City (M. Corp.)
6	नाशिक शहर संकुल	429	Nashik Urban Agglomeration
	(अ) नाशिक (न. प.)	262	(a) Nashik City (M.)
	(आ) नाशिक रोड देवळाली (न. प.)	78	(b) Nashik Road Deolali (M)
	(इ) देवळाली कटकमंडळ	58	(c) Deolali Cantonment
	(ई) सतपूर (न. प.)	20	(d) Satpur (M.)
	(उ) भगूर (न. प.)	11	(e) Bhagur (M.)
7	ठाणे शहर संकुल	390	Thane Urban Agglomeration
	(अ) ठाणे (न. प.)	310	(a) Thane City (M.)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(अ) माजिवडे	49	(b) Majivade
	(इ) कळवा	31	(c) Kalwa
8	कोल्हापूर शहर संकुल	351	Kolhapur Urban Agglomeration
	(अ) कोल्हापूर (म.न.पा.)	340	(a) Kolhapur City (M. Corp.)
	(आ) गांधीनगर	11	(b) Gandhi Nagar
9	औरंगाबाद शहर संकुल	316	Aurangabad Urban Agglomeration
	(अ) औरंगाबाद	299	(a) Aurangabad City
	(आ) औरंगाबाद कटक मंडळ	17	(b) Aurangabad Cantonment
10	सांगली शहर संकुल	269	Sangli Urban Agglomeration
	(अ) सांगली (न.प.)	152	(a) Sangli City (M.)
	(आ) मिरज (न.प.)	105	(b) Miraj City (M.)
	(इ) माधवनगर	11	(c) Madhavnagar
11	अमरावती (न.प.)	261	Amravati City (M.)
12	मालेगाव (न.प.)	246	Malegaon City (M.)
13	अकोला (न.प.)	225	Akola City (M.)
14	धुळे (न.प.)	211	Dhule City (M.)
15	नांदेड (न.प.)	191	Nanded City (M.)
16	अहमदनगर शहर संकुल	181	Ahmadnagar Urban Agglomeration.
	(अ) अहमदनगर (न.प.)	144	(a) Ahmadnagar City (M.)
	(आ) अहमदनगर कटक मंडळ	37	(b) Ahmadnagar Cantonment
17	जळगाव (न.प.)	145	Jalgaon City (M.)
18	इचलकरंजी (न.प.)	134	Ichalkaranji City (M.)
19	भुसावळ शहर संकुल	132	Bhusawal Urban Agglomeration
	(अ) भुसावळ (न.प.)	123	(a) Bhusawal City (M.)
	(आ) कंदारी	9	(b) Kandari
20	जालना (न.प.)	122	Jalna City (M.)
21	चंद्रपूर (न.प.)	116	Chandrapur City (M.)
22	भिवंडी (न.प.)	115	Bhiwandi City (M.)
23	लातूर (न.प.)	112	Latur City (M.)
24	परभणी (न.प.)	109	Parbhani City (M.)
25	गोंदिया (न.प.)	100	Gondiya City (M.)

एकूण .. 16,546 .. Total

म.न.पा. = महानगरपालिका/M. Corp.=Municipal Corporation.

न.प. = नगरपरिषद/M=Municipality.

टीप.—आकडे संक्षिप्तता लिहिल्यामुळे वेरवा जुळणार नाहीत.

Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

साधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No.2.9

काम करणाऱ्या व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण
CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS
1981

(हजारंत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक	वाच	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	एकूण लोकसंख्या	62,784	Total population
(1)	शेतकरी	8,536	As cultivator
(2)	शेतमजूर	6,471	As agricultural labourers
(3)	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, शिकार आणि मळे, फळबागा वगैरे क्षेत्रात काम करणारे	489	In livestock, forestry, fishing, hunting and plantations, orchards and allied activities.
(4)	खाणकाम आणि दगड खाणकामात काम करणारे	65	In mining and quarrying
(5)	वस्तु निर्माण, प्रक्रिया साधारण दुरुस्तीचे उद्योगधंदे करणारे		In manufacturing, processing servicing and repairs—
	(अ) घरगुती उद्योगधंद्यात काम करणारे	620	(a) Household industry.
	(ब) घरगुती उद्योगधंद्याभ्यतिरिक्त इतर उद्योगधंद्यात काम करणारे—	2,777	(b) Other than household industry
(6)	बांधकाम करणारे	509	In construction.
(7)	व्यापार आणि वाणिज्य क्षेत्रात काम करणारे	1,745	In trade and commerce.
(8)	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण क्षेत्रातील काम करणारे	802	In transport, storage and communications.
(9)	इतर काम करणारे	2,288	In Other services
	एकूण मुख्यतः काम करणारे	24,302	Total main workers
	सीमांतिक कामगार	2,417	Marginal workers
	एकूण—काम न करणारे	36,066	Total non-workers

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही टिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

माघार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2·10

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY

गणना/Census

1981

(हजारंत/in thousand)

व्यवसाय प्रकार (1)	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्णवेळ विद्यार्थी ..	4,103	2,308	6,411	3,012	2,267	5,279	7,116	4,575	11,691	Full time students.
घरकाम करणारे ..	131	4,196	4,327	78	4,500	4,577	209	8,695	8,904	Household duties.
अवलंबून असणारे व बालके ..	4,738	5,423	10,161	2,189	2,216	4,405	6,926	7,638	14,564	Dependents and infant.
सेवानिवृत्त, व्याजावर, भाड्यावर उपजिविका करणारे व स्वतंत्र उत्पन्न असणारे शिकारी, भटकं इत्यादि ..	54	20	74	235	28	263	290	49	339	Retired, rentiers and persons of independent means.
शिक्षा भोगणारे, मानसिक शाजाराच्या व धर्मार्थ संस्थामध्ये राहणाऱ्या व्यक्ती इतर ..	5	3	8	20	6	26	24	9	33	Inmates of panal, mental and charitable institutions.
एकूण ..	109	25	134	283	51	334	391	76	467	Others.
	9,159	11,985	21,144	5,841	9,081	14,922	15,000	21,066	36,066	Total

साधार.—भारताची जनगणना १९८१, भाग-३ क आणि ख (४).

Source.—Census of India 1981, Part III-A and B (iv).

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11

अनुसूचित जाती आणि जमाती व नवबौद्ध यांची लोकसंख्या/POPULATION OF S.C., S.T. AND NEO BUDDHIST
1981

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	नवबौद्ध Neo Buddhist	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population			साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येची प्रमाण Literate population as percentage to total population		District
					अनु. जाती/ S. C.	अनु. जमाती/ S.T.	नवबौद्ध/ Neo Buddhist	अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मंबई	3,99,076	84,073	4,336	4.84	1.02	0.05	50.56	49.07	Greater Bombay
2	ठाणे	83,825	7,29,424	4,67	2.50	21.76	0.64	43.70	14.40	Thane
3	रायगड	25,182	1,90,210	7,672	1.69	12.80	0.52	46.42	16.46	Raigad
4	रत्नागिरी	15,079	26,725	17,177	1.09	1.94	0.82	38.65	10.26	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	31,254	6,622	@	4.04	0.86	@	@	@	Sindhudurg
6	नाशिक	1,85,859	7,01,647	10,038	6.21	23.45	0.34	41.86	16.74	Nashik
7	धुळे	85,735	8,31,064	2,322	4.18	40.53	0.11	37.15	15.26	Dhule
8	जळगाव	1,54,227	2,16,009	2,720	5.89	8.25	0.10	34.58	19.95	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,87,707	1,87,656	6,421	10.62	6.93	0.24	35.43	16.87	Ahmadnagar
10	पुणे	3,13,797	1,58,705	20,874	7.54	3.88	0.50	41.71	27.80	Pune
11	सातारा	1,26,630	13,060	24,282	6.21	0.64	1.19	39.61	29.66	Satara
12	सांगली	2,04,352	15,535	4,350	11.16	0.85	0.24	37.52	40.19	Sangli
13	सोलापूर	3,70,795	50,755	5,049	14.31	1.96	0.19	29.75	31.64	Solapur
14	कोल्हापूर	3,01,448	25,710	3,123	12.23	1.04	0.12	35.01	34.36	Kolhapur

15	बीरगाबाद	..	94,415	58,480	} 15,296 {	5.95	3.68	} 0.63 {	23.90	} 16.87 {	Aurangabad
16	जालना	..	67,648	20,258		@	6.55		1.96		@
17	परभणी	..	94,839	75,502	6,380	5.77	4.60	0.35	18.99	16.78	Parbhani
18	बीड	..	1,57,819	12,218	5,988	11.17	0.87	0.40	21.99	17.69	Beed
19	नांदेड	..	1,97,709	1,78,238	4,885	11.30	10.19	0.28	20.00	20.53	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	1,44,887	19,320	} 4,534 {	14.07	1.88	} 0.20 {	} 24.13 {	} 23.21 {	Osmanabad
21	लातूर	..	2,12,525	34,702		@	16.43				2.68
22	बुलढाणा	..	93,227	66,457	1,388	6.18	4.40	0.09	31.65	27.15	Buldana
23	अकोला	..	1,00,616	1,14,759	3,263	5.51	6.28	0.18	34.37	33.57	Akola
24	अमरावती	..	1,12,754	2,41,704	20,663	6.06	12.98	5.89	41.45	25.69	Amravati
25	यवतमाळ	..	85,985	3,70,116	4,804	4.95	21.30	0.28	33.75	24.35	Yavatmal
26	वर्धा	..	36,412	1,42,224	9,909	3.93	15.35	1.07	42.69	34.77	Wardha
27	नागपूर	..	1,82,395	3,53,303	3,445	7.05	13.65	0.13	46.28	42.63	Nagpur
28	भंडारा	..	1,79,244	2,98,039	7,429	9.75	16.22	0.40	48.32	33.13	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	90,604	2,98,904	} 2,110 {	6.39	21.07	} 0.05 {	} 33.24 {	} 22.27 {	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	43,718	2,50,599		@	6.86				39.32
	महाराष्ट्र राज्य	..	44,79,763	57,72,038	2,03,075	7.14	9.19	0.32	35.55	22.29	Maharashtra
	भारत*	..	10,47,54,623	5,16,28,638	..	15.75	7.76	India*

*आसाम वगळून/Excluding Assam

टीप.—@पुनर्रचित जिल्हांची माहिती अस्पष्टी आहे व ती अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाने जनगणनेच्या माहितीवरून तयार केली आहे. वेगळी उपलब्ध नाही.

Note.—Directorate of Economics and Statistics has compiled the information of the re-organised districts from the information available in census./not available separately.

साधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.12

प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या
 DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
 1981*

अनुक्रमांक Serial Nc.	जिल्हा	पूर्णतः अंध Totally Blind	पूर्णतः पांगळे Totally Crippled	पूर्णतः मूक Totally Dumb	एकूण Total (3+4+5)	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहस्पुंबई	1,513	1,299	903	3,715	0.04	Greater Bombay
2	ठाणे	831	951	679	2,461	0.07	Thane
3	रायगड	647	642	607	1,896	0.13	Raigad
4	रत्नागिरी	809	841	842	2,492	0.12	Ratnagiri
5	नाशिक	1,973	1,332	912	4,217	0.14	Nashik
6	धुळे	1,342	851	578	2,771	0.14	Dhule
7	जळगाव	1,605	1,066	793	3,464	0.13	Jalgaon
8	अहमदनगर	1,589	1,086	867	3,542	0.13	Ahmadnagar
9	पुणे	1,894	1,505	1,155	4,554	0.11	Pune
10	सातारा	967	851	901	2,719	0.13	Satara
11	सांगलीपूर	700	1,093	796	2,589	0.14	Sangli
12	सोलापूर	1,790	1,080	1,107	3,977	0.15	Solapur
13	कोलपूर	722	1,122	860	2,704	0.11	Kolhapur
14	औरंगाबाद	2,120	1,323	800	4,243	0.17	Aurangabad
15	परभणी	1,925	899	667	3,491	0.19	Parbhani
16	बीड	1,625	815	493	2,933	0.20	Beed
17	नांदेड	1,643	887	615	3,145	0.18	Nanded
18	उस्मानाबाद	2,234	1,385	771	4,390	0.20	Osmanabad
	बुलडाणा	1,279	707	604	2,590	0.17	Buldana
20	अकोला	1,548	839	629	3,016	0.17	Akola
21	अमरावती	1,125	825	536	2,486	0.13	Amravati
22	यवतमाळ	1,640	863	699	3,202	0.18	Yavatmal
23	वर्धा	671	392	314	1,377	0.15	Wardha
24	नागपूर	1,117	1,015	583	2,715	0.10	Nagpur
25	भंडारा	1,406	1,261	644	3,311	0.18	Bhandara
26	चंद्रपूर	2,249	1,435	708	4,392	0.21	Chandrapur
	महाराष्ट्र राज्य	36,964	26,365	19,063	82,392	0.13	Maharashtra State

*अत्याधी/Provisional

आसादर.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—Director of Census operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13

वयोगदानुसार लोकसंख्या/POPULATION ACCORDING TO AGE GROUPS
1981 गणना/CENSUS

(हजारांत/in thousand)

एकूण/ग्रामीण/नागरी Total/Rural/Urban (1)	एकूण लोकसंख्या/Total population				संचयी टक्केवारी Cumulative percentage (6)
	वय-गट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
एकूण/Total	0-14	12,320	11,747	24,067	38.33
	15-19	3,166	2,699	5,865	47.67
	20-24	2,860	2,652	5,512	55.45
	25-29	2,524	2,414	4,938	63.31
	30-34	2,110	2,013	4,123	69.88
	35-39	1,975	1,883	3,858	76.02
	40-49	3,273	2,959	6,232	85.95
	50-59	2,172	1,918	4,090	92.46
	60+	1,967	2,042	4,009	98.84
*एकूण/Total		32,415	30,317	62,784	100.00
ग्रामीण/Rural	0-14	8,316	7,974	16,290	39.94
	15-19	1,951	1,696	3,647	48.88
	20-24	1,549	1,629	3,178	56.67
	25-29	1,395	1,480	2,875	63.72
	30-34	1,197	1,306	2,503	69.85
	35-39	1,182	1,258	2,440	75.84
	40-49	2,062	2,052	4,114	85.93
	50-59	1,444	1,360	2,804	92.80
	60+	1,406	1,484	2,890	99.89
*एकूण/Total		20,527	29,263	40,790	100.00
नागरी/Urban	0-14	4,005	3,773	7,778	35.36
	15-19	1,215	1,003	218	45.44
	20-24	1,312	1,024	2,336	56.06
	25-29	1,129	934	2,063	65.44
	30-34	913	707	1,620	72.81
	35-39	794	625	1,419	79.26
	40-49	1,211	907	2,118	88.89
	50-59	728	558	1,286	94.74
	60+	561	558	1,119	99.83
*एकूण/Total		11,888	10,106	21,994	100.00

*वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या माहितीचा 'एकूण' मध्ये समावेश आहे.

Figures of 'Age' not stated are included in Total.

साधर.—सामान्य आर्थिक तक्ते भाग-३, क आणि ख (i).

Source.—General Economic Tables, Part III-A and B(i).

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.14

धर्मानुसार लोकसंख्या POPULATION BY RELIGION 1981

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
(1)	बौद्ध	39,46,149	Buddhist
(2)	ख्रिश्चन	7,95,464	Christian
(3)	हिंदू	5,11,09,457	Hindu
(4)	जैन	9,39,392	Jain
(5)	मुस्लिम	58,05,785	Muslim
(6)	शीख	1,07,255	Sikh
(7)	इतर धर्म	74,386	Other religion and persons
(8)	धर्म न सांगितलेले	6,283	Religion not stated
	एकूण	6,27,84,171	Total

आधार.— भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र १९८४ चा प्रबंध १.

Source.— Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Paper 1 of 1984.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.15

२००१ पर्यंत वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या

ANNUAL ESTIMATES OF POPULATION UP TO 2001

(आकडे शंभरात/Figures in hundred)

वर्ष Year (1)	भारत/India			महाराष्ट्र/Maharashtra		
	१ मार्च/ 1st March (2)	१ जुलै/ 1st July (3)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (4)	१ मार्च/ 1st March (5)	१ जुलै/ 1st July (6)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (7)
1981	68,51,590	69,01,330	69,38,871	6,27,841	6,32,357	6,35,765
1982	70,01,914	70,52,040	70,89,869	6,41,484	6,46,184	6,49,732
1983	71,53,283	72,03,532	72,41,450	6,55,718	6,60,500	6,64,110
1984	73,05,398	73,55,980	73,94,145	6,70,170	6,74,810	6,78,311
1985	74,57,955	75,08,592	75,46,795	6,84,188	6,88,535	6,91,813
1986	76,10,701	76,61,353	76,99,563	6,97,321	7,01,377	7,04,437
1987	77,63,377	78,13,743	78,51,732	7,09,594	7,13,337	7,16,160
1988	79,15,670	79,65,962	80,03,890	7,20,907	7,24,424	7,27,073
1989	80,67,723	81,18,169	81,56,210	7,31,536	7,35,014	7,37,628
1990	82,19,928	82,78,498	83,08,630	7,42,034	7,45,604	7,48,293
1991	83,72,494	84,22,880	84,60,868	7,52,765	7,56,387	7,59,115
1992	85,25,154	85,75,601	86,13,632	7,63,655	7,67,304	7,70,052
1993	86,77,686	87,28,163	87,66,213	7,74,689	7,78,416	7,81,224
1994	88,29,905	88,80,083	89,17,904	7,85,916	7,89,724	7,92,592
1995	89,81,587	90,31,724	90,69,510	7,97,363	8,01,226	8,04,136
1996	91,32,455	91,82,210	92,19,704	8,09,031	8,12,978	8,15,951
1997	92,82,176	93,31,191	93,68,122	8,20,895	8,24,872	8,27,868
1998	94,30,366	94,78,900	95,15,464	8,32,902	8,36,910	8,39,928
1999	95,76,577	96,24,259	96,60,176	8,44,967	8,48,948	8,51,946
2000	97,20,307	97,67,077	98,02,301	8,56,977	8,60,899	8,63,853
2001	98,60,986			8,68,766		

टीप.—(१) लोकसंख्येचे अंदाज तयार करण्यासाठी भारताच्या महानिबंधकांच्या अध्यक्षतेखाली नियोजन आयोगाने नेमलेल्या तज्ज्ञ समितीच्या मार्गदर्शनाखाली १ मार्च १९८१-२००१ या काळातील वर्षवार अंदाज तयार केले आहेत.

(२) १ जुलै आणि १ ऑक्टोबर १९८१ ते २००० या काळाचे वर्षवार अंदाज तज्ज्ञ समितीने तयार केलेल्या १ मार्च १९८२-२००१ या काळाच्या वर्षवार अंदाजावर आधारित आहेत.

Note.—(1) The annual estimates as on 1st March 1981-2001 have been made under the guidance of the Expert Committee on population projection approved by the Planning Commission under the chairmanship of the Registrar-General, India.

(2) The annual estimates as on 1st July and 1st October 1981-2000 are based on the annual estimates as on 1st March 1982-2001 of the Expert Committee.

साधर.—भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय.

Source.—Office of the Registrar-General, India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.16

स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND REASON FOR MIGRATION

जनगणना/Population census 1981

(हजारत/in thousand)

स्थलांतराचे कारण	पुरुष, स्त्रिया एकूण	महाराष्ट्र Maharashtra			Male, Female, Total	Reason for migration
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. रोजगार	पुरुष	607	2,593	3,200	M	Employment
	स्त्रिया	112	171	282	F	
	एकूण	719	2,764	3,482	T	
2. शिक्षण	पुरुष	206	423	629	M	Education
	स्त्रिया	60	131	191	F	
	एकूण	266	554	820	T	
3. कुटुंब दुसरीकडे जाणे	पुरुष	1,285	1,208	2,493	M	Family moved
	स्त्रिया	1,319	1,631	2,951	F	
	एकूण	2,604	2,839	5,444	T	
4. विवाह	पुरुष	99	34	132	M	Marriage
	स्त्रिया	7,452	2,120	9,573	F	
	एकूण	7,551	2,154	9,705	T	
5. इतर	पुरुष	2,865	1,379	4,244	M	Others
	स्त्रिया	2,121	946	3,067	F	
	एकूण	4,986	2,325	7,311	T	
एकूण	पुरुष	5,062	5,636	10,698	M	Total
	स्त्रिया	11,064	5,000	16,064	F	
	एकूण	16,126	10,636	26,762	T	

टीप.—आकडे संक्षिप्तता लक्षित्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत
Note.—Totals may not add up due to rounding

मासुर.—भारताची जनगणना, मालिका १२, भाग पाच (ए व बी)
Source.—Census of India, Series 12, Part V (A & B)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17

पूर्वीचा राहण्याचा ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND PLACE OF LAST RESIDENCE
1981

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I गणना राज्यात						<i>Within State of Enumeration--</i>
गण ना जि ल्हात इतर	.. एकूण	4,731	9,821	14,552	Total	Elsewhere in district of enumeration
	.. ग्रामीण	3,939	8,793	12,732	Rural	
	.. नागरी	790	1,026	1,816	Urban	
राज्यातील इतर जिल्हात	एकूण	3,456	4,253	7,709	Total	In other Districts of State.
	ग्रामीण	2,230	2,876	5,106	Rural	
	नागरी	1,224	2,374	2,598	Urban	
एकूण (1)	.. एकूण	8,187	14,074	22,261	Total	Total (I)
	.. ग्रामीण	6,169	11,669	17,838	Rural	
	.. नागरी	2,014	2,400	4,414	Urban	
II गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						<i>State in India Beyond State of Enumera- tion.</i>
आंध्र प्रदेश	.. एकूण	160	159	319	Total	Andhra Pradesh
	.. ग्रामीण	99	97	196	Rural	
	.. नागरी	61	62	123	Urban	
आसाम	.. एकूण	4	2	6	Total	Assam
	.. ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	.. नागरी	2	1	3	Urban	
अरुणाचल प्रदेश	.. एकूण	Total	Auranachal Pradesh
	.. ग्रामीण	Rural	
	.. नागरी	Urban	
बिहार	.. एकूण	41	17	58	Total	Bihar
	.. ग्रामीण	29	10	39	Rural	
	.. नागरी	12	8	20	Urban	

स्तंभ २ मधील 'एकूण' ह्यात पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण ग्रामीण आहे की नागरी ह्याचा उल्लेख नसलेल्यांचाही समावेश आहे 'Total' in Col. 2, includes unspecified status of last residence.

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 2.17— contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
गुजरात	एकूण ग्रामीण नागरी	392 229 162	375 210 165	767 439 327	Total Rural Urban	Guarat
गोवा, दमण व दिव	एकूण ग्रामीण नागरी	40 20 20	47 26 23	87 46 43	Total Rural Urban	Goa, Daman and Diu.
हरियाणा	एकूण ग्रामीण नागरी	11 7 4	8 5 3	19 12 7	Total Rural Urban	Haryana
हिमाचल प्रदेश	एकूण ग्रामीण नागरी	4 3 1	2 1 1	6 4 2	Total Rural Urban	Himachal Pradesh
जम्मू व काश्मीर	एकूण ग्रामीण नागरी	4 1 3	2 1 2	6 2 5	Total Rural Urban	Jammu and Kashmir
कर्नाटक	एकूण ग्रामीण नागरी	412 254 158	457 297 160	869 551 318	Total Rural Urban	Karnataka
केरळ	एकूण ग्रामीण नागरी	124 75 49	71 39 32	195 114 81	Total Rural Urban	Kerala
मध्यप्रदेश	एकूण ग्रामीण नागरी	210 141 69	273 184 88	483 325 157	Total Rural Urban	Madhya Pradesh
मणिपूर	एकूण ग्रामीण नागरी	1	1	2	Total Rural Urban	Manipur
मेघालय	एकूण ग्रामीण नागरी	Total Rural Urban	Meghalaya

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.17—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मिझोराम	.. एकूण	Total	Mizoram
	ग्रामीण	Rural	
	नागरी	Urban	
नागालँड	.. एकूण	Total	Nagaland
	ग्रामीण	Rural	
	नागरी	Urban	
ओरिसा	.. एकूण	11	6	17	Total	Orissa
	ग्रामीण	9	4	13	Rural	
	नागरी	2	2	4	Urban	
पंजाब	.. एकूण	33	24	57	Total	Punjab
	ग्रामीण	16	11	27	Rural	
	नागरी	17	13	30	Urban	
राजस्थान	.. एकूण	119	74	193	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	80	46	126	Rural	
	नागरी	38	28	66	Urban	
सिक्कीम	.. एकूण	Total	Sikkim
	ग्रामीण	Rural	
	नागरी	Urban	
तामिळनाडू	.. एकूण	104	73	177	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	50	30	80	Rural	
	नागरी	54	43	97	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	Total	Tripura
	ग्रामीण	Rural	
	नागरी	Urban	
उत्तर प्रदेश	.. एकूण	666	246	912	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	516	170	686	Rural	
	नागरी	150	76	226	Urban	
पश्चिम बंगाल	.. एकूण	33	26	59	Total	West Bengal
	ग्रामीण	6	3	9	Rural	
	नागरी	27	22	49	Urban	

तबत्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
केंद्रशासित प्रदेश	.. एकूण ग्रामीण नागरी	25 2 22	22 2 20	47 4 42	Total Rural Urban	Union Territories
(II) एकूण	.. एकूण ग्रामीण नागरी	2,395 1,539 854	1,888 1,137 750	4,283 2,676 1,604	Total Rural Urban	Total(II)
पूर्वीचे राहणाने ठिकाण भारतात इतरत्र	एकूण ग्रामीण नागरी	10,531 7,733 2,863	15,962 12,805 3,149	26,544 20,514 6,017	Total Rural Urban	Last residence Elsewhere in India (I + II)
III आशियातील भारताबाहेरचे देश.		108	94	202		Countries in Asia Beyond India
IV इतर देश	..	8	8	16		Other countries
एकूण	..	10,698	16,064	26,762		Total

वाढार.—भारताची जनगणना १९८१ महाराष्ट्र, मासिका १२, भाग-पाच (क व ख) (स्थलांतराचे तक्ते).

Source.—Census of India 1981, Operations Maharashtra Series 12, Part-V (K and Kh)
(Migration Tables).

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.18

प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची संख्या
HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
1981

				(संख्या/Number)
भाषा	कुटुंबे	व्यक्ती	Languages	
(1)	Households	Persons	(1)	
आसामी	.. 155	593	Assamese	
बंगाली	.. 20,288	88,040	Bengali	
गुजराथी	.. 3,11,754	16,84,323	Gujarati	
हिंदी	.. 8,11,176	41,47,199	Hindi	
कन्नड	.. 1,73,788	9,20,108	Kannada	
काश्मिरी	.. 267	1,097	Kashmiri	
मल्याळम	54,720	2,20,871	Malayalam	
मराठी	86,50,248	4,58,16,753	Marathi	
ओरिसा	.. 3,748	15,581	Oriya	
पंजाबी	.. 35,666	1,84,053	Punjabi	
संस्कृत	.. 48	281	Sanskrit	
सिंधी	.. 1,00,920	5,17,874	Sindhi	
तामीळ	.. 65,538	3,00,348	Tamil	
तेलगू	.. 1,81,252	9,36,928	Telgu	
उर्दू	.. 6,84,727	43,19,067	Urdu	
एकूण*	.. 1,16,90,955	6,27,84,171	Total*	

*द्वतर समाविष्ट//Including others.

साधार.—भारताची जनगणना १९८१, १९८७ चा पेपर एक, महाराष्ट्र मालिका १२.

Source.—Census of India, 1981, Paper I of 1987, Maharashtra series 12.

RC 4462—4a

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1987-88*	1988-89*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकांनुसार).	30,758	30,758	Total geographical area by village papers.
2	जंगल व्याप्त क्षेत्र ..	5,409	5,403	Area under forests.
3	पडीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन. ..	1,720	1,725	Barren and unculturable land.
4	बिगरशेती वापराखाली असलेली जमीन.	1,081	1,079	Land put to non-agricultural uses.
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली जमीन. ..	1,027	1,024	Culturable waste.
6	कायम गुरवरण. ..	1,538	1,523	Permanent pastures.
7	हाडे-मुहुपांखालील जमीन ..	180	180	Land under miscellaneous tree crops etc.
8	चाळू पड. ..	907	959	Current fallows.
9	इतर पड ..	1,015	1,014	Other fallows.
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ) ..	17,881	17,851	Net area sown.
11	एकापेक्षा अधिकवेळा लागवड केलेले क्षेत्र. .	2,250	2,841	Area sown more than once.
12	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र. .	20,131	20,692	Gross cropped area.

*आस्थायी//Provisional.

भाषाट.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1986-87*

(हजार हेक्टरात/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले क्षेत्र निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले क्षेत्र एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बुध्नुबई	38	7	3	6	Greater Bombay
2	ठाणे	934	336	268	279	Thane
3	रायगड	687	312	184	209	Raigad
4	रत्नागिरी	817	548	235	366	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	350	106	..	Sindhudurg
6	नाशिक	1,563	1,006	896	954	Nashik
7	धुळे	1,438	761	736	777	Dhule
8	जळगाव	1,164	845	812	970	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,326	1,149	1,277	Ahmadnagar
10	पुणे	1,562	1,075	993	1,124	Pune
11	सातारा	1,058	680	570	705	Satara
12	सांगली	861	715	579	620	Sangli
13	सोलापूर	1,501	1,327	1,117	1,200	Solapur
14	कोल्हापूर	776	511	405	446	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,008	810	727	1,385	Aurangabad
16	जालना	773	702	585	..	Jalna
17	परभणी	1,097	976	839	1,061	Parbhani
18	बीड	1,117	994	815	884	Beed
19	नांदेड	1,033	836	737	815	Nanded
20	उस्मानाबाद	735	695	553	1,288	Osmanabad
21	लातूर	667	623	520	..	Latur
22	बुलढाणा	967	743	686	755	Buldana
23	अकोला	1,056	852	799	849	Akola
24	अमरावती	1,222	776	721	762	Amravati

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
25	यवतमाळ	.. 1,358	951	864	884	Yavatmal
26	वर्धा	.. 629	472	439	461	Wardha
27	नागपूर	.. 986	612	552	604	Nagpur
28	भंडारा	.. 928	411	356	492	Bhandara
29	चंद्रपूर	.. 1,092	548	482	744	Chandrapur
30	गडचिरोली	.. 1,492	239	196	..	Galchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	.. 30,758	21,039	17,923	19,920	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पट्टिक, (२) माहेमूहपांडालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

आधार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS**

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रीक टनांत)
(Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	पिक (1)		1987-88		1988-89		1989-90		Crops (2)
			क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Outturn (8)	
1	तांदूळ	..	1,370	1,713	1,545	2,652	1,520	2,319	Rice
2	गहू	..	733	633	879	1,048	842	907	Wheat
3	ज्वारी	..	6,663	5,952	6,185	4,278	6,428	6,635	Jowar
4	बाजरी	..	1,815	910	1,964	901	1,913	1,205	Bajri
5	एकूण धान्ये (इतर धान्ये वगळून)	..	11,091	9,650	11,092	9,347	11,146	11,507	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	..	3,033	1,414	3,330	1,730	3,290	1,735	Total pulses
7	उस@	..	345	2,721	388	2,815	476	3,646	Sugarcane
8	कापूस*	..	2,518	1,482	2,628	1,373	2,636	2,211	Cotton
9	भूईमूग (एकूण)	..	709	698	918	1,006	854	979	Groundnut (Total)
10	तंबाखू	..	11	10	10		9	10	Tobacco

टीप.—**अस्थायी/Provisional.

@उसाचे उत्पादन गुळाचे आहे व ते कापणी झालेल्या क्षेत्रावर बाघारित आहे.

*कापसाचे उत्पादन लिंटमधील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोवॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note.—@The production of sugarcane is in terms of gur and is worked out on the basis of harvested area.

*The production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 Kg. each.

बाघार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेतो/

सक्ता क्रमांक/

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन/

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रिक टनांत)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (1) (2)	तांदूळ/Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)
1	बृहमंबई	1	..
2	ठाणे	..	150	300	..
3	रायगड	..	151	346	..
4	रत्नाचिरी	..	77	163	..
5	सिध्दुर्ग	..	79	147	..
6	नाशिक	..	37	47	89
7	घुळे	..	24	25	36
8	जळगाव	..	6	5	31
9	अहमदनगर ✓	..	6	8	76
10	पुणे ✓	..	59	90	57
11	सातारा	..	41	86	25
12	सांगली	..	16	36	20
13	सोलापूर ✓	..	4	6	49
14	कोल्हापूर	..	99	252	13
15	औरंगाबाद	..	3	2	36
16	जालना	..	3	2	37
17	परभणी	..	24	23	52
18	बीड	..	7	4	29
19	नांदेड	..	34	21	27
20	उस्मानाबाद	..	12	8	27
21	लातूर	..	21	11	20
22	बुलढाणा	..	3	4	28
23	अकोला	..	7	3	31
24	अमरावती	..	14	6	34
25	यवतमाळ	..	8	5	21
26	बर्धा	..	6	8	23
27	नागपूर	..	45	74	58
28	भंडारा	..	323	533	31
29	चंद्रपूर	..	147	218	28
30	गर्बाचिरोली	..	138	223	2
महाराष्ट्र राज्य		..	1,545	2,652	879
					1,043

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टनापेक्षा कमी आहेत.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4

AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS IN EACH DISTRICTS, 1988-89

(Area in '000 hectares and Outturn in '000 tonnes)

ज्वारी/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण धान्ने/All cereals		District
क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	
Area	Outturn	Area	Outturn	Area	Outturn	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
....	Greater Bombay
....	183	333	Thane
....	182	370	Raigad
....	135	214	Ratnagiri
....	94	159	Sindhudurg
77	69	367	211	643	500	Nashik
165	184	170	120	443	430	Dhule
292	396	131	96	462	545	Jalgaon
360	287	356	119	1,020	530	Ahmadnagar
533	274	205	107	892	580	Pune
249	272	118	37	457	457	Satara
271	264	89	17	414	362	Sangli
664	303	27	8	765	408	Solapur
51	98	228	457	Kolhapur
289	183	197	82	539	323	Aurangabad
210	113	75	31	328	184	Jalna
383	174	12	3	476	255	Parbhani
354	183	151	48	547	270	Beed
278	85	1	*	343	138	Nanded
261	143	13	4	327	182	Osmanabad
206	95	13	3	269	141	Latur
205	215	16	6	256	262	Buldana
278	247	6	2	322	285	Akola
186	161	5	2	246	214	Amravati
222	206	12	5	264	237	Yavatmal
99	101	1	*	129	132	Wardha
165	144	268	275	Nagpur
19	5	375	560	Bhandara
142	69	318	312	Chandrapur
27	9	170	235	Gadchiroli
6,185	4,278	1,964	901	11,092	9,348	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

3. शेती)

तक्ता क्रमांक/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	एकूण कडधान्ये/All pulses		ऊस/Sugarcane	
		क्षेत्र Area (13)	उत्पादन Outturn (14)	क्षेत्र Area (15)	उत्पादन (गूळ) उत्पादन (Gur) (16)
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बुध-मुंबई
2	ठाणे
3	रायगड
4	रत्नागिरी
5	सिधुदुर्ग
6	नाशिक
7	धुळे
8	जळगाव
9	अहमदनगर
10	पुणे
11	सातारा
12	सांगली
13	सोलापूर
14	कोल्हापूर
15	औरंगाबाद
16	जालना
17	परभणी
18	बीड
19	नांदेड
20	उस्मानाबाद
21	सातूर
22	बुलढाणा
23	अकोला
24	अभरावती
25	यवतमाळ
26	वर्धा
27	नागपूर
28	भंडारा
29	चंद्रपूर
30	गडचिरोली
	महाराष्ट्र राज्य
		3,330	1,730	388	2,815

टोप.— (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टमपिका कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन लिटमध्ये आहे व ते प्रत्यक्ष १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यात आहे.

आधार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4—*contd.*

कापूस/Cotton		भुईमूग/Groundnut		District (2)
क्षेत्र Area (17)	उत्पादन Outturn (18)	क्षेत्र Area (19)	उत्पादन Outturn (20)	
.....	
.....	1	1	Thane
.....	1	1	Raigad
.....	1	1	Ratnagiri
.....	4	8	Sindhudurg
3	1	47	41	Nashik
64	48	106	102	Dhule
156	123	75	72	Jalgaon
2	1	35	63	Ahmadnagar
*	*	51	69	Pune
2	3	74	102	Satara
1	2	58	64	Sangli
3	5	52	86	Solapur
*	*	74	107	Kolhapur
55	63	15	10	Aurangabad
108	52	13	10	Jalna
273	112	55	71	Parbhoni
34	21	30	26	Beed
218	80	33	36	Nanded
1	*	21	12	Osmanabad
36	14	38	16	Latur
247	117	18	12	Buldana
349	161	12	8	Akola
361	178	37	32	Amaravati
437	145	20	17	Yavatmal
146	136	20	16	Wardha
64	66	27	21	Nagpur
.....	2	2	Bhandara
67	46	1	1	Chandrapur
.....	*	*	Gadchiroli
2,628	1,373	918	1,006	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

(4) Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक*
INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS*

[पायाभूत काळ : १९६७-७० (त्रैवार्षिक)=१००]
[Base : 1967-70 (Triennium)=100]

क्रमांक Serial No.	नाव	1987-88	1988-89	1989-90	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1 अन्नधान्ये—					Foodgrains—
(अ) तृणधान्ये—					(a) Cereals—
(1)	तांदूळ ..	125.1	194.1	169.7	Rice
(2)	गहू ..	164.9	271.5	236.1	Wheat
(3)	ज्वारी ..	189.4	136.1	211.2	Jowar
(4)	बाजरी ..	143.1	141.7	189.5	Bajri
(5)	बाली ..	481.0	404.0	395.5	Barley
(6)	मका ..	387.1	452.6	339.7	Maize
(7)	नाचणी ..	133.2	144.7	138.2	Ragi
(8)	कोद्रा ..	55.3	86.5	81.5	Kodra
(9)	इतर धान्ये ..	155.2	142.5	168.4	Other cereals
एकूण तृणधान्ये ..		163.5	168.0	198.7	Total Cereals
(ब) कडधान्ये—					(b) Pulses—
(1)	हरभरा ..	222.3	396.6	325.5	Gram
(2)	तूर ..	178.6	199.6	237.8	Tur
(3)	इतर कडधान्ये ..	152.6	169.9	161.4	Other pulses
एकूण कडधान्ये ..		172.5	211.2	214.8	Total Pulses
एकूण अन्नधान्ये ..		165.2	176.1	201.7	Total Foodgrains
2 अन्नधान्येतर—					Non-Foodgrains—
(अ) गळिताची धान्ये—					(a) Oilseeds—
(1)	भूईमूग ..	111.2	160.1	155.9	Groundnut
(2)	तोंड ..	204.3	244.7	199.6	Seasamum
(3)	भोहरी, राई व जवस ..	167.4	168.3	157.1	Rape, mustard and linseed.
(4)	एरंडी ..	283.3	366.7	366.7	Caster seed
एकूण गळिताची धान्ये ..		120.6	166.4	159.1	Total Oilseeds

तत्पर क्रमांक/TABLE No. 3.5—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	(अ) तंतु पिके—				(b) Fibres—
	(१) कापूस 108.7	100.7	162.2	Cotton
	(२) मेस्टा 82.6	50.4	64.7	Mesta
	एकूण तंतु पिके ..	108.6	100.5	161.9	Total Fibres
	(क) संकीर्ण—				Miscellaneous—
	(१) ऊस 191.5	198.1	256.6	Sugarcane
	(२) तंबाखू 214.6	177.1	206.6	Tobacco
	(३) बटाटा 122.4	104.2	107.3	Potato
	(४) मिरची 78.7	71.1	73.1	Chillies
	एकूण संकीर्ण पिके ..	176.0	180.1	230.2	Total-Miscellaneous
	एकूण अन्नधान्येतर पिके ..	150.0	161.7	200.3	Total-Non-foodgrains
	सर्व पिके ..	158.4	169.7	201.2	All Commodities

*निर्देशांक अंतिम अंदाजावर आधारलेले आहेत./Index numbers are based on final forecast.

आधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे. Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.6

मृदसंवारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती
 PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND RECLAMATION

अनुक्र. मांक Serial No (1)	योजना (2)	१९८८-८९ मध्ये झालेले Achievements during 1988-89 (3)	Scheme (2)
1	वांघ बंधिस्त केलेली जमीन (हजार हेक्टर)	56	Area bunded and contour bunded (in thousand hectares).
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टर)	.. 11,413	Area terraced (hectares).

बाकचे अस्थायी आहेत./The figures are provisional.

साधार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

1988-89

(मेट्रिक टन/Tonnes)

नाव	राज्यास दिलेले खत Quantity distributed to the State	Item
(1)	(2)	(1)
नत्रयुक्त--		Nitrogenous--
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N) ..	53,041	Ammonium sulphate (20.6 per cent N)
युरिया (४६ टक्के N) ..	9,41,277	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N)	Ammonium sulphate nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२६ टक्के N)	Calcium ammonium nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N) ..	3,796	Calcium ammonium nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N)	Ammonium chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट--		Phosphates--
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅) ..	3,30,603	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
ट्रीपल सुपरफॉस्फेट (४६ टक्के P ₂ O ₅)	Triple superphosphate (46 per cent P ₂ O ₅).
पेलफॉस (१८ टक्के P ₂ O ₅)	Pelfos (18 per cent P ₂ O ₅)
मिश्र--		Complex--
अमोनियम फॉस्फेट सल्फेट	Ammonium phosphate sulphate
नायट्रो फॉस्फेट ..	1,87,473	Nitro phosphate.
युरिया अमोनियम फॉस्फेट	Urea ammonium phosphate.
डायमोनियम फॉस्फेट ..	2,05,283	Diammonium phosphate.
अमोनियम नायट्रेट फॉस्फेट ..	1,75,017	Ammonium nitrate phosphate
NPK मिश्र ..	1,56,588	NPK complex.
पोटॅशोफ--		Potassic--
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O) ..	1,23,448	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O).
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O) ..	4,500	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O).

बाधार्थ.—भारतीय खत संघ, पश्चिम विभाग, मुंबई

Source.—Fertilizer Association of India, Western Region, Bombay.

3. शेती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No: 3.8

शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS 1987

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती* Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	नांगर--				Ploughs--
	(अ) लाकडी	हजारंत 2,072	'000 No.	(a) Wooden.
	(ब) लोखंडी	हजारंत 840	'000 No.	(b) Iron.
2	गाड्या	हजारंत 986	'000 No.	Carts
3	कसाचे घरक--				Sugarcane crushers--
	(अ) शक्तीने चालणारे	संख्या 5,726	Number	(a) Worked by power.
	(ब) बैलांच्या सहाय्याने चालणारे	संख्या 6,483	Number	(b) Worked by bullocks.
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी इंजिने व पंप	..	संख्या 7,48,701	Number	Oil engines with pumps for irrigation purpose.
5	घाणी--				Ghants--
	(अ) शक्तीवर चालणाऱ्या	संख्या	849	Number	(a) Worked by power
	(ब) इतर	संख्या	275	Number	(b) Other

*आकडे अस्थायी आहेत/Figures are provisional

बांधार.—१४ वी पशुधन गणना, १९८७.

Source.—Quinquennial 14th Livestock Census, 1987.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9

शेती पंपांना वीजपुरवठा/AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

(३१ मार्च १९९० रोजी/As on 31st March 1990)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वीज पुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricul- tural pumps energised	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहस्पुंबई	Greater Bombay
2	ठाणे	12,839	Thane
3	रायगड	6,003	Raigad
4	रत्नागिरी	6,121	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	6,660	Sindhudurg
6	नाशिक	1,31,108	Nashik
7	धुळे	66,601	Dhule
8	जळगाव	97,908	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,23,735	Ahmadnagar
10	पुणे	84,555	Pune
11	सातारा	47,933	Satara
12	सांगली	67,596	Sangli
13	सोलापूर	98,170	Solapur
14	कोल्हापूर	45,535	Kolhapur
15	औरंगाबाद	87,750	Aurangabad
16	जालना	45,401	Jalna
17	परभणी	45,902	Parbhani
18	बीड	57,626	Beed
19	नांदेड	43,369	Nanded
20	उस्मानाबाद	47,201	Omanabad
21	लातूर	41,847	Latur
22	बुलढाणा	61,168	Buldana
23	अकोला	38,113	Akola
24	अमरावती	63,119	Amravati
25	यवतमाळ	37,208	Yavatmal
26	वर्धा	32,815	Wardha
27	नागपूर	50,514	Nagpur
28	भंडारा	17,720	Bhandara
29	चंद्रपूर	8,233	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,787	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	14,74,537	Maharashtra State

भाषार—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

3. शेती/AGRICULTURE

संख्या क्रमांक/TABLE No. 3.10

महाराष्ट्रातील एकूण बंढित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र
 NUMBER, AREA AND AVERAGE SIZE OF OPERATIONAL HOLDINGS IN
 MAHARASHTRA

कृषि गणना
 Agricultural Census
 1985-86

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	बंढित धारण जमिनी Number of holdings (⁰⁰)	बंढित धारण जमिनीचे एकूण क्षेत्र Area of opera- tional holdings (⁰⁰ hectare)	धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टर) Average size of holdings (Hectare)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 0.5 हून कमी ..	12,754	9,191	0.25
2	0.5—1.0 ..	12,126	9,125	0.75
3	1.0—2.0 ..	21,036	31,346	1.49
4	2.0—3.0 ..	12,474	30,582	2.45
5	3.0—4.0 ..	7,096	24,622	3.47
6	4.0—5.0 ..	4,672	20,822	4.46
7	5.0—10.0 ..	8,496	57,800	6.80
8	10.0—20.0 ..	2,102	27,594	13.12
9	20.0—30.0 ..	191	4,498	23.58
10	30.0—40.0 ..	37	1,275	34.28
11	40.0—50.0 ..	12	532	44.74
12	50.0 व त्याहून अधिक/ and above.	17	2,135	127.62
एकूण/Total ..		81,013	2,13,521	2.64

आधार.—कृषि गणनेचे सांख्यिकीय तक्ते, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Statistical Tables on Agricultural census, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. नोती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.11

राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या

NUMBER OF IRRIGATION PROJECTS COMPLETED IN STATE SECTOR

जलसिंचन प्रकल्प	३० जून १९९० रोजी पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची संख्या No. of projects completed as on 30th June 1990	Irrigation Projects
(1)	(2)	(1)
मोठे	20	Major
मध्यम	156	Medium
लघु	1,530	Minor
उपसा	354	Lift
	एकूण .. 2,060	.. Total

साजार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Bombay.

3. शेती/AGRICULTURE

सकता क्रमांक/TABLE No. 3.12

निमित्त सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र

IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA

(हजार हेक्टरत/In thousand hectares)

प्रकल्प	सन १९८८ अखेर निमित्तसिंचन क्षमता Irrigated potential created at the end of June 1988	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र Actual irrigated area 1988-89	Projects
(1)	(2)	(3)	(1)
मोठे व मध्यम	1,824.51	826.00	Major and medium
रुग्ण	527.54	133.00	Minor
उपसा सिंचन	112.28	13.00	Lift irrigation
एकूण ..	2,464.33	772.00	.. Total

आधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Bombay.

3. शेती/AGRICULTURE

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.13

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प
GOVERNMENT HYDRO PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च १९८७ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 1987		एप्रिल १९८७ ते मार्च १९८८ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned during April 1987 to March 1988		Projects
	संख्या Number	क्षमता मेगॅवॅट Capacity M.W.	संख्या Number	क्षमता मेगॅवॅट Capacity M.W.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
बोडे	10	1,153.5	1	80.000	Major
लहान	2	13.8	2	1.575	Minor
एकूण	12	1,167.3	3	81.575	Total

साधार.—साठबंदी विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Bombay

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

1987

(हजारत/In thousand numbers)

क्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1. गाई-बैल—			
Cattle			
(१)	तीन वर्षांवरील बैल—		I. Males over three years—
(अ)	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बळू	50	(a) Used for breeding only
(ब)	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	288	(b) Used for breeding and work both.
(क)	केवळ कामाकरिता वापरलेले	6,167	(c) Used for work only.
(द)	इतर ..	182	(d) Others
	एकूण ..	6,698	Total
(२)	तीन वर्षांवरील गाई—		II. Females over three years—
(अ)	पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या—		(a) Breeding—
(१)	दुग्ध्या ..	2,491	(i) Milch
(२)	माटलेल्या व न व्यालेल्या ..	3,173	(ii) Dry and not calved even once
(ब)	कामाच्या	(b) Working
(क)	इतर ..	72	(c) Others
	एकूण ..	5,735	Total
(३)	बासरे (तीन वर्षे व त्याखालील)	4,554	III. Young Stock (three years and under)
	एकूण—गाई-बैल ..	16,977	Total cattle
2. म्हशी-रेढे—			
Buffaloes—			
(१)	तीन वर्षांवरील रेढे—		I. Males over three years—
(अ)	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	30	(a) Used for breeding only
(ब)	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	42	(b) Used for breeding and work both.
(क)	केवळ कामाकरिता वापरलेले	260	(c) Used for work only.
(द)	इतर ..	23	(d) Others
	एकूण ..	356	Total

सकता क्रमांक/TABLE No. 4.1 *contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)
(२) तीन वर्षांवरील म्हशी—			<i>II. Females over three years—</i>
(अ) पैदाशीकरिता किंवा दुधाकरिता ठेवलेल्या—			(a) Breeding—
(१) दुमल्या	1,594		(i) Milch
(२) वाटलेल्या व न व्हालेल्या	1,191		(ii) Dry and not calved even once.
(ब) कामाच्या		(b) Working
(क) इतर	24		(c) Others
	एकूण ..	2,808	Total
(३) रेडके (तीन वर्षे व त्याखालील)	1,582		<i>III. Young stock three years and under)</i>
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	4,746	Total—Buffaloes
3. मेंढरे	2,872		Sheep
4. गोलघा	9,189		Gaots
5. घोडे-पिगरे	42		Horses and ponies
6. इतर जनावरे	401		Other livestock
	एकूण—जनावरे ..	34,229	Total—Livestock
7. कोंबहधा, बदके वगैरे	24,756		Poultry

आकडे अस्थायी आहेत.

Figures are provisional.

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

Details may not add up to the totals due to rounding.

आधार.—१४ वी पशुधन गणना, १९८७

Source.—Quinquennial 14th Livestock Census, 1987.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2

जिल्हावार पशुधन/LIVESTOCK POPULATION IN EACH DISTRICT

1987

(हजारत/in thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	गाई-बैल Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	बैडरे Sheep	बेळघा Goats	एकूण जनावरे Total Livestock	कोंबडघा, बदके बर्गेरे Total Poultry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	13	107	15	28	169	199	Greater Bombay
2	ठाणे	546	208	2	195	964	1,398	Thane
3	रायगड	503	162	1	150	821	1,359	Raigad
4	रत्नागिरी	540	90	@	80	711	1,087	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	286	123	@	76	488	809	Sindhudurg
6	नाशिक	914	175	252	531	1,902	1,382	Nashik
7	धुळे	718	145	136	393	1,415	790	Dhule
8	जळगाव	683	296	37	434	1,470	487	Jalgaon
9	अहमदनगर	991	124	310	759	2,208	1,603	Ahmadnagar
10	पुणे	761	217	334	481	1,809	3,384	Pune
11	सातारा	458	294	364	321	1,448	1,784	Satara
12	सांगली	301	298	229	270	1,107	2,204	Sangli
13	सोलापूर	509	204	281	594	1,606	1,376	Solapur
14	कोल्हापूर	272	477	146	173	1,075	931	Kolhapur
15	औरंगाबाद	526	72	93	351	1,060	317	Aurangabad
16	जालना	447	63	52	248	822	199	Jalna
17	परभणी	736	141	50	382	1,325	289	Parbhani
18	बीद	614	158	190	369	1,344	458	Beed

19	नदिह	706	195	53	352	1,332	334	Nanded
20	उस्मानाबाद	343	109	45	220	725	230	Osmanabad
21	लातूर	404	166	48	181	811	192	Latur
22	बुलढाणा	579	115	85	325	1,118	253	Buldana
23	अकोला	604	113	19	316	1,073	272	Akola
24	अमरावती	587	107	25	295	1,031	292	Amravati
25	यवतमाळ	798	122	10	421	1,367	616	Yavatmal
26	वर्धा	424	51	7	178	667	155	Wardha
27	नागपूर	700	83	21	303	1,121	434	Nagpur
28	भंडारा	746	150	3	296	1,213	673	Bhandara
29	चंद्रपूर	711	103	52	270	1,146	649	Chandrapur
30	गढचिरोली	556	80	13	197	880	600	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	16,977	4,746	2,872	9,189	34,229	24,754	Maharashtra State

@ 500 पेसा कमी/Less than five hundred,

आकडे संक्षिप्तत किहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

Details may not add up to the totals due to rounding.

आधार.—१४ वी पंचमन गणना, १९८७.

Source.—Quinquennial 14th Livestock Census, 1987.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	३१ मार्च १९९० रोजी As on 31st March 1990	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	12	Number of cattle breeding farms.
2	बकरे पैदास केंद्रे	1	Number of goat breeding farms.
3	शेव पैदास केंद्रे	9	Number of sheep breeding farms.
4	कुक्कुट पैदास व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Number of poultry breeding farms and central hatcheries.
5	सधन कुक्कुट सुधार केंद्रे	16	Number of intensive poultry development blocks.
6	बाजारभूत ग्राम केंद्रे	48	Number of key village centres.
7	फिरती (पशुरोगसाथ नियंत्रण फिरते केंद्र)	9	Number of mobile epizotic control units.
8	विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे	49**	Number of artificial insemination centres.
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	29	Number of district artificial insemination centres
10	कृत्रिम रेतन उप केंद्रे—		Number of artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	2,331	(a) Under Zilla Parishads.
	(ब) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्राखालील	670	(b) Under regional artificial insemination centres.
	(क) बाजारभूत ग्राम केंद्राखालील	468	(c) Under key village centres.

तपता क्रमांक/TABLE No. 4.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
11	पशुवैद्यकीय संस्था—		Number of veterinary institutions—
	(अ) पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये	31†	(a) Veterinary polyclinics
	(ब) पशुवैद्यकीय रुग्णालये	2†	(b) Veterinary hospitals
	(क) पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	808+7	(c) Veterinary dispensaries
	(ख) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने	36	(d) Mobile veterinary clinics
	(इ) पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र)	1,661+5	(e) Veterinary aid centres
	(फ) फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	2	(f) Mobile extension cum demonstration centres.

आकडे सुधारित आहेत/figures are revised.

टीप/Note.—(१) †यामध्ये दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठाखालील प्रत्येकी एक घळून.

(1) Including one each under Agricultural Universities at Dapoli, Parbhani and Nagpur.

(२) †पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील 'सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टू ॲनिमल्स' या संस्थेचे एक घळून.

(2) Including one at Pune under Agricultural University and one under 'Society for Prevention of Cruelty to Animals' at Bombay.

(३) बकरे पैदास केंद्र व मेंढा पैदास केंद्र ह्या संस्था भेय विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेल्या आहेत.

(3) The institutions Goat development center and sheep development centre have been transferred to sheep Development Corporation.

आधार.—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण
**COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT
 AND CO-OPERATIVE SECTORS
 1989-90**

(लाख लिटरमध्ये /In lakh litres)

विभाग	प्रतिदिनी सरासरी गाईचे व म्हशीचे दूध संकलन Daily average collection of cow and buffalo milk	Division
(1)	(2)	(1)
1. मुंबई ..	0.23	Bombay
2. पुणे ..	11.84	Pune
3. नाशिक ..	6.74	Nashik
4. नागपूर ..	1.01	Nagpur
5. अमरावती ..	0.49	Amravati
6. औरंगाबाद ..	2.29	Aurangabad
	एकूण .. 22.60	Total

दुधाचे वितरण (प्रतिदिन सरासरी)/Distribution of milk

1. व्हॅन्मुंबई दूध योजना/Greater Bombay milk scheme	6.939 लाख लिटर/lakh Litres.
2. स्थानिक ग्रामीण दूध विक्री/Local Rural sale of milk	7.312 लाख लिटर/lakh Litres.

भाषार.—आयुक्त, दुग्धशाळा विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Bombay.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.5

दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे
MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES

अनु- क्रमांक Serial No.	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production		Unit	Name of production
			1988-89	1989-90		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
1	तूप ..	मे. टन	1,272.00	1,763.42	M. tonnes	Ghee
2	टेबल बटर	"	473.69	491.70	"	Table butter
3	पनीर ..	"	23.12	32.50	"	Paneer
4	चीज ..	"	58.02	68.96	"	Cheese
5	शीखंड ..	"	34.06	35.63	"	Shrikhand
6	मसाला दूध	लाख बाटल्या	5.53	6.68	Lakh Bottle	Maasala-milk
7	एनर्जी ..	"	133.13	117.98	"	Energy
8	आईस्क्रीम	लाख कप	1.03	0.53	Lakh Cups	Ice cream
9	मलईविरहित दूध पकटी.	मे. टन	6,924.87	11,767.69	M. tonnes	Skimmed milk powder.
10	खरंद लोणी	"	3,343.36	5,859.09	"	White butter

(एक) शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता.	(I) No. and capacity of milk chilling centres in milk processing plants in Government and Co-operative sector.
(अ) एकूण दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	110 14.61
(ब) शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	81 8.37
(क) सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	29 6.24
(दोन) सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया संज्ञांची संख्या क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	8 12.15
	(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants. Capacity (in lakh litres).

साधार.—आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Bombay.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1.

खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे
 QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH REMOVED
 1988-89

(मेट्रिक टनांत/in tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	नावार	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing	मिठाचे वाटप Quantity of salt issued	खारवून बाहेर पाठविलेल्या माशांचे वजन Quantity of cured fish removed	Name of the yard	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
1	बोरिया	Boria	
2	जयगढ	Jaigad	
3	वरवडे	Warwade	
4	मिरकर वाडा	559	112	419	Mirkarwada	
5	रत्नागिरी (भाटधे)	*	Ratnagiri (Bhatye)	
6	पूर्णगढ	Purnagad	
7	जैतापुर	Jaitapur	
8	विजयदुर्ग	Vijaydurg	
9	तारा मुंबरी	Tara mumbri	
10	मालवण	200	40	100	Malwan	
11	देवगढ	Deogad	
12	कोचरा	Kochara	
13	साखर मच्छी संस्था	Sakhar Machi Society	
		एकूण ..	759	152	519	Total

* बंद पडलेली नावारे./Defunt yard.

साधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Units	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा ..	कि. मीटर	720	Kilometre	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/ गावठाणे.	संख्या	386	No.	Marine fishing villages/hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	"	15,005	No.	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्यावर वजन असलेल्या होड्या.	"	8,600	No.	Boats above one tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या--				<i>Mechanised Boats--</i>
	(अ) खात्यानुसार	"	3,812	No.	(a) Departmentally
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या (इतर संस्थांच्या ध्वन).	"	6,771	No.	(b) Existing (including mechani- sèd by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन--				<i>Fish Production--</i>
	(अ) सागरी	हजार मे. टन	346	Thousand tonnes	(a) Marine
	(ब) होड्या पाण्याचे	"	50	"	(b) Inland

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2—contd.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	.. संख्या ..	1,422	No.	.. Co-operative societies
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या	.. हजारांत ..	1१0	Thousand	.. Their membership
9	राज्यातील गोठे पाणी व्याप्य क्षेत्र	.. हजार हेक्टर ..	301	Thousand hectares	.. Total inland water spread area
10	मत्स्यबीज साठा—				<i>Carp fry stocked—</i>
	(अ) बाहेरून आणलेले हजारात ..	1,44,047	Thousand	.. (a) Imported
	(ब) स्थानिक रित्या पैदास केलेले हजारात ..	68,133	Do.	.. (b) Induced breeding
	(क) सायप्रिनस हजारात ..	*	Do.	.. (c) Cyprinus
11	मासळी आरवण्याची आबार केंद्रे	.. संख्या ..	7	No.	.. Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	.. संख्या ..	9	No.	Fishery schools
12	सहकारी होड्या बांधणारी केंद्रे	.. संख्या	No.	.. Co-operative boat building yard

228985

89

बाब क्र. १० (ब) मध्ये समाविष्ट करण्यात आले आहेत.
 आस्त्र.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

*Included in item No. 10(b).

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.3

प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन/VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION
1988-89.

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	ठाणे Thane	बृहन्मंबई Greater Bombay	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	एकूण Total	Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुशी, पाकट, बागळी	890	3,460	721	1,365	713	7,149	Elasmobranchs
2	बाम	2	1,842	2	1	29	1,876	Eels
3	शिगाडा, शिगटी	400	3,116	376	4,009	1,905	9,806	Catfishes
4	कली, दाताळी	322	1,226	441	463	247	2,699	Chirocentrus
5	पेढवा पेठी मिलाजी, तारली	8	181	534	2,768	1,256	4,747	Sardines
6	मिगपाला	12	1,184	125	177	8	1,506	Hilsa-Alisha
7	मांदेली	9,766	7,151	1,497	534	18,948	Anchoviella
8	काटी	1,209	1,472	518	76	1	3,276	Thrissoecles
9	खवली, पातुडी	72	116	5,771	647	6,606	Othercludedia
10	बोबिल	53,918	3,814	330	61	58,123	Harpodon Neherias
11	करकरा, खजुरा	46	501	28	5	32	612	Perchaos
12	सांब	..	203	1	1	4	209	Red Snapper
13	दादा, रावस	34	73	99	8	3	217	Polynomids
14	घोळ, कोय	306	664	170	626	2	1,768	Sciaemids
15	बटा बाकटी	1,606	5,074	2,044	3,195	844	12,763	Ribbon fish

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5. 3—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
16	डोना, घोडी ..	418	7,635	2,076	4,807	1,384	16,320	Otalithes sp.
17	करवा बांगडा ..	41	721	230	1,298	176	2,466	Caranx
18	सरंगा ..	6,463	1,699	614	396	416	9,588	Pomfrets
19	हलबा ..	51	508	121	1,074	181	1,935	Black Pomfrets
20	बांगडा	17	54	6,074	652	6,797	Mackerai
21	सुरमई, बागोळ, फ.लई ..	90	2,870	889	1,895	602	6,346	Seer fish
22	गेबर, कुपा	543	309	1,075	155	2,082	Tunnies
23	तेडेली ..	4	88	465	2	90	649	Bregnaores Noelillanid.
24	सेप ..	15	844	279	6,451	413	8,002	Soles
25	कोकरी बाबी शोके ..	23	597	13	124	147	904	Leignnathus
26	खाप	29	1	1	305	336	Carangids small
27	चिराटी राणी बामण ..	3	6,102	214	704	717	7,740	Upenaides sp.
28	कोळंबी ..	3,034	20,533	5,263	7,358	861	37,049	Prawns
29	जवळा, करंवी ...	21,943	32,766	20,772	2,115	..	77,596	Shrimps
30	शीबंड ..	77	288	120	86	9	580	Lobsters
31	सोदाळा	241	10	586	199	1,036	Lactarius
32	म्हाकूळ ..	59	6,327	71	450	356	7,263	Cattle fish & Squids.
33	इतर ..	1,301	7,736	2,085	10,041	7,671	28,854	Miscellaneous
	एकूण ..	1,02,041	1,19,577	40,588	63,597	20,045	3,45,848	Total

आधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.4.

मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व मूजल)
DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)
1988-89

विल्हेवाटीचा प्रकार (1)	मत्स्योत्पादन (टनांत) Fish product (Tonnes) (2)	Type of disposition (1)
विक्रीसाठी घाजे मासे ..	1,92,206	Marketing fresh
गोटविष्याकरिता ..	40,705	Freezing
वाळविष्याकरिता ..	1,39,293	Sun-dried
श्वारविष्याकरिता ..	5,675	Salted
ढवा बंद मासे ..	*	Canning
खताकरिता ..	18,417	Reduction
इतर ..	N.A.	Miscellaneous purpose
एकूण	3,96,296	Total

*बाब १ मध्ये समाविष्ट/Including in item one.

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

माधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.1

वनव्याप्त क्षेत्राचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ. कि. मीटरमध्ये/Area in Sq. Kilometers)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	१९८८-८९ च्या अखेरीस असलेले As at the end of 1988-89	Class of Forest
(1)	(2)	(3)	(2)
1	राखीव	39,908	Reserved
2	संरक्षित	15,259	Protected.
3	अवर्गीकृत	5,788	Unclassed
एकूण		60,955	Total

टीप.—वरील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

No's.—The above forest area is under administration of the State.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादन*
PRODUCTION OF MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCT*

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1988-89	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड—		Timber—
•	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	.. 147	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत)	.. 5,18,063	(b) Value (thousand Rs.)
2	बळाऊ लाकूड—		Firewood—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	.. 576	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत)	.. 80,541	(b) Value (thousand Rs.)
3	गौण वनोत्पादन—(मूल्य हजार रुपयांत)		Minor forest products— (Value in thousand Rs.)
	(अ) बांबू 44,913	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी 8,477	(b) Grass and grazing
	(क) बिडी पाने 1,61,484	(c) Bidi leaves
	(द) इतर उत्पादन 13,704	(d) Other product.

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1988*

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांचा कामावरील दैनिक सरासरीचा घट Range of average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	व्यापील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number of workers (संख्या/No.)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10 पेक्षा कमी	9,338	45,974
2	10 to 19	5,420	72,320
3	20 to 49	3,894	1,14,948
4	50 to 99	1,458	98,190
5	100 to 499	1,269	2,64,668
6	500 to 999	234	1,62,765
7	1,000 to 4,999	163	3,10,515
8	5,000 व त्याहून अधिक/and above	9	65,074
एकूण/Total		21,785	11,34,454

*अस्थायी/Provisional

भाषा—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तबक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगाच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण
 FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES
 1988*

क्रमक्रमांक Serial No. (1)	कारखान्याचे प्रमुख वट (2)	प्रत्येक गटातील बाल कारखाने (संख्या) Working factories (No.) (3)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily workers (No.) (4)	Major groups (2)
1	शेती, जंगल व खाणकाम आणि पशुधन	50	1,834	Agriculture, forestry and mining and livestock production
2	धान पदार्थांचे उत्पादन	2,156	1,10,280	Manufacture of food products.
3	पेये	80	6,669	Manufacture of beverages,
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	27	4,174	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सूती कापडाचे उत्पादन	2,546	2,16,657	Manufacture of cotton textiles.
6	लोकूर, रेमीम व कृत्रिम तंतूच्या आणि ताग, सण व वेस्टा यांच्या कापडाचे उत्पादन.	934	34,490	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles and manufacture of jute, hemp and mesta textiles.
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व बापरकाच्या वस्तू).	697	20,207	Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear).
8	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	2,923	15,155	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	1,123	51,832	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries
10	कातडी, कातड्याच्या आणि केसाळ कातड्याच्या वस्तूंचे उत्पादन (दुरुवस्ती सोडून).	71	2,776	Manufacture of leather and leather and fur products (except repairs).
11	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व इगदी क्रीकसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन.	1,144	46,303	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products.

तबता क्रमांक/TABLE No. 7.2

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
12	रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून).	1,390	1,03,070	Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
13	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	1,066	44,018	Manufacture of non-metallic mineral products.
14	मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	836	69,202	Basic metal and alloys industries.
15	धातूंच्या वस्तू व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून).	1,717	51,312	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipments).
16	यंत्रसामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून).	1,566	98,320	Manufacture of machinery, machine tools and parts except electrical machinery.
17	विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	1,055	71,642	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts.
18	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	287	93,929	Manufacture of transport equipments and parts.
19	इतर उत्पादक कारखाने	479	17,714	Other manufacturing industries.
20	विद्युत, वायु, बाष्प	190	15,087	Electricity, gas and steam.
21	जल योजना आणि पुरवठा व सफाई सेवा	75	3,155	Water works and supply and sanitary services.
22	संकीर्ण, धाऊक आणि फिरकोळ व्यापार उद्योगाखालील नोंदविलेलेच आस्थापना	675	7,812	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
23	वाघकाम व संलग्न कामे भू-जल व हवाई वाहनक. वाहतूकीशी संबंधित दळणवळण सेवा.	18	8,402	Construction and activities allied to construction, land, water and air transport, communications, services incidental to transport.
24	साठवण आणि गोदावे	40	1,354	Storage and warehousing.
25	स्वावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा, आंतरराष्ट्रीय व अन्य राज्य क्षेत्रातील उपक्रम अन्वय अवगोहित सेवा व उचित वर्गीकरण नसलेली कामे	42	1,957	Education, medical, real estate and business services and health services, international and other extra territorial bodies, services not elsewhere classified and activities not adequately defined.
26	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा.	16	562	Recreational and cultural services.
27	वैयक्तिक सेवा	29	1,329	Personal services.
28	दुरुस्ती सेवा	550	35,212	Repair services.
	एकूण ..	21,785	11,34,454	Total

*अस्थायी/Provisional

माधार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3

चालू कारखाने आणि त्यातील कामगारांची जिल्हावार संख्या

WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT IN EACH DISTRICT
1988*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	चालू कारखा- न्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	7,860	4,74,351	Greater Bombay
2	ठाणे	1,484	1,17,381	Thane
3	रायगड	119	14,383	Raigad
4	रत्नागिरी	144	5,663	Ratnagiri
5	सिध्दुर्ग	121	2,754	Sindhudurg
6	नाशिक	1,005	47,405	Nashik
7	धुळे	319	11,128	Dhule
8	जळगाव	585	25,937	Jalgaon
9	अहमदनगर	464	23,515	Ahmednagar
10	पुणे	2,313	1,39,806	Pune
11	सातारा	283	17,845	Satara
12	सांगली	454	17,399	Sangli
13	सोलापूर	1,831	29,661	Solapur
14	कोल्हापूर	912	37,199	Kolhapur
15	औरंगाबाद	431	26,411	Aurangabad
16	जालना	141	5,634	Jalna
17	परभणी	115	5,457	Parbhani
18	बीड	98	5,225	Beed
19	नांदेड	136	8,410	Nanded
20	उस्मानाबाद	30	1,530	Osmanabad
21	लातूर	32	2,244	Latur
22	बुलढाणा	164	6,234	Buldana
23	अकोला	303	12,865	Akola
24	अमरावती	263	7,682	Amravati
25	यवतमाळ	141	7,554	Yavatmal
26	वार्धा	121	9,628	Wardha
27	नागपूर	1,163	51,485	Nagpur
28	भंडारा	454	5,620	Bhandara
29	चंद्रपूर	232	13,290	Chandrapur
30	गडचिरोली	57	758	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	21,785	11,34,454	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

आधार— औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7. 4

महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्य वृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE IN MAHARASHTRA STATE

1987-88

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमिक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive capital	उत्पादन Total output	मूल्यवृद्धी Value added	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य वस्तू	968	3,800	336	Food products.
2	पेये, तंबाखू व संबंधित पदार्थ	125	378	90	Beverages, tobacco and related products.
3	सूती कापड	372	1,384	341	Cotton textiles.
4	लोकर, रेणीम व मनुष्य निमित्त तंतुचे कापड	566	1,469	266	Wool, silk and man made fibre textiles.
5	ताय व इतर वनस्पतीजन्य तंतुचे कापड (कापूस व काव्या सोडून).	0	0	0	Jute and other vegetable fibre (except cotton and coir) textiles.
6	कापडाच्या वस्तू (परिधान कारणाच्या वस्तूसहित).	98	526	84	Textile products (including wearing apparel).
7	लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी	22	56	11	Wood and wood products, furniture and fixtures.
8	कापड व कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	697	1,038	235	Paper and paper products and printing, publishing and allied industries.
9	कातडी व कातडीच्या, केसाळ कातडीच्या व कातडीच्या पर्यायी वस्तू.	20	91	15	Leather and products of leather, fur and substitutes of leather

10	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम आणि कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	2,212	5,325	1,111	Basic Chemicals and chemical products. (except products of petroleum and coal)
11	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	967	4,126	333	Rubber, plastic, petroleum and coal products, and processing of nuclear fuels.
12	अधातू खनिज पदार्थ	493	577	118	Non-metallic mineral products.
13	मूलभूत धातू व मिश्र धातू	630	2,313	333	Basic metal and alloys industries.
14	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग यंत्रे व सामग्री सोडून.	397	1,080	278	Metal products and parts except machinery and equipment.
15	परिवहन सामग्री सोडून व इतर सर्व यंत्रसामग्री	1,626	4,109	999	Machinery, and equipment other than transport equipment.
16	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	1,448	2,671	617	Transport equipment and parts.
17	उत्पादन करणारे इतर उद्योग	126	479	123	Other manufacturing industries.
18	इतर	5,767	3,645	1,009	Others.
	सर्व उद्योग	16,534	33,068	6,298	All Industries

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व वार्षिक उद्योग पाहणी, १९८७-८८ वर आधारित आहेत.

Note.—Figures are provisional and are based on Annual Survey of Industries, 1987-88.

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकान/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5

कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी
AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY
1989

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (शेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism	Centres
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	17.96	Bombay.
2	सोलापूर	30.72	Solapur.
3	नागपूर	22.42	Nagpur.
4	जळगाव	19.43	Jalgaon.
5	नांदेड	31.06	Nanded.
6	औरंगाबाद	21.69	Aurangabad.
7	इतर केंद्रे	21.49	Other centres.
	एकूण केंद्रे	19.72	All centres

आधार.— कामगार बायूक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.— Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES
1989

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	कापड गिरण्या—		Textiles—
	(अ) तंट्यांची संख्या	14	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	15,444	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	12,355	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	3,089	(2) Indirectly.
	(क) बाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	23,47,744	(c) Number of mandays lost.
2	यंत्रोत्पादक कारखाने—		Engineering—
	(अ) तंट्यांची संख्या	63	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	14,249	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	13,322	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	927	(2) Indirectly.
	(क) बाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	17,99,343	(c) Number of mandays lost.
3	संकोर्ष—		Miscellaneous—
	(अ) तंट्यांची संख्या	80	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	13,859	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	12,379	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	1,480	(2) Indirectly.
	(क) बाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	14,84,012	(c) Number of mandays lost.
4	एकूण—		Total—
	(अ) तंट्यांची संख्या	157	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	43,552	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	38,056	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	5,496	(2) Indirectly.
	(क) बाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	56,31,099	(c) Number of mandays lost.

आकडे अस्थायी आहेत./Figures are provisional.

जाघार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि साणकाम/INDUSTRY AND MINING

संख्या क्रमांक/TABLE No. 7.7

कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)
1988-89

प्र. क्रमांक Serial No.	विभाग	गिरण्यांची संख्या Number of mills as at the end of March 1989	हामगाटांची संख्या Employees on roll at the end of March 1989 (No.)	३१ मार्च १९८९ रोजी As on 31st March 1989		Region
				स्थापित दात्या (गुजरात) Spindles installed (*000 No.)	माग (गंधरात) Looms installed (*00 No.)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	महाराष्ट्र ..	122	2,20,123	5,109	667	Maharashtra.
(a)	मुंबई शहर ..	54	1,28,311	3,161	517	Bombay City.
(b)	उर्वरित महाराष्ट्र ..	68	91,812	1,948	150	Rest of Maharashtra.

आधार.—वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Textile Commissioner, Government of India, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION
1989

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार मे. टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट	Chromite.
2	ढवळी कोळसा ..	15,899	44,56,026	Coal.
3	कच्चे लोखंड ..	908	50,991	Iron Ore.
4	पुनखरी ..	4,802	1,71,205	Lime stone.
5	कच्चे मंगनीज ..	254	1,35,964	Manganese Ore.
6	कॉलोनिम (नैसर्गिक) @	4	76	Kaolin (Natural) @
7	मेक ..	2	71	Ochre.
8	बॉक्साईट ..	538	31,105	Bauxite.
9	सिलिका सॅंड ..	194	8,692	Silica sand
10	मीठ* ..	291	N.A.	Salt*
11	क्यापनाईट ..	20	5,933	Kyanite.
12	कोरंडम ..	**	350	Corundum.
13	डोलोमाईट ..	20	1,416	Dolomite.
14	सॅंड (इतर) ..	748	8,790	Sand (Others)
15	बॅरिाईट	Barytes.
16	सिलीमानाईट ..	7	9,248	Sillimanite.

टीप.—(1) आकडे अस्थायी आहेत. Note.—Figures are provisional.

(2) @ चायना क्ले म्हणून ओळखला जातो/Known as China Clay.

(3) *सहाय्यक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्याप्रमाणे/As reported by the Assistant Salt Commissioner, Bombay.

(4) N. A. = उपलब्ध नाही/Not available.

(5) ** आकडे ५०० टनांखालील आहेत/Less than 500 tonnes

संस्तर.—भारतीय खान केंद्र, नागपूर. Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.9

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION

1988

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुचे नाव (1)	परिमाण (2)	उत्पादन Production (3)	Unit (4)	Name of Item (5)
1	कोळसा हजार टन	..	Thousand	Coal (inc-lignite)
2	पेट्रोलियम (कूड).	20,9०2	Do.	Petroleum (crude)
3	साखर	2,929.9	Do.	Sugar
4	मीठ	30८.4	Do.	Salt
5	सर्व प्रकारचे सुत	.. टन	2,79,904	Tonnes	All yarn.
6	सर्व प्रकारचे कापड	.. हजार मीटर	11,35,629	Thousand meters.	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन.	हजार टन	9,517	Thousand tonnes	Petroleum (refinery) products.
8	तयार पोलाद	299.4	Do.	Finished steel
9	पोलादाची लयड	393.4	Do.	Steel ingots
10	कठीण मिश्र धातु	119.3	Do.	Ferro Alloys
11	रेल्वे टन्वे	.. संख्या	3	Number	Railway Coaches
12	वनस्पती	.. हजार टन	121.1	Thousand tonnes.	Vanaspati

साधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक
महवाळ.

Source.—Central Statistical Organisation,
Monthly Returns.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर
 INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY
 1988-89

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाच (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1.	स्थापित क्षमता (३१ मार्च १९८९ रोजी) (हजार किलोवॅटमध्ये)		<i>Installed Capacity (As on 31st March 1989) (Thousand Kw.)</i>
	(अ) बाष्प	5,252	(a) Steam
	(ब) नैसर्गिक वायू	672	(b) Gas
	(क) जल	1,544	(c) Hydro
	(ख) अणुशक्तीजन्य	190	(d) Nuclear
	एकूण	7,658	.. Total
2.	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		<i>Electricity Generated— (Million Kwh.)</i>
	(अ) बाष्प	24,331	(a) Steam
	(ब) नैसर्गिक वायू	1,923	(b) Gas
	(क) जल	5,721	(c) Hydro
	(ख) अणुशक्तीजन्य	861	(d) Nuclear
	एकूण	32,836	.. Total
3.	वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		<i>Electricity Consumed— (Million Kwh)</i>
	(अ) घरेलू वापर	4,148	(a) Domestic
	(ब) व्यापार उद्दिष्टासाठी झालेला वापर	1,851	(b) Commercial
	(क) उद्योगधंद्याकरिता झालेला वापर	12,753	(c) Industrial
	(ख) वाहने चालविण्यासाठी	943	(d) Traction
	(घ) इतर	6,565	(e) Others
	एकूण	26,260	.. Total

टीप.—(१) माकडे अस्थायी आहेत व ते केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत.

Note.—(1) The figures are provisional. They relate to public utilities only.

(२) अणुशक्तीजन्य स्थापित क्षमता तारापूर अणुशक्तीजन्य विद्युत केंद्राच्या ५० टक्क्यांहून अधिक दख-
विली आहे.

(2) Nuclear installed capacity has been shown as 50 per cent. of Tarapur Nuclear Power House.

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ,
मुंबई.

*Source.—Maharashtra State Electricity Board,
Bombay.*

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8. 2.

विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी/TOWN AND VILLAGES ELECTRIFIED

(३१ मार्च १९८९ रोजी/As on 31st March 1989)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified (3)	District (2)
1	बुलढाना	1	Greater Bombay
2	ठाणे	1,765	Thane
3	रायगड	1,836	Raigad
4	रत्नाचिरी	1,395	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	694	Sindhudurg
6	नाशिक	1,758	Nashik
7	धुळे	1,487	Dhule
8	जळगांव	1,490	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,511	Ahmadnagar
10	पुणे	1,740	Pune
11	सातारा	1,422	Satara
12	सांगली	697	Sangli
13	सोलापूर	1,106	Solapur
14	कोल्हापूर	1,139	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,257	Aurangabad
16	जालना	904	Jalna
17	परभणी	1,431	Parbhani
18	बीद	1,202	Beed
19	नांदेड	1,436	Nanded
20	उस्मानाबाद	712	Osmanabad
21	लातूर	890	Latur
22	बुलढाना	1,277	Buldana
23	अकोला	1,548	Akola
24	अमरावती	1,707	Amravati
25	यवतमाळ	1,744	Yavatmal
26	वर्धा	1,009	Wardha
27	नागपूर	1,658	Nagpur
28	भंडारा	1,629	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,461	Chandrapur
30	गढाचिरोली	1,507	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ..		39,413	Maharashtra State

साधर—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तद्वत्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1

३१ मार्च १९८९ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था
NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1989

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	शेअर भांडवल हमीने मर्यादित असलेल्या व नण्या- असलेल्या कंपन्या साठी काम न करणाऱ्या कंपन्या		Companies limited by guarantee and asso- ciations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	2,935	31,368	302	48	34,653	Greater Bombay
2	ठाणे	16	1,101	1	..	1,118	Thane
3	रायगड	1	55	56	Raigad
4	रत्नागिरी	1	26	27	Ratnagiri
5	सिधुदुर्ग	..	9	..	1	10	Sindhudurg
6	नाशिक	11	351	9	2	373	Nashik
7	धुळे	1	62	63	Dhule
8	जळगांव	13	138	151	Jalgaon
9	अहमदनगर	14	136	5	..	155	Ahmednagar
10	पुणे	90	2,680	47	10	2,827	Pune
11	सातारा	19	156	175	Satara
12	सांगली	16	124	140	Sangli
13	सांलापूर	3	145	148	Solapur
14	कोल्हापूर	29	295	4	..	328	Kolhapur
15	औरंगाबाद	18	253	2	..	273	Aurangabad
16	जालना	..	12	12	Jalna
17	परभणी	..	8	8	Parbhani
18	बीड	..	6	6	Beed
19	नांदेड	1	32	1	..	34	Nanded
20	उस्मानाबाद	1	7	8	Osmanabad
21	लातूर	1	9	10	Latur
22	बुलढाणा	3	11	3	..	17	Buldana
23	अकोला	14	55	2	..	71	Akola
24	अमरावती	7	72	79	Amravati
25	यवतमाळ	7	24	31	Yavatmal
26	वर्धा	3	24	1	..	28	Wardha
27	नागपूर	76	728	12	4	820	Nagpur
28	भंडारा	3	30	33	Bhandara
29	चंद्रपूर	2	11	1	..	14	Chandrapur
30	गडचिरोली	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,285	37,928	390	65	41,668	Maharashtra State

माधार--कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs,
Ministry of Industry, Government
of India, New Delhi.

10. बँका/BANKS
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या
NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES
IN EACH DISTRICT
(३१ मार्च १९८८ रोजी/As on 31st March 1988)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1,090	Greater Bombay
2	ठाणे	83	261	Thane
3	रायगड	89	126	Raigad
4	रत्नागिरी	86	116	Ratnagiri
5	सिध्दुर्ग	54	70	Sindhudurg
6	नाशिक	108	199	Nashik
7	धुळे	80	115	Dhule
8	जळगाव	109	170	Jalgaon
9	अहमदनगर	129	188	Ahmadnagar
10	पुणे	128	419	Pune
11	सातारा	91	138	Satara
12	सांगली	99	165	Sangli
13	सोलापूर	118	199	Solapur
14	कोल्हापूर	105	197	Kolhapur
15	बीरंगाबाद	68	119	Aurangabad
16	जालना	46	65	Jalna
17	परभणी	80	104	Parbhani
18	बीड	64	82	Beed
19	नांदेड	78	108	Nanded
20	उस्मानाबाद	53	67	Osmanabad
21	लातूर	62	83	Latur
22	बुलढाणा	56	78	Buldana
23	अकोला	86	134	Akola
24	अमरावती	97	137	Amravati
25	यवतमाळ	82	106	Yavatmal
26	वर्धा	46	67	Wardha
27	नागपूर	91	221	Nagpur
28	भंडारा	92	116	Bhandara
29	चंद्रपूर	70	104	Chandrapur
30	गडचिरोली	31	34	Gadchiroli
	एकूण	2,382	5,078	Total

आघार.—भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source.—“The Reserve Bank of India.

11. सहकार/CO-OPERATION

संख्या क्रमांक/TABLE No. 11.1

संस्था, समासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाक दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल
SOCIETIES, MEMBERSHIP, WORKING CAPITAL, ADVANCES AND TURNOVER
1988-89

अनुक्रमांक Serial No	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	समासदांची संख्या (हजार) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल (लाख रुपये) Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	बकबाकी (लाख रुपये) Out-standing (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover of produce (Lakh Rs.)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	प्रमुख मध्यवर्ती कृषि व विंगर कृषि संस्था.	34	1,284	6,43,518	14,183	4,20,007	All apex and central societies
2	कृषि पत संस्था *	.. 18,509	7,441	1,62,660	1,02,286	1,21,844	60,626	Agricultural credit*
3	विंगर कृषि पत संस्था	.. 9,483	8,021	5,89,739	4,27,167	4,74,670	2,942	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	.. 827	721	31,793	651	777	1,55,390	Marketing
5	उत्पादक संस्था	.. 25,002	3,695	3,54,021	1,604	41,033	3,37,069	Productive enterprises
6	इतर	.. 38,652	3,276	1,01,021	4,148	15,240	35,574	Others
	एकूण	.. 92,507	24,438	18,82,752	5,50,039	10,73,571	5,91,801	.. Total

*यात प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.
आकार—सहकार मासिक आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

*Includes primary agricultural credit societies.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12. 1

रस्त्यांची लांबी/ROAD LENGTH

(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No.	रस्त्याचा प्रकार (2)	१ एप्रिल रोजी As on 1st April		Type of road (2)
		1989* (3)	1990* (4)	
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2,916	2,978	National highways.
2	राज्य महामार्ग	30,761	30,737	State highways.
3	प्रमुख जिल्हा रस्ते	37,798	38,539	Major district roads.
4	इतर जिल्हा रस्ते	37,351	37,984	Other district roads.
5	ग्रामरस्ते	61,095	62,621	Village roads.
	एकूण	1,69,921	1,72,859	Total

*अस्थायी/Provisional.

टीप.—भासकीय निर्णयानुसार १९८४ पासून अवर्गीकृत रस्ते, ग्राम रस्ते मध्ये अंतर्भूत केले असल्याने यापुढे अवर्गीकृत रस्ते हा प्रकार असणार नाही.

Note.—Since 1984 as per Government Resolution unclassified roads are included in village roads, hence the unclassified roads will not be shown separately henceforth.

साधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन आणि वळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2

पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण
ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPES OF SURFACE

(किलोमीटरमध्ये/ In kilometre)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	पृष्ठभागाचा प्रकार (2)	१ एप्रिल रोजी As on 1st April		Type of surface (2)
		1989 (3)	1990† (4)	
1	सिमेंट कांक्रीट	37,123	40,152	Cement Concrete Black topped
2	डांबरी			
3	खरीचे	84,084	88,053	Water bound mecadam
	एकूण पृष्ठांकित	1,21,207	1,28,205	Total surfaced
4	अपृष्ठांकित	48,714	44,654	Unsurfaced
	एकूण	1,69,921	1,72,859	Total

†अस्थायी/Provisional

साधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन व संचार/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी*
OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION*

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग (1)	मार्गांची संख्या ३१ मार्च १९९० रोजी No. of routes as on 31-3-1990	मार्गांची एकूण लांबी (किलोमीटर) ३१ मार्च १९९० रोजी Total route distance (in km.) as on 31-3-1990	प्रतिदिन मार्गावर वाहतूक करणाऱ्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या (१९८९-९०) Average No. of vehicles on road per day 1989-90	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची संख्या (१९८९-९०) Average No. of vehicles held during 1989-90	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाख) (१९८९-९०) Average No. of Passengers travelled daily during 1989-90 (in lakhs)	Region (2)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	औरंगाबाद ..	2,766	2,12,426	2,098	2,399	9.73	Aurangabad
2	मुंबई ..	5,656	3,15,509	4,234	4,877	26.99	Bombay
3	नागपूर ..	3,408	2,13,512	2,496	2,785	10.70	Nagpur
4	पुणे ..	5,216	3,48,510	3,707	4,085	16.56	Pune
	एकूण ..	17,046	10,89,957	12,535	14,146	63.92	Total

*अस्थायी/Provisional.

साधार.—महाराष्ट्र राज्यमार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Bombay.

12. परिवहन आणि वळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4

वापरात असलेली मोटार वाहने
MOTOR VEHICLES IN OPERATION

संक्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	वाहनांची संख्या (३१ मार्च १९९० रोजी) Number in force (as on 31st March 1990)	Class of vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	.. 15,88,663 ..	Two wheels auto vehicles
2	मोटारी	.. 4,11,559 ..	Motor cars
3	टॅक्सी कॅन्स	.. 42,489 ..	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा	.. 1,19,186 ..	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरिजेस	.. 18,185 ..	Stage carriages
6	कंत्राटी वाहने	.. 3,768 ..	Contract carriages
7	मालमोटारी—	Lorries—
	(अ) खाजगी वाहने	.. 39,778 ..	A. Private carriers
	(ब) सार्वजनिक वाहने	.. 1,48,237 ..	B. Public carriers
8	रुग्णवाहिका	.. 2,181 ..	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस	.. 993 ..	School buses
10	खाजगी सेवा वाहने	.. 4,384 ..	Private service vehicles
11	जोड वाहने (ट्रॅलर)	.. 56,833 ..	Trailers
12	ट्रॅक्टर	.. 57,157 ..	Tractors
13	इतर	.. 4,807 ..	Others
	एकूण	.. 24,98,220 ..	Total

साधन.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of
Government of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5(A)

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च १९८९ रोजी/As on 31st March 1989)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of Vehicles in operation			Region
		विगर परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	2,99,718	58,760	3,58,478	Bombay (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	1,07,243	35,846	1,43,089	Bombay (West)
3	मुंबई (पूर्व)	60,589	26,002	86,591	Bombay (East)
4	ठाणे	1,13,232	54,183	1,67,415	Thane
5	पुणे	3,93,998	67,657	4,61,655	Pune
6	नागपूर	2,22,111	27,826	2,49,937	Nagpur
7	औरंगाबाद	1,28,012	26,197	1,54,209	Aurangabad
8	नाशिक	2,66,056	59,252	3,25,308	Nashik
9	अमरावती	1,09,111	16,041	1,25,152	Amravati
10	कोल्हापूर	1,75,231	41,515	2,16,746	Kolhapur
	एकूण	18,75,301	4,13,279	22,88,580	Total

माघार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन व वळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5 (B)

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च १९९० रोजी/As on 31st March 1990)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of Vehicles in operation			Region
		विपर परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	3,02,681	59,468	3,62,149	Bombay(Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	1,20,762	35,846	1,56,608	Bombay(West)
3	मुंबई (पूर्व)	64,598	26,549	91,147	Bombay(East)
4	ठाणे	1,33,426	62,917	1,96,343	Thane
5	पुणे	4,35,316	73,192	5,08,508	Pune
6	नागपूर	2,48,528	30,525	2,79,053	Nagpur
7	औरंगमबाद	1,44,252	28,892	1,73,144	Aurangabad
8	नाशिक	2,90,340	65,060	3,55,400	Nashik
9	अमरावती	1,20,297	17,000	1,37,297	Amravati
10	कोल्हापूर	1,93,982	44,589	2,38,571	Kolhapur
	एकूण	20,54,182	4,44,038	24,98,220	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra. Bombay.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6(A)

व्यावसायिक व विगर व्यावसायिक वाहनचालकांचे परवाने

PROFESSIONAL AND NON PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च १९८९ रोजी/As on 31st March 1989)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने/Driving Licences			Region
		व्यावसायिक Professional	विगर-व्यावसायिक Non- professional	एकूण Total	
1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य) ..	8,18,243	3,32,819	11,51,062	Bombay (Central)
2	मुंबई (पश्चिम) ..	3,00,694	1,63,082	4,63,776	Bombay (West)
3	मुंबई (पूर्व) ..	2,27,837	71,197	2,99,034	Bombay (East)
	व्हडमुंबई (उप-क्षेत्रीय १ ते ३) ..	13,46,774	5,67,098	19,13,872	Greater Bombay (Sub-total 1 to 3)
4	ठाणे ..	1,96,524	1,15,579	3,12,103	Thane
5	पुणे ..	2,38,738	3,81,162	6,19,900	Pune
6	नागपूर ..	1,07,491	1,83,506	2,90,997	Nagpur
7	औरंगाबाद ..	1,20,870	98,455	2,19,325	Aurangabad
8	नाशिक ..	1,97,727	1,96,699	3,94,426	Nashik
9	अमरावती ..	74,122	71,308	1,45,430	Amravati
10	कोल्हापूर ..	1,34,979	1,20,914	2,55,893	Kolhapur
	एकूण ..	24,17,225	17,34,721	41,51,946	Total

साधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन व वृत्तवृत्त/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6 (B)

व्यावसायिक व विगडर व्यावसायिक वाहनचालकांचे परवाने
PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENSES

(३१ मार्च १९९० रोजी/As on 31st March 1990)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग (2)	चालकांचे परवाने/Driving Licences			Region (2)
		व्यावसायिक Professional (3)	विगडर-व्यावसायिक Non- professional (4)	एकूण Total (5)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	.. 8,39,259	3,46,835	11,86,094	Bombay (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	.. 3,03,235	1,87,956	4,91,191	Bombay (West)
3	मुंबई (पूर्व)	.. 2,39,235	81,069	3,20,304	Bombay (East)
	सुहसुंबई (उप-वेरीज 1 ते 3)	.. 13,81,729	6,15,860	19,97,589	Greater Bombay (Sub-total 1 to 3)
4	ठाणे	.. 2,08,456	1,43,830	3,52,286	Thane
5	पुणे	.. 2,67,936	4,24,531	6,92,467	Pune
6	नागपूर	1,18,268	2,07,175	3,25,443	Nagpur
7	औरंगाबाद	.. 1,30,221	1,12,485	2,42,706	Aurangabad
8	नाशिक	.. 2,13,338	2,25,509	4,38,847	Nashik
9	अमरावती	.. 77,714	79,381	1,57,095	Amravati
10	कोल्हापूर	.. 1,40,219	1,36,675	2,76,894	Kolhapur
	एकूण	.. 25,37,881	19,45,446	44,83,327	Total

साधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन व बळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12:7

लोहमार्गाची लांबी/RAILWAY ROUTE LENGTH

(३१ मार्च १९९० रोजी/As on 31st March 1990)

(कि.मी./k.m.)

ब्रॉड गेज/Borad gauge	मीटर गेज/Meter gauge	नॅरो गेज/Narrow gauge	एकूण/Total
(1)	(2)	(3)	(4)
3,338	994	1,100	5,432

साधन.—रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड)

Source.—Ministry of Railways (Railway Board)

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.8

महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या

NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES IN MAHARASHTRA STATE

वर्ष Year	डाक कार्यालये Post Offices	तार कार्यालये Telegraph Offices
(1)	(2)	(3)
1986-87	11,621	2,205
1987-88	11,642	2,390
1988-89	11,607	2,452

भाषार.—पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Postmaster General, Government of India, Bombay.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1

मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN BOMBAY PORT
1989-90

क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of ships	मेट्रिक टनात/M.Tonnes		Class of vessels
			एकूण (हजारोंत) Gross (in 000)	निव्वळ (हजारोंत) Net (in 000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बाफेवर चालणारी (तेल वाहकां- व्यतिरिक्त) —				Steamship other than tankers.—
	(अ) परदेशांची वाहतूक करणारी				(A) Foreign.
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	1,201	12,659	7,456	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी.	413	550	315	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी—				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	61	588	303	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी.	244	254	119	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(३) रिग पुरवठा करणारे	1,633	1,374	465	(3) Rig supplier
	(४) जहाज	(4) Feary ships
2	तेलवाहक जहाजे	595	13,480	7,874	Tankers
3	कोळसा नेणारी	Colliers
	एकूण ..	4,147	28,905	16,532	.. Total
4	सिडावर चालणारी जहाजे—				Sailing Vessels—
	(१) परदेशांची वाहतूक करणारी	605	132	..	(1) Foreign
	(२) किनाऱ्यावरील वाहतूक करणारी.	1,539	108	..	(2) Coastal
	एकूण बेरीज ..	5,191	29,145	16,532	.. Grand Total

टीप.—(१) ३,५०० G.R.T.=३,५५६ मेट्रिक टन.

Note.—(1) 3,500 G.R.T.=3,556 gross registered metric tonnes.

साधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रकाशन अहवाल.

Source.—Administrative Report of Bombay Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल
 CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND BUNDERS IN BOMBAY PORT
 (हजार मे. डेड वेट टनांत/In thousand metric dead weight tonnes)

क्रमांक Serial No.	नाम	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	1989-90 (3)	(2)
1	आयात माल 13,910	imports
2	निर्यात माल 14,637	Exports
	एकूण 28,547	.. Total

साधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administrative Report of Bombay Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.3

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल
CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS
OF MAHARASHTRA STATE
1989-90

(मे. टनांत/in m. tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव (2)	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	नाम Name of the port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बहाणू ..	242	..	242	Dahanu
2	अर्नाळा	Arnala
3	ठाणे	Thane
4	ट्रॉम्बे	134	134	Trombay
5	पनवेल (उळवा) ..	1,308	..	1,308	Panvel (Ulwa)
6	मोरा	Mora
7	कारंजा ..	584	..	584	Karanja
8	अलिबाग (धरमतार) ..	3,925	90	4,015	Alibag (Dharamtar)
9	राजपुरी ..	502	12	514	Rajpuri
10	बाणकोट ..	162	4	166	Bankot
11	हर्णो	Harnai
12	दाभोळ ..	2,589	..	2,589	Dabhol
13	जायगड ..	1,682	..	1,682	Jaigad
14	रत्नागिरी ..	2,42,621	9,379	2,52,000	Ratnagiri
15	जैतापूर ..	278	..	278	Jaitapur
16	विजयदुर्ग ..	1,367	63	1,430	Vijaydurg
17	देवगड ..	1,086	..	1,086	Devgad
18	मालवण ..	1,377	..	1,377	Malvan
19	वेंगुर्ला	Vengurla
20	रेदी	10,71,169	10,71,169	Redi
21	इतर बंदरे ..	779	28	807	Other ports
एकूण ..		2,58,502	10,80,879	13,39,381	.. Total

आधार:- मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.4

महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक

PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS OF MAHARASHTRA STATE
1989-90

अनु- क्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	बिगर यांत्रिक जहाजाने By-non mechanised vessels	यांत्रिक जहाजाने By mechanised vessels	बोटीने By steamer	एकूण Total	Name of the Port (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	डहानू ..	1,08,107	7,33,967	8,42,074	.. Dahanu
2	सातपाटी ..	2,87,261	2,87,261	.. Satpati
3	दातिवरे ..	63,941	79,342	1,43,283	.. Daatiware
4	मनोरी	19,30,961	19,30,961	.. Manori
5	कल्याण ..	1,27,590	1,27,590	.. Kalyan
6	वरसोवा	24,91,756	24,91,756	.. Varsova
7	मोरा ..	10,996	10,70,187	10,81,183	.. Mora
8	करंजा ..	6,17,061	6,17,061	.. Karanja
9	रेवस ..	3,08,959	4,69,334	7,78,293	.. Rewas
10	अलिबाग ..	1,48,080	1,48,080	.. Alibag
11	राजपुरी/दिघी ..	1,13,726	1,67,897	2,81,623	.. Rajpuri/Dighi
12	हर्ण ..	2,28,360	2,28,360	.. Harnai
13	दाभोळ ..	2,77,750	76,704	3,54,454	.. Dabhol
14	जयगड ..	6,99,860	20,517	7,20,377	.. Jaigad
15	रत्नागिरी ..	7,78,876	7,78,876	.. Ratnagiri
16	पुणेगड ..	3,15,480	3,15,480	.. Purnagad
17	जैतापुर ..	34,440	34,440	.. Jaitapur
18	विजयदुर्ग ..	1,93,400	1,93,400	.. Vijaydurg
19	देवगड ..	6,42,206	6,42,206	.. Devgad
20	आचरे ..	2,02,500	2,02,500	.. Achra
21	मालवण ..	6,61,840	6,61,840	.. Malvan
22	किरनपाणी ..	3,75,536	3,75,536	.. Kiranpani
23	इतर ..	6,43,208	90,295	7,33,503	.. Others
	एकूण ..	68,39,177	71,30,960	1,39,70,137	.. Total

टीप:—मुंबई बंदर सेवेतील वाहतूक मोरा व रेवस बंदरातील यांत्रिक जहाज वाहतुकीखाली दाखविली आहे.
Note.—Passenger traffic under Bombay harbour services is shown under mechanised vessels in Mora and Rewas.

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार

INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

1988-89

(हजार मे. टनांत/In thousand tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्वात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	जनावरे (हजारांत) ..	99	5	Animals (thousand No.)
2	कोळसा आणि कोक ..	4,679	1,727	Coal and coke.
3	कच्चे मॅंगेनीज	2	120	Manganese ore.
4	चुना आणि चुनखडी ..	2	..	Lime and limestone.
5	मीठ	59	7	Salt.
6	तांदूळ	205	127	Rice.
7	गहू व गव्हाचे पीठ	468	19	Wheat and wheat flour.
8	जोंधळा	7	40	Jowar.
9	बाजरी	9	4	Bajri.
10	कडधान्ये व इतर धान्ये ..	27	77	Pulses, and other grain.
11	गळिताची धान्ये	7	3	Oil seeds.
12	वनस्पती तेल	3	42	Vegetable oils.
13	साखर (खांडसरी सोबत) ..	1	323	Sugar (excluding khandhari)
14	गूळ	9	..	Gur.
15	कापड (कापडाचे) आणि घागा	—	3	Cotton piecegoods and yarn etc.
16	लोखंड व पोलाद	1,253	53	Iron and steel
17	सिमेंट	1,568	233	Cement.
18	केरोसिन तेल	123	..	Kerosene oil.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)	
19	पेंड]	271	60	Oil cakes.
20	चहा	5	..	Tea.
21	इमारतीचे लाकूड (टीक वस्तु)	91	5	Timber (including teak wood).
22	पशुजन्य उत्पादन	7	Animal products.
23	मका	16	1	Maize.
24	हरमरा व तज्जन्य उत्पादन	29	38	Gram and gram products.
25	बाजरी व ज्वारी सोडून इतर एकदल धान्ये.	—	Millets other than bajra and jowar.
26	खनिज तेल	86	836	Mineral oil.
27	विटा व कोले	4	..	Bricks and tiles.
28	काच	1	2	Glass.
29	हिरडा	Myrobalance.
30	ताग व बाख	Jute and hemp.
31	यंत्रसामग्री	16	3	Machinery equipment.
32	धातूच्या वस्तू	8	13	Metal products.
33	पादलाणे	Shoes (footwear).
34	कच्चे लोखंड	10	17	Iron ore.
35	बिडीची पाने	1	..	Bidi leaves.
36	कापूस]	5	1	Raw cotton.
37	कृत्रिम रेशमाच्या वस्तू	2	Artificial silk piece goods
38	तंबाख	Tobacco raw.
39	सुकी फळे व भाजीपाला	2	33	Fruits dried and vegetables
40	लोकर व लोकराचे कापड	Woolen piecegoods and wool raw.

* वरील आकडेवारी रेल्वे व जहाज वाहतुकीच्या व्यापाराच्या अभिलेखात नोंदल्याप्रमाणे मालाचे दोवळ वजन दर्शविते.

* Figures relate to gross weight of quantities as recorded in the invoices of Rail and Steamer.

साधार.—वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी खाते, भारत सरकार, कलकत्ता.

Source.—Office of the Director General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Calcutta.

15. शिक्षण/EDUCATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण
INSTITUTIONS AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION
1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	पूर्व-प्राथमिक ..	816	90,037	Pre-primary.
2	प्राथमिक ..	56,394	99,35,994	Primary.
3	दुय्यम ..	9,144	53,65,554	Secondary.
4	शिक्षकांचे प्रशिक्षण—	Teachers' training—
	(1) मध्यमक विद्यालय प्रमाणपत्र	177	19,846	Junior college of education.
	(2) माँगल भारतीय	2	296	Anglo Indian.
	(3) चित्रकला शिक्षक प्रमाणपत्र	15	2,468	Drawing teacher's certificate.
	(4) हस्तकला शिक्षक प्रमाणपत्र	Handi-crafts teacher's certificate.
	एकूण—(4) ..	194	22,610	.. Total
5.	उच्च शिक्षण—			Higher Education—
	(1) विद्यापीठ शिक्षण विभाग	132	18,375	University teaching departments.
	(2) संशोधन संस्था ..	19	230	Research institutions.
	(3) राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	1	1,895	Institutes of national importance.
	(4) विद्यापीठ समान संस्था ..	1	232	Institutes deemed as universities.
	(5) कला, वाणिज्य व शास्त्र	218	4,74,270	Arts, commerce and science
	(6) कला व शास्त्र	19	48,002	Arts and science.
	(7) कला व वाणिज्य ..	220	2,06,712	Arts and commerce.
	(8) कला ..	13	12,292	Arts.
	(9) शास्त्र ..	25	25,329	Science.
	(10) वाणिज्य ..	58	1,03,528	Commerce.
	(11) ललितकला ..	5	1,862	Fine arts.
	(12) शास्त्र व वाणिज्य ..	8	9,679	Science and commerce.
	(13) वास्तुशास्त्र ..	4	995	Architecture.
	(14) संतनिकेतन ..	2	360	Polytechnics.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1--contd.

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
5 उच्च शिक्षण—चालू		<i>Higher Education—contd.</i>		
(15)	व्यावसायिक व्यवस्थापन	11	5,012	Business management.
(16)	अभियांत्रिकी ..	63	47,255	Engineering.
(17)	विधी (कायदा) ..	35	27,125	Law.
(18)	संज्ञशास्त्र ..	6	2,094	Technology.
(19)	पशुवैद्यकशास्त्र ..	5	1,163	Veterinary science.
(20)	वृत्तपत्र व्यवसाय ..	1	50	Journalism.
(21)	ग्रंथपालनशास्त्र ..	1	56	Library science.
(22)	विषम चिकित्सा (अॅलोपॅथी)	16	13,406	Allopathy.
(23)	आयुर्वेद ..	20	5,744	Ayurvedic.
(24)	दंतकशास्त्र ..	11	1,215	Dental.
(25)	गुग्गुला ..	3	562	Nursing.
(26)	औषधशास्त्र ..	8	1,769	Medicine (Pharmacy).
(27)	प्राच्य विद्याभ्यास ..	4	343	Oriental.
(28)	नृत्य व संगीत ..	3	698	Dancing and music.
(29)	उपहारगृह व्यवस्था ..	1	521	Catering.
(30)	श्रमविज्ञान ..	1	99	Labour.
(31)	व्यावसायिक मार्गदर्शन	1	18	Vocational guidance.
(32)	योग ..	1	26	Yoga.
(33)	समाजशास्त्र ..	10	2,033	Social Science.
(34)	शेतकी ..	12	6,712	Agriculture.
(35)	गृहशास्त्र पदवी ..	5	3,408	Home science (Degree).
(36)	शिक्षणशास्त्र पदवी	70	9,001	Bachelor of education.
(37)	शारीरिक शिक्षण (पदवी)	17	3,594	Physical education.
(38)	चित्रपट विद्या ..	1	96	Film Institute.
(39)	समचिकित्सा	7	1,637	Homeopathy,
एकूण—(5) ..		1,038	10,37,398	.. Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1—concl'd

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	व्यावसायिक व विरोध शिक्षण—			<i>Professional and special education—</i>
(1)	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)	12	1,349	Homeopathy.
(2)	शुश्रूषा व प्रास्ताविक	52	5,540	Nursing.
(3)	वाणिज्य	45	4,656	Commerce.
(4)	ललितकला	10	700	Fine arts.
(5)	गृहशास्त्र (मालेय पातळी)	3	180	Home science.
(6)	नौकानयन ..	1	129	Marine engineering.
(7)	शेतकीशाळा ..	25	3,010	Agricultural schools.
(8)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण ..	2	1,251	Poultry training.
(9)	शुश्रूषा व प्रास्ताविका ..	N.A.	N.N.	Nursing
(10)	मनोव्यथित ..	6	127	Mentally handicapped.
(11)	अस्थिव्यंग ..	10	661	Crippled.
(12)	अंध ..	11	442	Blind.
(13)	मूक/वधिर ..	1	48	Deaf and dumb.
(14)	नृत्य व संगीत ..	33	3,504	Music and dancing.
(15)	गृहशास्त्र पदविका ..	1	45	Home science.
(16)	प्राच्यविद्या अभ्यास ..	53	5,429	Oriental
(17)	कीर्तन ..	1	40	Kirtan
(18)	प्रमाणित सुधार ..	26	866	Certified schools.
(19)	ग्रंथपालशास्त्र ..	1	71	Library science.
	एकूण—(6) ..	293	28,048	Total
	एकूण बेरोज ..	67,879	1,64,79,641	Grand Total

जाकार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Bombay.

15. शिक्षण/EDUCATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			दुय्यम शिक्षण Secondary Education			District
		संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils (*000)	शिक्षक (हजार) Teachers (*000)	संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils (*000)	शिक्षक (हजार) Teachers (*000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,160	1,091	30	962	776	25	Greater Bombay
2	ठाणे	3,115	632	15	410	307	9	Thane
3	रायगड	2,381	288	8	205	114	4	Raigad
4	रत्नागिरी	2,525	224	8	216	84	3	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,435	119	5	155	65	2	Sindhudurg
6	नाशिक	2,928	495	12	384	258	8	Nashik
7	धुळे	2,021	283	8	294	177	6	Dhule
8	जळगाव	1,877	409	11	318	220	7	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,598	418	11	374	241	7	Ahmadnagar
10	पुणे	3,556	678	17	522	408	12	Pune
11	सातारा	2,344	326	10	349	198	4	Satara
12	सांगली	1,507	296	9	313	147	5	Sangli
13	सोलापूर	2,298	419	11	348	179	6	Solapur
14	कोल्हापूर	1,981	391	11	379	184	6	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,502	279	6	217	111	3	Aurangabad
16	जालना	1,080	164	3	108	48	2	Jalna
17	परभणी	1,584	237	5	176	103	3	Parbhani

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
18	बीड	1,641	237	6	238	98	3	Beed
19	नांदेड	1,861	300	7	258	121	4	Nanded
20	उस्मानाबाद	833	152	4	171	85	3	Osmanabad
21	लातूर	1,128	222	7	258	130	4	Latur
22	बुलढाणा	1,414	245	6	203	108	3	Buldana
23	अकोला	1,749	286	7	332	154	5	Akola
24	अमरावती	1,697	294	7	373	177	5	Amravati
25	यवतमाळ	1,911	276	7	258	121	4	Yavatmal
26	वर्धा	989	143	4	179	104	3	Wardha
27	नागपूर	2,075	413	10	521	323	10	Nagpur
28	भंडारा	1,757	295	7	346	166	5	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,500	230	6	194	126	4	Chandrapur
30	गडचिरोली	947	94	2	83	34	1	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		56,394	9,936	260	9,144	5,367	166	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्वे प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केला नाही.

Note.— Primary education does not include preprimary education.

भाषांतर.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.— Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थातील प्रशिक्षणाधीच्या
मंजूर जागा

NUMBER OF SEATS SANCTIONED FOR TRAINEES IN THE GOVERNMENT
AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTIONS IN
MAHARASHTRA STATE

विभाग	वर्ष Year	मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या Number of sanctioned seats			Division
		शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मुंबई	1987	5,972	2,192	8,146	Bombay
	1988	5,988	2,220	8,208	
	1989	6,572	2,308	8,880	
नाशिक	1987	5,684	2,364	8,048	Nashik
	1988	5,732	2,416	8,148	
	1989	5,884	2,540	8,424	
पुणे	1987	8,492	1,852	10,344	Pune
	1988	8,540	1,960	10,500	
	1989	8,716	2,236	10,952	
औरंगाबाद	1987	5,672	756	6,428	Aurangabad
	1988	5,688	956	6,644	
	1989	6,160	1,052	7,212	
अमरावती	1987	4,188	108	4,296	Amravati
	1988	4,188	108	4,296	
	1989	4,432	136	4,568	
नागपूर	1987	4,760	288	5,048	Nagpur
	1988	4,760	288	5,048	
	1989	5,036	440	5,476	
महाराष्ट्र राज्य	1987	34,768	7,560	42,328	Maharashtra State
	1988	34,896	7,948	42,844	
	1989	36,800	8,712	45,512	

आधार.—अवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Bombay.

15. शिक्षण/EDUCATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 15.4

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES IN MAHARASHTRA

(जुलै १९८९/July 1989)

विभाग	शासकीय Government		अशासकीय Non-Government		एकूण Total		Division
	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	3,612	2,851	1,189	924	4,801	3,775	Bombay
नाशिक ..	3,710	2,172	1,271	635	4,981	2,807	Nashik
पुणे ..	5,060	3,595	1,045	719	6,105	4,314	Pune
औरंगाबाद ..	3,549	2,058	532	325	4,081	2,383	Aurangabad
अमरावती ..	2,507	1,471	49	11	2,556	1,482	Amravati
नागपूर ..	3,264	1,992	191	125	3,455	2,117	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य ..	21,702	14,139	4,277	2,739	25,979	16,878	Maharashtra State

साधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Bombay.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.5

महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी
CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES IN MAHARASHTRA

वर्गवादी	1989-90	Classification
(1)	(2)	(1)
(१) उपलब्ध जागा ..	20,864	(1) Sanctioned Seats.
(२) नेमलेले उमेदवार (अ ते ए)	15,943*	(2) No. of students appointed (a to e)
(अ) अनुसूचित जाती ..	244	(a) Scheduled Castes
(आ) अनुसूचित जमाती ..	585	(b) Scheduled Tribes
(इ) अपंग ..	15	(c) Physically handicapped
(ई) महिला ..	349	(d) Women
(उ) इतर ..	14,114	(e) Others

*ई व ई वगळून/Excluding (c) and (d)

आधार.—व्यवसायशिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Bombay

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.6

महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND STUDENTS IN MAHARASHTRA STATE

1989-90

तंत्र शिक्षण/Technical Education					
बाब	माध्यमिक Secondary		उच्च माध्यमिक Higher Secondary		Item
	संस्था Institutions	विद्यार्थी Students	संस्था Institutions	विद्यार्थी Students	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
शासकीय	118	41,115	104	6,615	Government
नशासकीय	234	53,100	618	27,210	Non-Government
एकूण	352	94,215	722	33,825	Total

आधार.—व्यवसायशिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Bombay.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.7

महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता
**TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES IN MAHARASHTRA AND THEIR INTAKE CAPACITY
 IN MAHARASHTRA**

वाव Item	वर्ष Year	माध्यमिक (तांत्रिक विषय) Secondary (Technical)			उच्च माध्यमिक (व्यावसायिक विषय) Higher Secondary (Vocational)		
		शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Government	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Government	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
संस्था/Institutes	1988-89	110	238	348	56	359	415
	1989-90	118	234	352	104	618	722
प्रवेश क्षमता/Intake capacity	1988-89	40,635	50,370	91,005	4,425	19,800	24,225
	1989-90	41,115	53,100	94,215	6,615	27,210	33,825

जाधार.—व्यवसायशिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra. Bombay

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.8

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS
TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY IN
MAHARASHTRA

विभाग	1988-89		1989-90		Division
	संस्थांची संख्या Number of institutions	प्रवेश क्षमता Intake capacity	संस्थांची संख्या Number of institution	प्रवेश क्षमता Intake capacity	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मुंबई ..	258	16,327	430	17,050	Bombay
नाशिक ..	151	5,172	215	8,005	Nashik
पुणे ..	338	12,031	250	11,631	Pune
औरंगाबाद	350	8,223	192	7,900	Aurangabad
अमरावती	124	3,378	145	3,936	Amravati
नागपूर ..	100	3,763	316	7,995	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	1,321	48,896	1,548	56,617	Maharashtra State

अध्यापक-अध्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Bombay.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1

जन्म, मृत्यू आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण/BIRTH RATES, DEATH RATES AND INFANT MORTALITY RATE
1988

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	जन्माचे प्रमाण (दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे) Birth rate (Per thousand estimated population)	मृत्यूचे प्रमाण (दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे) Death rate (Per thousand estimated population)	बालमृत्यूचे प्रमाण (दर हजार जीवित जन्मांमागे) Infant mortality rate (Per thousand live births)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बृहन्मंबई	22.0	7.5	53	Greater Bombay
2	ठाणे	21.5	4.3	17	Thane
3	रायगड	18.0	4.6	16	Raigad
4	रत्नागिरी	26.1	6.9	10	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	19.8	7.9	22	Sindhudurg
6	नाशिक	26.5	6.5	29	Nashik
7	धुळे	23.3	7.6	29	Dhule
8	जळगाव	27.7	7.6	27	Jalgaon
9	अहमदनगर	41.4	5.3	12	Ahmednagar
10	पुणे	22.9	6.1	31	Pune
11	सातारा	24.6	6.0	18	Satara

संख्या क्रमांक/TABLE No. 16.1

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
12	सांगली	24.4	6.3	24	Sangli
13	सोलापूर	27.1	6.4	23	Solapur
14	कोल्हापूर	22.3	6.1	26	Kolhapur
15	औरंगाबाद	24.0	5.6	25	Aurangabad
16	जालना	18.2	4.6	27	Jalna
17	परभणी	15.3	4.8	31	Parbhani
18	बीड	18.5	4.7	20	Beed
19	नांदेड	17.7	5.1	24	Nanded
20	उस्मानाबाद	20.1	5.0	23	Osmanabad
21	लातूर	19.3	4.2	20	Latur
22	बुलढाणा	26.3	6.9	33	Buldana
23	अकोला	21.9	5.8	29	Akola
24	अमरावती	26.9	7.1	27	Amravati
25	यवतमाळ	18.7	6.2	40	Yavatmal
26	वर्धा	19.9	7.4	40	Wardha
27	नागपूर	18.9	6.2	30	Nagpur
28	भंडारा	20.8	7.2	51	Bhandara
29	चंद्रपूर	21.3	6.0	30	Chandrapur
30	गडचिरोली	20.2	5.8	48	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		23.2	6.2	30	Maharashtra State

टीप.—जन्म, मृत्यूची संपूर्ण नोंद न झाल्यामुळे त्यावरून काढलेले प्रमाण कमी आहे.

Note.—The registered rates are low due to under registration of births and deaths

साधार.—सह-संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Joint Director of Health Services, (SBH-I and Vs) Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2

कुटुंबकल्याणविषयक माहिती
FAMILY WELFARE STATISTICS

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	१९८८-८९ मधील During 1988-89	३१ मार्च १९८९ अखेर एकूण स्थिती Cumulative position up to the end of March 1989	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	नसबंदी शस्त्रक्रिया (संख्या)---			Sterilisations (No.)
	(अ) पुरुष नसबंदी ..	35,920	41,18,966	(a) Vasectomy
	(ब) स्त्री नसबंदी ..	4,74,271	54,98,327	(b) Tubectomy
	एकूण ..	5,10,191	96,17,293	.. Total
2	लूपपद्धती (आय.यु.बी.) (संख्या)	3,96,949	36,01,111	I. U. D. Insertions (No.)
3	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे.	8,05,822	8,05,822*	Conventional contracep- tive users.
4	गोळ्या वापरणारे ..	2,49,594	2,49,594*	Oral pill users

* Applicable for the year only.

आधार.—सहसंचालक, आरोग्य सेवा, कुटुंबकल्याण विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Joint Director of Health Services (SBH-1 and Vs) (Family Welfare), Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविवरण आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तपता क्रमांक/TABLE No. 16.3

महाराष्ट्र राज्यातील संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा
MEDICAL FACILITIES AVAILABLE THROUGH INSTITUTIONS IN MAHARASHTRA STATE
 (सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित)
 (Public and Public aided)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	सयुक्त रुग्णालये आणि रुग्ण चिकित्सालये (संख्या) Primary T. B. Hospitals and Clinics (No.)	संस्थांतील खटांची संख्या No. of Beds in Institutions	दर लाख लोकसंख्येमागे खटा Beds per lakh of population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1986	.. 769†	1,782	1,539	81*	90	99,487	142
2	1987	.. 768**	1,799	1,539	81*	90	1,00,393	140
3	1988	.. 768	1,799	1,539	81*	1,977†	1,04,374	144
4	1989	768	1,896	1,539	81*	1,977	1,08,469	147

† सुधारित/Revised

* प्राथमिक आरोग्य केंद्रे म्हणून श्रेणीबद्ध झाल्यामुळे संख्या कमी झाली.

* Reduction in numbers due to upgradation as primary health centres.

** पोलीस रुग्णालयांचे रूपांतर दवाखान्यात केल्यामुळे संख्या कमी झाली आहे.

** Reduction in numbers due to conversion of police hospitals into dispensaries.

आधार.--आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.— Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1

पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या

POLICE STATIONS AND POLICE FORCE

अनुक्र.मांक Serial No.	बाब	३१ डिसेंबर १९९० रोजीची संख्या Number as on December 31st 1990	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
पोलीस स्टेशने			
<i>Police Stations</i>			
1	पोलीस स्टेशनांची संख्या (एक सब-पोलीस स्टेशन घरून).	818	Number of Police Stations (including one Sub-Police Station).
2	चौक्यांची/आऊट पोस्टची संख्या ..	1,426	Number of out-posts/chowkies
पोलीसांची संख्या			
<i>Police Force</i>			
1	पोलीस महासंचालक, पोलीस महा निरीक्षक, पोलीस उप महानिरीक्षक पोलीस आयुक्त.	40	Director General of Police, Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police
2	पोलीस उप आयुक्त/पोलीस अधीक्षक ..	123	Deputy Commissioner of Police/ Superintendent of Police.
3	सहायक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप-अधीक्षक इत्यादी	392	Assistant Commissioner of Police, Deputy Superintendent of Police etc.
4	पोलीस निरीक्षक	1,766	Police Inspector.
5	पोलीस फौजदार (सब-इन्स्पेक्टर) ..	6,900	Police Sub-Inspector.
6	सहायक पोलीस फौजदार (हेड-कॉन्स्टेबल घरून)	31,476	Assistant Sub-Inspector (including Head Constable).
7	पोलीस शिपाई	84,783	Police Coastable
एकूण ..		1,25,430 ..	Total

साधार.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2

इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)
 (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER
 INDIAN PENAL CODE, 1989

अनुक्रमांक Serial No. (1)	गुन्ह्याचा प्रकार. (2)	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences (3)	Type of offence (2)
1	बंगल	4,446	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	6	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	510	Offences relating to currency and bank notes.
4	खून	2,665	Murders.
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	91	Culpable homicide not amounting to murder.
6	मादक पदार्थांचा वापर	2,616	Administering of stupefying drugs
7	माणसांचे अपहरण	1,124	Kidnapping and abduction.
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	46	Dacoity and preparation of assembly for dacoity.
9	चोरी लूट	3,470	Robbery
10	घरफोडी	16,260	House breaking
11	फसवणूक	2,881	Cheating.
12	विश्वासघात	2,608	Breach of trust.
13	चोऱ्या--	59,606	Theft of--
	(अ) तांब्याची तार	476	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	1,759	(b) Cattle
	(क) सायकली	4,645	(c) Cycles
	(द) मोटारी व सुटे भाग	1,567	(d) Motor vehicles and accessories.
	(ई) पित्तुले बगैरे	13	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	—	(f) Explosives
	(ग) इतर	51,046	(g) Other
14	इतर गुन्हे	80,445	Other crimes
	एकूण	1,85,774	Total

आधार.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

18. कारागृहे/PRISONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS
1989-90

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या—		<i>Number of different types of prisons—</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह ..	7	(a) Central prisons.
	(ब) जिल्हा कारागृह ..	27	(b) District prisons.
	(क) तालुका दुय्यम पुर्चंग ..	172	(c) Taluka Sub-jails.
	(ड) पोलीस कोठड्या ..	—	(d) Police lock-ups.
	(ई) इतर ..	2	(e) Others.
2	३१ मार्च १९९० रोजी शिक्षेच्या मुदती- नुसार केलेले कैद्यांचे वर्गीकरण.		<i>Number of convicts according to length of sentence as on 31st March 1990—</i>
	(अ) एक वर्ष किंवा त्याहून कमी ..	2,024	(a) Below one year.
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षाहून कमी.	295	(b) Above one year and not exceeding two years.
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षांपेक्षा कमी.	376	(c) Above two years and not exceeding five years.
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण दहा वर्षांपेक्षा कमी.	408	(d) Above five years and not exceeding ten years.
	(ई) दहा वर्षांपेक्षा अधिक ..	195	(e) Exceeding ten years.
	(फ) जन्मठेप ..	2,157	(f) Life sentence.
	(ग) मृत्यु दंड ..	11	(g) Sentenced to death.
	एकूण ..	5,466	.. Total

बांधार.—कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

19. घरवांघणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE
1981

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वापराचे प्रकार (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Type of use (2)
1	घरांची यादी करतयेळी रिकामी भावळलेली घरे--	644	360	1,004	Census houses vacant at the time of house-listing.
2	वापरातील घरे--				Occupied census houses used as--
(1)	राहण्याची घरे	6,856	3,855	10,711	Dwellings
(2)	दुकाने व वस्ती (संमिश्र)	85	53	138	Shop-cum-dwellings
(3)	घरगुती धंदे धरून वर्कशॉप व वस्ती (संमिश्र)	206	84	290	Workshop-cum-dwelling including household industry.
(4)	हॉटेल, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे	6	6	13	Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspection houses.
(5)	दुकाने (खाणावळी सोडून)	115	256	371	Shops excluding eating houses
(6)	उद्योगधंदे व कचेऱ्या असलेली	47	74	121	Business houses and offices
(7)	कारखाने, धंदे शाळा व तात्पुरत्या जागा	118	157	275	Factories, workshops and worksheds
(8)	उपाहरगृहे, मिठाईची दुकाने व खाणावळी	21	30	51	Restaurants, sweetmeat shops and eating houses.

(9) मनोरंजन व सामूहिक संमेलनासाठी जागा आणि पंचायत घरे (मंदिरे सोडून)	12	6	18	Places of entertainment and community gathering (panchayat-ghar) excluding places of worship.
(10) प्राथनालये (उदा मंदिर, जर्ज, मस्जिद, गुरुद्वार इत्यादी)	118	24	142	Places of worship (e.g. temple, churches, mosque, gurudwara, etc).
(11) इतर	1,510	290	1,800	Others.
एकूण वापरातील घरे (२) ..	9,095	4,834	13,930	Total occupied census houses(2)
एकूण (१) + (२) ..	9,739	5,194	14,934	Grand Total of (1)-(2)

14.—(१) 'घर' म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, शिवायगतुन किंवा सार्वजनिक जिन्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जखणार नाहीत.

Note.—(1) A census house is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as a separate unit.

(2) Details do not add up to the totals due to rounding.

संदर्भ.—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र, मालिका १२, भाग सात.

Source.—Census of India, 1981—Maharashtra, Series 12, Part VII.

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.2

वापरतील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED, 1981

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
1	एकूण गणना केलेली कुटुंबे (हजारंत) ..	7,376	4,082	11,458	Total number of households enumerated (in thousand No.)
2	एकूण गणना केलेले लोक (संस्थांतून राहणारे व गृहहीन इत्यादी वगळून) (हजारंत)	40,791	21,993	62,784	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand No.)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा) —				Percentage distribution of households—
	(अ) वेगळी खोली नसलेले ..	6.2	2.6	4.9	(a) No exclusive room
	(ब) खोल्यांची संख्या नमूद न केलेली कुटुंबे ..	9.2	4.1	7.4	(b) Households with unspecified number of rooms.
	(क) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे ..	61.4	62.2	61.7	(c) Households with one room.
	(द) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	17.5	20.1	18.5	(d) Households with two rooms.
	(इ) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	3.9	6.9	4.9	(e) Households with three rooms.
	(फ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	1.2	2.5	1.6	(f) Households with four rooms.
	(ग) पाच किंवा अधिक खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	0.6	1.6	1.0	(g) Households with five or more rooms
	एकूण ..	100.0	100.0	100.0	.. Total

टिप.—घर दमविलेली शेकडेवारी २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे.

स्रोत.—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र मालिका ११, भाग चार.

Note.—The percentages shown above are based on 20 per cent sample.

Source.—Census of India 1981—Maharashtra Series 11, Part IV.

19. घर बांधणी/HOUSING
तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 19.3

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

घराचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण

जनगणना/

		छप्परसाठी वापरलेले सामान				
भितीसाठी वापरलेले सामान	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total household	गवत, पाने, बोर, गवती छप्पर, लाकूड, चिखल व न भाजलेल्या विटा किंवा बांबू Grass, leaves, reeds, thatch wood, mud, unburnt bricks or bamboo	फरशी, पाटी Tiles, slate shingle	लोखंड, नाल किंवा इतर धातूचे पत्रे Corrugated iron, zinc or other metal sheets	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1. एकूण सामान ..	ग्रामीण नागरी एकूण	73,75,695 40,82,450 1,14,58,145	23,89,055 3,73,600 27,62,655	30,38,090 14,09,150 44,47,240	12,72,295 7,58,945 20,31,200	
2. गवत, पाने, बोर किंवा बांबू ..	ग्रामीण नागरी एकूण	12,80,310 3,51,965 16,32,275	7,54,840 1,58,375 9,13,215	1,23,6475 58,985 1,82,660	
3. चिखल ..	ग्रामीण नागरी एकूण	28,35,415 4,42,790 32,78,205	8,51,510 62,685 9,14,195	14,96,845 2,49,745 17,46,590	4,64,335 7,15,830 5,80,165	
4. न भाजलेल्या विटा	ग्रामीण नागरी एकूण	6,97,190 3,29,395 10,26,585	1,86,350 29,095 2,15,445	3,69,240 1,50,615 5,19,855	1,30,570 1,70,630 2,51,200	
5. लाकूड ..	ग्रामीण नागरी एकूण	33,565 1,90,980 2,24,545	8,050 25,595 33,645	17,680 77,190 94,870	56,000 61,205 66,805	
6. भाजलेल्या विटा	ग्रामीण नागरी एकूण	7,62,755 15,48,815 23,11,570	96,880 53,395 1,50,275	3,91,020 5,65,070 9,56,090	1,68,380 2,38,820 4,07,200	

HOUSING

TABLE No. 19.3

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL USED FOR ROOF AND WALL OF HOUSE.

Population Census, 1981

/Material of roof						
अस्बेस्टॉस सिमेंटचे पत्रे Asbestos cement sheets	बिटा, दगड माणि घुना Bricks, stone and lime	दगड Stone	काँक्रीट/ बारबीसी/ बारबीसी Concrete RBC/ RCC	इतर सर्व प्रकारचे व न उल्लेख केलेले सामान All other materials and materil not stated	Rural Urban Total	Material of wall
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
66,555	43,045	11,050	83,130	4,72,475	Rural	All materials
2,49,155	96,900	13,935	9,47,735	2,33,030	Urban	
3,15,710	1,39,945	24,985	10,30,865	7,05,505	Total	
3,835	3,97,960	Rural	Grass, leaves, reeds or bamboo
7,475	1,27,130	Urban	
11,310	5,25,090	Total	
3,245	19,480	Rural	Mud
4,205	10,325	Urban	
7,450	29,805	Total	
3,360	2,130	465	1,000	4,075	Rural	Unburnt bricks
10,700	5,550	715	7,425	4,665	Urban	
14,060	7,680	1,180	8,425	8,740	Total	
1,080	1,155	Rural	Wood
15,955	11,035	Urban	
17,035	12,190	Total	
32,510	27,265	1,380	39,320	6,000	Rural	Burnt bricks
1,20,665	62,345	5,820	4,77,120	25,580	Urban	
1,53,175	89,610	7,200	5,16,440	31,580	Total	

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. जीवाय किंवा इतर घातूचे पत्रे ..	ग्रामीण	25,425	2,915	3,595	14,135
	नागरी	3,34,085	15,355	1,68,620	89,435
	एकूण	3,59,510	18,270	1,72,215	1,03,570
8. दगड ..	ग्रामीण	16,23,665	4,80,620	7,31,450	3,56,060
	नागरी	2,02,250	14,285	1,02,945	53,610
	एकूण	18,25,915	4,94,905	8,34,395	4,09,470
9. सिमेंट कॉन्क्रीट ..	ग्रामीण	70,090	1,995	18,115	6,270
	नागरी	6,28,135	12,425	84,435	15,490
	एकूण	6,98,225	14,420	1,02,550	21,760
10. इतर सर्व व न उल्लेख केलेले सामान	ग्रामीण	47,280	5,895	10,145	3,270
	नागरी	54,035	2,390	10,530	4,940
	एकूण	1,01,315	8,285	20,675	8,210

भाषार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२—कुटुंबावरील तक्ते, भाग आठ (ए व बी) एक

HOUSING

TABLE No. 19.3

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
2,225	360	415	720	1,070	Rural	GI sheets or other metal sheets
38,215	6,170	1,625	5,050	9,165	Urban	
40,430	6,530	2,040	5,770	10,685	Total	
12,770	9,285	8,310	10,170	15,000	Rural	Stone
6,580	3,280	1,945	16,845	2,760	Urban	
19,350	12,565	10,265	27,015	17,760	Total	
6,895	3,925	315	31,560	1,015	Rural	Cement concrete
42,115	19,135	3,195	4,40,380	10,960	Urban	
49,010	23,060	3,510	4,71,940	11,975	Total	
645	80	165	360	26,720	Rural	All other materials and materials not stated
3,245	420	635	915	30,960	Urban	
3,890	500	800	1,275	57,680	Total	

Source.— Census of India, 1981. Series 12, Household Tables, Part-VIII—A and B(i).

19. घरबांछणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4

बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक

HOUSELESS AND INSTITUTIONAL POPULATION
1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	व्यक्तींची संख्या/Number of persons			एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Per- centage of total popula- tion	District
		बेघर Houseless	संस्थांतल Institu- tional	एकूण Total	(6)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	44,289	1,58,312	2,02,601	2.46	Greater Bombay
2	ठाणे	25,149	46,490	71,639	2.14	Thane
3	रायगड	30,147	7,488	37,635	2.53	Raigad
4	रत्नागिरी ..	41,792	8,744	50,536	2.39	Ratnagiri
5	नाशिक	29,684	34,477	64,161	2.14	Nashik
6	धुळे	25,544	23,456	49,000	2.39	Dhule
7	जळगाव	19,152	9,079	28,231	1.08	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	47,524	26,718	74,242	2.74	Ahmadnagar
9	पुणे	25,963	64,755	90,718	2.18	Pune
10	सातारा	29,368	13,024	42,392	2.08	Satara
11	सांगली	34,097	8,666	42,763	2.34	Sangli
12	सोलापूर	10,930	13,198	24,128	0.92	Solapur
13	कोल्हापूर ..	17,888	14,070	31,958	1.28	Kolhapur
14	औरंगाबाद ..	17,693	13,729	31,422	1.29	Aurangabad
15	परभणी	20,786	6,447	27,233	1.49	Parbhani
16	बीड	10,244	6,318	16,562	1.11	Beed
17	नांदेड	7,853	10,405	18,258	1.04	Nanded
18	उस्मानाबाद ..	10,553	7,202	17,755	0.80	Osmanabad
19	बुलढाणा	11,114	4,097	15,211	1.01	Buldana
20	अकोला	12,020	7,033	19,053	1.04	Akola
21	अमरावती ..	12,080	13,763	25,843	1.39	Amravati
22	यवतमाळ	13,906	12,730	26,636	1.53	Yavatmal
23	वर्धा	8,867	5,436	14,303	1.54	Wardha
24	नागपूर	14,144	21,509	35,653	1.38	Nagpur
25	भंडारा	6,810	4,713	11,523	0.63	Bhandara
26	चंद्रपूर	14,860	12,030	26,890	1.31	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य ..		5,42,457	5,53,889	10,96,346	1.75	Maharashtra State

साधारण.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग दोन (ए)

Source.—Census of India 1981, Series 12, Part II-A

19. घरबांधणी/HOUSING
सवता क्रमांक/TABLE No. 19.5

**19. घर बांधणी/
तक्ता क्रमांक/
खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाची संख्या/
जनगणना/**

		खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे			
बनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	वेगळी खोली नसलेले No. exclusive room	खोली 1 Room	खोल्या 2 Rooms
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई	15,80,095	26,040	10,88,460	2,67,395
2	ठाणे	6,42,015	21,805	3,72,575	1,45,365
3	रायगड	2,81,720	15,530	1,64,635	62,505
4	रत्नागिरी	4,23,440	23,860	2,25,390	1,04,925
5	नाशिक	4,94,925	32,845	2,84,900	96,140
6	पुणे	3,51,640	20,245	2,23,500	53,745
7	जळगाव	4,70,080	27,050	2,94,055	81,105
8	अहमदनगर	4,63,215	38,395	2,82,380	60,480
9	पुणे	7,58,970	53,285	4,65,045	1,14,870
10	सातारा	3,71,890	22,580	2,23,835	68,715
11	सांगली	3,18,295	20,825	1,94,725	55,290
12	सोलापूर	4,59,340	15,885	3,15,090	80,315
13	कोल्हापूर	4,41,360	25,975	2,45,630	79,955
14	बीरगाबाद	4,29,770	21,755	2,67,750	61,370
15	परभणी	3,31,015	19,700	2,08,825	56,815
16	बीड	2,66,650	6,785	1,69,690	42,565
17	नांदेड	3,05,985	12,515	2,03,880	53,315
18	उस्मानाबाद	3,82,530	12,985	2,58,315	64,610
19	मुलदापा	2,80,365	6,370	2,15,075	39,545
20	अकोला	3,31,780	25,035	2,11,605	55,335
21	अमरावती	3,41,845	23,330	2,22,160	61,350
22	यवतमाळ	3,23,990	20,355	1,94,215	52,305
23	सर्घा	1,78,870	9,680	1,02,450	37,020
24	नागपूर	4,83,400	22,745	2,51,180	1,18,225
25	भंडारा	3,49,695	18,125	1,63,415	96,760
26	चंद्रपूर	3,95,265	16,185	2,21,655	1,00,625
	महाराष्ट्र राज्य	1,14,58,145	5,59,885	70,67,435	21,10,645

आधार.--भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, कुटुंबातील तक्ते, भाग आठ (ए व बी) (एक).

HOUSING

TABLE NO. 19.5

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED

/POPULATION CENSUS, 1981

/Households occupying				बोल्याची संख्या न वर्गविलेले	वेपार कुटुंबे	District
बोल्या 3 Rooms	बोल्या 4 Rooms	बोल्या 5 Rooms	बोल्या 6 Rooms	Unspecified no. of rooms	Houseless Households	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
98,195	30,710	8,760	8,010	52,535	25,095	Greater Bombay
32,750	10,890	3,235	3,150	52,245	7,295	Thane
14,150	4,435	1,455	1,335	17,675	8,455	Raigad
30,945	14,230	5,060	4,650	14,380	10,560	Ratnagiri
22,450	7,595	2,040	2,085	46,890	7,645	Nashik
12,640	4,015	1,110	895	35,490	5,115	Dhule
19,390	6,350	1,680	1,890	38,560	4,760	Jalgaon
12,705	4,295	1,425	1,275	62,260	10,915	Ahmadnagar
32,800	12,510	4,210	3,965	72,285	7,360	Pune
15,665	4,195	1,435	1,155	34,310	6,955	Satara
14,835	5,030	1,900	1,540	24,150	9,220	Sangli
17,575	6,890	2,250	2,255	19,080	3,005	Solapur
26,210	8,700	2,640	2,675	49,575	4,185	Kolhapur
14,525	4,985	1,805	2,230	55,350	4,580	Aurangabad
12,800	4,115	1,260	1,200	26,300	4,880	Parbhani
10,050	3,390	1,270	1,160	31,740	2,835	Beed
11,760	4,045	1,395	1,320	17,755	1,975	Nanded
13,895	6,000	1,825	1,695	23,205	2,470	Osmanabad
7,790	2,390	730	750	9,715	2,720	Buldana
12,865	4,445	1,440	1,705	19,350	3,180	Akola
12,695	4,175	1,500	1,385	15,950	3,590	Amravati
12,535	3,840	1,450	1,405	37,885	3,960	Yavatmal
8,205	2,305	635	665	17,910	2,365	Wardha
39,090	13,110	4,745	4,505	29,800	4,765	Nagpur
34,985	9,220	2,735	2,245	22,210	2,340	Bhandara
24,500	6,215	1,895	1,875	22,315	4,300	Chandrapur
5,65,995	1,88,060	59,885	57,020	8,46,220	1,54,425	Maharashtra State

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Household tables, Part VIII (A & B) (j).

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1

ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च/COVERAGE, SELF-RAISED INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	माहिती Particulars	1989-90*	Item
(1)	(2)		(3)	(2)
1 व्याप्ती—				Coverage—
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या ..	25,827	..	(1) No. of village panchayats.
	(२) त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या ..	41,484	..	(2) No. of villages covered.
	(३) त्यातील लोकसंख्या (हजारामध्ये) ..	41,161	..	(3) Population covered (thousand No.)
2 उत्पन्न (लाख रुपये)				Income (lakh Rs.)
	(१) पंचायतीचे स्वतःचे उत्पन्न ..	3,31,358	..	(1) Self-raised income.
	(२) शासकीय अनुदाने ..	2,59,687	..	(2) Government Grants.
	(३) देणग्या, दाने इत्यादी ..	1,63,941	..	(3) Donations, contributions etc.
	2. एकूण उत्पन्न ..	7,54,986	..	Total Income
3 खर्च (लाख रुपये)—				Expenditure (lakh Rs.)
	(१) आरोग्य व सफाई	1,92,613	..	(1) Sanitation and health.
	(२) सार्वजनिक कामे	2,41,467	..	(2) Public works.
	(३) लोककल्याणाची कामे	29,454	..	(3) Welfare of people.
	(४) इतर	3,04,352	..	(4) Others
	3. एकूण खर्च ..	7,17,978	..	Total Expenditure

*अस्थायी, १९८९ च्या जनगणनेनुसार

*Provisional, According to 1981 Population Census.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2

नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण

CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS
1989-90

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors			एकूण Total	Distriot (2)
			सर्वसाधारण General	राखीव Reserved	नामनिर्देशित Nominated		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	ठाणे ..	8	177	29	20	226	Thane
2	रायगड ..	10	168	44	25	237	Raigad
3	रत्नागिरी ..	4	90	11	9	110	Ratnagiri
4	सिंधुदूर्ग ..	3	54	8	6	68	Sindhudurg
5	नाशिक ..	9	196	55	23	274	Nashik
6	धुळे ..	7	171	53	21	245	Dhule
7	जळगाव ..	13	335	71	36	442	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	10	164	39	18	221	Ahmednagar
9	पुणे ..	11	199	51	24	274	Pune
10	सातारा ..	8	157	37	26	220	Satara
11	सांगली ..	6	144	60	18	222	Sangli
12	सोलापूर ..	9	177	52	22	251	Solapur
13	कोल्हापूर ..	9	169	44	24	237	Kolhapur
14	औरंगाबाद ..	6	78	18	13	109	Aurangabad
15	जालना ..	4	91	17	10	118	Jalna
16	परभणी ..	11	237	43	25	305	Parbhani
17	बीड ..	6	145	27	16	188	Beed
18	नांदेड ..	13	201	67	26	294	Nanded

तबता क्रमांक/TABLE No 20.2

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
19	उस्मानाबाद ..	8	137	41	17	195	Osmanabad
20	लातूर ..	5	111	33	13	157	Latur
21	बुलढाणा ..	11	213	36	23	272	Buldana
22	अकोला ..	10	228	47	24	299	Akola
23	अमरावती ..	10	181	55	26	262	Amravati
24	यवतमाळ ..	8	166	51	20	237	Yavatmal
25	वर्धा ..	6	137	44	17	198	Wardha
26	नागपूर ..	10	153	82	23	258	Nagpur
27	भंडारा ..	5	96	60	14	170	Bhandara
28	चंद्रपूर ..	6	110	28	13	151	Chandrapur
29	गडचिरोली ..	2	15	5	2	22	Gadchiroli
एकूण नगरपरिषदा ..		228	4,500	1,208	554	6,262	Total Municipal Councils
महानगरपालिका—							Municipal corporations
(1)	बृहन्मुंबई ..	1	162	8	..	170	Greater Bombay
(2)	पुणे ..	1	77	8	..	85	Pune
(3)	नागपूर ..	1	71	4	..	75	Nagpur
(4)	सोलापूर ..	1	59	5	..	64	Solapur
(5)	कोल्हापूर ..	1	54	6	..	60	Kolhapur
(6)	ठाणे ..	1	63	2	..	65	Thane
(7)	कल्याण ..	1	Kalyan
(8)	नाशिक ..	1	Nashik
(9)	पिंपरी-चिंचवड	1	56	4	..	60	Pimpri-chinchvad
(10)	औरंगाबाद	1	Aurangabad
(11)	अमरावती	1	Amravati
एकूण महानगरपालिका ..		11	542	37	..	579	Total Municipal Corporation

136

टीप.—कल्याण, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती ह्या महानगरपालिकांनी माहिती निरंक कळविलेली आहे.

Note.—Kalyan, Nashik, Aurangabad and Amravati Corporations have reported NIL information.

आघार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS, 1989-90

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	सर्वे नगरपरिषदा All municipal Councils	सर्वे महानगरपालिका All municipal Corporations	एकूण Total (2+3)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Bombay municipal corporation	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
उत्पन्न					Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	.. 158.85	910.42	1,069.27	626.89	I. <i>Municipal rates and taxes</i>
एकूण	.. 158.85	910.42	1,069.27	626.89	.. Total
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न					II <i>Income from other sources</i>
(अ) शासकीय अनुदाने	.. 113.08	96.82	209.90	48.19	(a) <i>Government Grants</i>
(ब) इतर साधने	.. 37.02	213.66	250.68	124.54	(b) <i>Other Sources</i>
(एकूण (अ+ब))	.. 150.10	310.48	460.58	172.73	.. Total (a+b)
एकूण उत्पन्न (१+२)	.. 308.95	1,220.90	1,529.85	799.62	.. Total Income (I+II)
(असाधारण खर्च व वारंभिक निष्पन्न सोडून)					(excluding extra-ordinary debts and opening balance)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3—contd.

नाम (1)	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils (2)	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations (3)	एकूण Total (2+3) (4)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Bombay Municipal Corporations (5)	Item (1)
2. खर्च —					Expenditure—
प्रशासन—					Administration.
2.1 (अ) आस्थापना	120.20	509.42	629.62	382.50	.. (a) Establishment.
(ब) इतर	11.54	12.53	24.07	3.64	.. (b) Others.
2.2 कर वसुली ..	6.45	4.43	10.88	2.02	.. Recovery of taxes.
2.3 सार्वजनिक दिवाबत्ती ..	8.80	36.84	45.64	21.76	.. Street lighting.
2.4 पाणी पुरवठा ..	25.86	69.95	155.83	72.77	.. Water Supply.
2.5 सार्वजनिक सुरक्षा ..	2.68	4.33	7.01	2.45	.. Public Security.
2.6 सार्वजनिक आरोग्य	13.79	129.97	83.74	46.66	.. Public Health.
2.7 जलनिःसारण	3.65	79.30	82.95	73.21	.. Drainage.
2.8 बांधकामे ..	51.43	57.33	108.76	1.19	.. Construction works.
2.9 वाहतुक ..	0.35	40.40	40.75	34.14	.. Transport.
2.10 शिक्षण	19.94	46.23	66.17	15.57	.. Education.
2.11 दुर्बल घटकांवरील खर्च ..	4.93	10.00	14.93	0.09	.. Expenditure on weaker sections.
2.12 विविध खर्च व दिलेली कर्जे ..	49.38	1,01.82	151.20	64.45	.. Extra ordinary expenditure and loans
2.13 इतर ..	44.57	158.51	203.08	79.94	.. Others.
एकूण खर्च ..	363.52	1,261.06	1,624.63	800.30	.. Total Expenditure.
(असाधारण कर्जे व अखेरची शिल्लक सोडून)					(excluding extra-ordinary debts and closing balance).

टोप.—विविध विभागांतर्गत कर्मचारी आस्थापनेवरील खर्च एकत्रित करण्यात आला असून याच क्रमांक २.१ (अ) समोर दर्शविला आहे.

Note.—Expenditure on staff establishment under various activities has been clubbed and shown at item 2.1 (a).

भाषा—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

सक्ता कर्मांक/TABLE No. 20-4

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	सुधारित अंदाज Revised estimates, 1989 90	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	उत्पन्न			Receipts
1.	एकूण महसुली उत्पन्न (१+२)	889.34	1,073.20	Total Revenue receipts (I+II)
	(१) स्वनिर्मित साधनांकरवी	.. 32.88	33.98	(I) Self-raised resources
	(२) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	856.46	1,039.22	(II) Total Government grants (a+b)
	(अ) सांविधिक	.. 855.27	1,037.07	(a) Statutory grants
	(ब) अधिकरण योजनांसाठी	.. 1.19	2.15	(b) Agency scheme grants
2.	स्वनिर्मित साधनांकरवी उत्पन्नाची फोड (१ ते ४)	32.88	33.98	Self-raised resources (I to IV)
	(१) जमीन महसुलाबरोल स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्युटीसह)	12.62	12.58	(I) Local fund cess including stamp duty grants
	(२) शिक्षण	.. 8.71	10.07	(II) Education
	(३) इमारत व वळणवळण	.. 3.51	2.56	(III) Buildings and communications
	(४) इतर	.. 8.04	8.77	(IV) Others
3.	एकूण शासकीय अनुदाने (१ ते ४)	855.27	1,037.07	Total Government grants (I to IV)
	(१) तहेतुक अनुदान	.. 698.77	759.75	(I) Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदान	.. 118.67	132.58	(II) Establishment grants
	(३) योजना अनुदान	.. 103.13	130.24	(III) Plan scheme grants
	(४) इतर	.. 19.70	14.50	(IV) Others

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
4.	एकूण महसुली खर्च (१ ते १४) ..	886.06	10,83.27	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
(1)	सामान्य प्रशासन ..	98.71	111.51	General Administration
(2)	शिक्षण ..	480.77	586.13	Education
(3)	वैद्यकीय ..	2.14	2.52	Medical
(4)	सार्वजनिक आरोग्य ..	69.48	78.56	Public Health
(5)	आयुर्वेद ..	2.72	3.50	Ayurved
(6)	कृषि ..	3.86	4.39	Agriculture
(7)	पशुसंवर्धन ..	16.01	17.75	Animal Husbandry
(8)	समारती व यत्नवळण (सार्व- जनिक बांधकाम).	72.45	88.51	Buildings and Com- munications.
(9)	समाजकल्याण ..	15.33	18.47	Social Welfare
(10)	सामूहिक विकास ..	2.88	2.49	Community Development
(11)	सार्वजनिक आरोग्य अभि- यांत्रिकी.	29.21	21.20	Public Health Engineering
(12)	पाटबंधारे ..	34.31	37.97	Irrigation
(13)	वने ..	3.95	8.55	Forest
(14)	इतर ..	54.24	101.72	Others

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5

प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या

LOCAL BODIES BY TYPES

(संख्या/Number)

स्थानिक संस्था	रोजी/As on	Local body
	31-3-1990	
(1)	(2)	(1)
महानगरपालिका ..	11	.. Municipal Corporations.
नगरपरिषदा ..	222	.. Municipal Councils.
जिल्हा परिषदा ..	29	.. Zilla Parishads.
पंचायत समित्या ..	298	.. Panchayat Samitis.
ग्रामपंचायती ..	25,827	.. Gram Panchayats.
कटक मंडळे	7	.. Cantonment Boards.

माखार.—जय व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bomb&y.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1

सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा विधानसभा		Item
		Lok Sabha (1984)	Vidhan Sabha (1985)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats or Constituencies.
2	(अ) वर्गीकृत जातींकरिता राखीव जागा	3	18	(A) Number of seats reserved for scheduled castes.
	(ब) वर्गीकृत जमातींकरिता राखीव जागा	4	22	(B) Number of seats reserved for scheduled tribes.
3	सर्वसाधारण जागा	41	248	Number of general seats.
4	उमेदवारांची संख्या—			Number of candidates—
	(अ) पुरस्कृत	948	5,885	(a) Nominated
	(ब) ज्याचा पुरस्कार त्याच्य ठरविला गसे.	40	179	(b) Whose nomination was rejected.
	(क) पुरस्कार मागे घेणारे	410	3,476	(c) Withdrew.
	(ड) निवडणुका लढवणारे	498	2,230	(d) Contested.
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected.
5	मतदारांची संख्या (हजारांत)			Number of electors (thousand)
	पुरुष	18,865	19,409	Men
	स्त्रिया	17,801	18,336	Women
	एकूण	36,666	37,745	Total
6	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारांत)	22,451	22,338	Number of voters who voted (thousand)
7	वैध मते (हजारांत)	21,827	21,934	Number of valid votes polled (thousand)
8	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	62	59	Percentage of electors voting.

आधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2

उमेदवारांचे पक्ष पाठिव्यानुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा Lok Sabha (1984)		विधानसभा Vidhan Sabha (1985)		Name of the party
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इं)	47	43	288	162	Indian National Congress (I).
2	भारतीय काँग्रेस (समाजवादी)	15	2	126	54	Indian Congress (Socialist)
3	जनता पक्ष	15	1	61	20	Janata Party.
4	भारतीय जनता पक्ष	20	67	16	Bharatiya Janata Party.
5	लोकदल	13	36	Lok Dal
6	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया	2	30	2	Communist Party of India.
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्स)	2	15	2	Communist Party of India (Marxists.)
8	शेतकरी कामगार पक्ष	3	1	29	13	Peasant and Workers' Party.
9	अपक्ष	377	1	1,494	19	Independent.
10	इतर	4	84	Others.
	एकूण	498	48	2,230	288	.. Total

साधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1

अखिल भारतीय धाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)
1990*

(आधारवर्ष/Base year : 1981-82=100)

बनुक्रमांक Serial No.	वस्तूचा गट (2)	Weight भार (3)	जानेवारी Jan. 1990 (4)	फेब्रुवारी Feb. 1990 (5)	मार्च March 1990 (6)	एप्रिल April 1990 (7)	मे May 1990 (8)	जून June 1990 (9)	Commodity Groups (2)
1	मूलभूत पदार्थ	32.295	164.5	165.2	166.3	170.0	174.2	178.9	Primary articles
2	इंधन, शक्ति, विवाहारी व वंगण	10.663	157.3	157.4	160.5	165.6	165.6	165.6	Fuel, power, light and lubricants
3	उत्पादित पक्का माल	57.042	172.0	172.9	174.0	175.8	176.0	177.8	Manufactured products
4	सर्व वस्तू	100.000	168.0	168.8	170.1	172.8	174.3	176.9	All commodities

सकता क्रमांक/TABLE No., 22.1—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुका शट	जुलै July 1990	ऑगस्ट August 1990	सप्टेंबर Sept. 1990	ऑक्टोबर Oct. 1990	नोव्हेंबर Nov. 1990	डिसेंबर Dec. 1990	Commodity Groups
(1)	(2)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मूलभूत पदार्थ	182.5	183.6	184.0	185.1	186.7	188.9	Primary articles.
2	इंधन, शक्ति, विवाहती व वंगण	166.3	167.1	167.4	176.6	185.5	185.3	Fuel, power, light, and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	179.9	180.8	181.6	183.6	184.1	183.5	Manufactured products.
4	सर्व वस्तु	179.3	180.2	180.9	183.3	185.1	185.4	All commodities.

*अस्थायी/Provisional

साधार—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.— Office of the Economic Adviser Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

22. किमत निर्देशांक/

तक्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी भालिका)

वस्तु क्रमांक Serial No.	केंद्रे/वाधारभूत वर्ष	वस्तुचा गट	भार Weight	जाने. Jan. 1990	फेब्रु. Feb. 1990	मार्च March 1990	एप्रिल April 1990	मे May 1990
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 59.9	187	191	191	196	202
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	182	184	185	188	193
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 59.9	174	174	175	177	180
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	180	181	182	183	186
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 53.08	166	170	174	176	179
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	179	181	184	185	188
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 50.60	186	187	190	197	201
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	180	180	182	187	189
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 52.9	176	180	181	185	187
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	180	183	184	186	188
6	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 55.98	178	179	180	183	187
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	178	180	181	183	186
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 60.26	173	174	169	173	177
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	185	185	183	186	190
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 53.65	195	189	186	189	191
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	185	183	182	184	187
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 55.64	184	184	181	186	192
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.0	184	184	183	186	189
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न गट	.. 62.30	171	174	174	177	181
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	179	181	181	184	186

साधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

PRICE INDICES

TABLE No. 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)
1990

जून June 1990	जुलै July 1990	ऑगस्ट Aug. 1990	सप्टेंबर Sept. 1990	ऑक्टो. Oct. 1990	नोव्हें. Nov. 1990	डिसेंबर Dec. 1990	Items	Centres/Base year
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
206	209	207	208	212	217	217	Food	Bombay (Calender year 1982 = 100)
196	198	198	199	202	205	207	All items	
183	185	188	190	194	200	209	Food	Solapur (Calender year 1982 = 100)
188	189	192	194	197	202	208	All items	
185	191	192	193	196	198	197	Food	Nagpur (Calender year 1982 = 100)
193	198	199	199	201	203	204	All items	
204	208	209	209	212	216	219	Food	Pune (Calender year 1982 = 100)
192	195	195	195	197	200	203	All items	
191	195	198	199	202	203	211	Food	Nashik (Calendar year 1982 = 100)
191	197	198	199	202	204	209	All items	
192	198	198	199	200	200	207	Food	Jalgaon (Calender year 1982 = 100)
189	192	193	193	194	196	201	All items	
184	188	188	188	190	197	200	Food	Nanded (Calender year 1982 = 100)
195	197	198	198	200	205	207	All items	
193	196	196	197	200	207	218	Food	Aurangabad (Calender year 1982 = 100)
189	191	191	192	194	200	206	All items	
196	197	198	199	201	201	203	Food	Kolhapur (calendar year 1982 = 100)
192	193	193	194	195	197	198	All Items.	
188	194	197	199	202	201	205	Food	Akola (calendar year 1982 = 100)
191	195	198	200	202	202	205	All Items.	

Source.— Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay, Rc 4462—11

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक*

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL
ITEMS FOR RURAL MAHARASHTRA*
1990(पाया १९८२=१००
(Base : 1982=100)

महिना/वर्ष	गट/Group					Month/ Year
	अन्न Food	ईंधन व दिवावली Fuel and lighting	कापड Clothing	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
भार	61.66	7.92	7.78	22.64	100.00	Weight
जानेवारी १९९०	174	195	178	203	182	January 1990
फेब्रुवारी १९९०	173	194	179	205	182	February 1990
मार्च १९९०	173	195	180	206	183	March 1990
एप्रिल १९९०	175	197	183	206	185	April 1990
मे १९९०	177	198	185	212	187	May 1990
जून १९९०	180	199	187	216	190	June 1990
जुलै १९९०	184	198	188	216	193	July 1990
ऑगस्ट १९९०	186	200	189	217	194	August 1990
सप्टेंबर १९९०	186	202	190	218	195	September 1990
ऑक्टोबर १९९०	189	204	192	219	197	October 1990
नोव्हेंबर १९९०	194	209	195	227	203	November 1990
डिसेंबर १९९०	200	207	195	230	207	December 1990

*अस्थायी//Provisional

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तबता क्रमांक/TABLE No. 22.4

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनवाश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतींचा निर्देशांक*

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
URBAN MAHARASHTRA*

1990

(पाया : १९८२=१००)

(Base : 1982=100)

महिना/वर्ष	गट/Group						Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, tobacco	इंधन व दिवा- वत्ती Fuel and Light- ing	कापड, विछाना व पादत्राणे Clothing, and footwear	संकीर्ण Miscell- aneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार ..	54.12	2.02	6.67	5.95	31.24	100.00	Weight
जानेवारी १९९० ..	172	224	159	220	195	182	January 1990
फेब्रुवारी १९९० ..	174	226	159	222	196	184	February 1990
मार्च १९९० ..	175	229	160	226	197	185	March 1990
एप्रिल १९९० ..	180	234	160	228	198	188	April 1990
मे १९९० ..	183	240	179	231	200	192	May 1990
जून १९९० ..	190	242	179	233	203	197	June 1990
जुलै १९९० ..	194	241	180	234	204	200	July 1990
ऑगस्ट १९९० ..	195	241	182	236	206	201	August 1990
सप्टेंबर १९९० ..	195	244	182	239	203	202	September 1990
ऑक्टोबर १९९० ..	196	245	183	241	209	203	October 1990
नोव्हेंबर १९९० ..	200	247	194	243	212	207	November 1990
डिसेंबर १९९० ..	206	249	195	245	213	210	December 1990

*अस्थायी/Provisional

मासवार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

Rc 4462—11a

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.5

नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES

1990

आधारभूत वर्ष १९८४-८५=१००
Base year : 1984-85=100

महिना आणि वर्ष	मुंबई Bombay	नागपूर Nagpur	पुणे Pune	औरंगाबाद Auranga- bad.	सोलापूर Solapur	Month and Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
जानेवारी १९९० ..	141	149	146	150	142	January 1990
फेब्रुवारी १९९० ..	141	149	146	150	144	February 1990
मार्च १९९० ..	143	150	148	151	146	March 1990
एप्रिल १९९० ..	145	151	150	153	145	April 1990
मे १९९० ..	146	153	152	155	147	May 1990
जून १९९० ..	148	155	155	157	149	June 1990
जुलै १९९० ..	150	158	157	161	153	July 1990
ऑगस्ट १९९० ..	151	160	159	161	154	August 1990
सप्टेंबर १९९० ..	151	161	160	162	154	September 1990
ऑक्टोबर १९९० ..	153	162	162	165	157	October 1990
नोव्हेंबर १९९० ..	158	164	165	170	160	November 1990
डिसेंबर १९९० ..	160	165	168	173	164	December 1990

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Statistical Organisation, Government of India, New Delhi.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.6

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS
IN MAHARASHTRA
1990आधार : शेती वर्ष १९६०-६१=१००
Base : Agricultural year
1960-61 = 100

महिना आणि वर्ष	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month and year
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	76.07	100.00	Weight
जानेवारी १९९०	811	745	January 1990
फेब्रुवारी १९९०	781	722	February 1990
मार्च १९९०	772	715	March 1990
एप्रिल १९९०	773	715	April 1990
मे १९९०	779	722	May 1990
जून १९९०	782	724	June 1990
जुलै १९९०	794	734	July 1990
ऑगस्ट १९९०	800	739	August 1990
सप्टेंबर १९९०	799	739	September 1990
ऑक्टोबर १९९०	807	747	October 1990
नोव्हेंबर १९९०	847	780	November 1990
डिसेंबर १९९०	860	790	December 1990

आधार.—लेबर ब्युरो, भारत सरकार, विमला.

Source.—Labour Bureau, Government of India, Simla.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तवता क्रमांक/TABLE No. 23.1

औद्योगिक गटांनुभार काम करणाऱ्यांचे (जंतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण

INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN
CULTIVATORS
1981

(हजारंत/In thousand)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	उद्योग गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Industrial division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	पशुपालन, जंगल उद्योग, मत्स्य- व्यवसाय, शिकार आणि मळे, फळवागा व संलग्न	428	61	489	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations, orchards and allied activities.
2	खानकाम व दगडकाम	56	9	65	Mining and Quarrying.
3	वस्तुनिर्माण प्रक्रीया, सेवा आणि दुरुस्ती—				Manufacturing, processing, servicing and repairs—
	(a) घरगृती उद्योग.	445	175	620	(a) Household Industry.
	(b) विगार घरगृती उद्योग	2,548	228	2,777	(b) Other than household industry.
4	बांधकाम	414	95	509	Construction.
5	व्यापार आणि वाणिज्य	1,608	137	1,745	Trade and Commerce.
6	परिवहन, साठवण व दळणवळण	770	32	802	Transport, Storage and Communications.
7	इतर सेवा	1,867	422	2,289	Other Services.
	एकूण	8,136	1,159	9,295	Total

आधार—भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, भाग तीन, ए आणि बी (तीन).

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Part III, A & B (iii).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.2

विगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण
 OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER
 THAN CULTIVATORS
 1981

(हजारांत/In thousand)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	व्यवसाय गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Occupational division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	धंदेवाईक, संतविशारद आणि तत्सम लोक	672	193	865	Professional, technical and related workers.
2	शासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय काम करणारे.	333	12	345	Administrative, Executive and Managerial Workers,
3	कारकून व तत्सम काम करणारे.	996	122	1,118	Clerical and related workers
4	विक्रेते	1,062	89	1,151	Sales workers
5	सेवा क्षेत्रातील	661	142	803	Service workers
6	शेतकरी, मत्स्यव्यवसाय करणारे, फासे पारधी, लाकूडतोडे आणि तत्सम काम करणारे.	387	58	445	Farmers, Fishermen, Hunters, Loggers and Related workers. Production and related workers.
7	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील आणि परिवहन सामुग्री चालक आणि मजूर.	3,741	492	4,233	Transport Equipment Operators and Labourers
8	अवर्गीकृत.	284	51	335	Workers not classified by occupations.
	एकूण	8,136	1,159	9,295	Total

आधार.--भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, भाग तीन, ए आणि बी (तीन).

Source.--Census of India, 1981, Series-12, Part III, A & B (iii).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.3

सेवायोजनेसंबंधीची माहिती

EMPLOYMENT EXCHANGE STATISTICS
1989

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	6,17,419	Number of registrations.
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	24,125	Number of placements.
3	जाहीर केलेल्या रिक्त्या जागा	67,256	Number of vacancies notified.
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या*	29,37,850	Number on live register*

टीप.—(१) *३१ डिसेंबर १९८९ रोजी.

(२) बरील आकड्यांत डिसेम्बरातील रिकत्यायोजना स्कीम (टेक्स्टाईल) च्या आकड्यांचा समावेश नाही.

Note.—(1) *As on 31st December 1989.

(2) The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile).

साधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 23.4 (A)

राज्य सरकारचे कर्मचारी /STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ एप्रिल १९८८ रोजी/As on 1st April 1988)

अनुक्रमांक		कर्मचाऱ्यांची संख्या/Employees No.		
Serial No.	प्रकार	एकूण/Total	स्त्रिया/Females	Category
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
(1)	राजपत्रित—			Gazetted—
	(अ) वर्ग १ ..	9,612	769	(a) Class I
	(ब) वर्ग २ ..	19,738	1,156	(b) Class II
	एकूण (अ + ब)	29,350	1,925	.. Total (a + b)
(2)	अराजपत्रित.—			Non-Gazetted—
	(क) वर्ग ३ ..	3,64,734	34,698	(c) Class III
	(ड) वर्ग ४ ..	1,27,524	11,940	(d) Class IV
	एकूण (क + ड)	4,92,258	46,638	.. Total (a + b)
	एकूण (अ + ब + क + ड) ..	5,21,608	48,563	.. Total (a + b + c + d)
(3)	इतर आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे कार्यव्ययी आस्थापनांवरील अंशकालिक व मानसेवी कर्मचारी	1,13,059	29,351	Others paid from contingencies work-charged personnel. Part-time and honorary
	एकूण कर्मचारी ..	6,34,667	77,914	.. Total Staff
(4)	कर्मचाऱ्यांचे मासिक वित्तलब्धी नुसार वर्गीकरण (रुपये)			.. Distribution of employees according to total monthly emoluments (in Rs.).
	वित्तलब्धी समूह पर्यंत/Emolument ranges			कर्मचारी/Employees
	up to 200			
	201—250	..	60,097	
	251—300	..	11,991	
	301—400	..	18,830	
	401—500	..	2,063	
	501—700	..	4,409	
	701—900	..	9,259	
	901—1,000	..	12,659	
	1,001—1,200	..	48,150	
	1,201—1,600	..	96,297	
	1,601—1,800	..	1,81,797	
	1,801—2,000	..	74,355	
	2,001—2,250	..	36,110	
	2,251—2,500	..	21,650	
	2,501—2,750	..	16,924	
	2,751—3,000	..	12,339	
	3,001—3,500	..	8,819	
	3,501—4,000	..	11,155	
	4,001—5,000	..	4,722	
	5,000—त्याहून जास्त/and above	..	2,221	
			820	
		एकूण/Total ..	6,34,667	

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तयता क्रमांक/TABLE No. 23, 4(B)

श्रेणी व जातीनुसार राज्य सरकारचे कर्मचारी/CLASS AND CASTEWISE STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ एप्रिल १९८७ रोजी/As on 1st April 1987).

जाती	राज्यपत्रित/Gazetted		अराज्यपत्रित/Non-Gazetted		इतर (निधीतून पगार निवृत्तार व अंशकालिक व मानस्येथी इत्यादी) Others (Paid from contingencies honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total employees	Castes
	वर्ग/Class I	वर्ग/Class II	वर्ग/Class III	वर्ग/Class IV			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
1 अनुसूचित जाती ..	863	1,590	39,592	24,266	19,625	85,936	.. Scheduled Castes
2 अनुसूचित जमाती ..	285	499	17,540	11,364	13,764	43,452	.. Scheduled Tribes
3 विमुक्त जाती ..	120	231	6,217	2,103	1,796	10,467	.. Vimukta Jati
4 भटक्या जमाती ..	198	341	9,471	3,785	2,191	15,986	.. Nomadic Tribes
5 नव बौद्ध ..	233	426	15,902	9,534	5,487	31,582	.. Nav-Buddha
6 इतर मागासवर्गीय ..	1,243	3,480	86,811	30,235	22,495	1,44,264	.. Other Backward Classes.
एकूण (1 ते 6) ..	2,942	65,67	1,75,533	81,287	65,358	3,31,687	.. Total—(1 to 6)
7 इतर ..	6,943	13,346	1,93,058	45,258	40,058	2,98,663	.. Others.
एकूण (1 ते 7) ..	98,85	19,913	3,68,591	1,26,545	1,05,416	6,30,350	.. Total (1 to 7)

माधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23. 5

सरकारी क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(३० जून १९८९ रोजी/As on 30th June 1989)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार (हजारत) Employment ('000 No.)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	706	Greater Bombay.
2	ठाणे	75	Thane.
3	रायगड	34	Raigad.
4	रत्नागिरी	29	Ratnagiri.
5	सिंधुदुर्ग	18	Sindhudurg.
6	नाशिक	100	Nashik.
7	धुळे	39	Dhule.
8	जळगांव	81	Jalgaon.
9	अहमदनगर	52	Ahmadnagar.
10	पुणे	194	Pune.
11	सातारा	44	Satara.
12	सांगली	41	Sangli.
13	सोलापूर	69	Solapur.
14	कोल्हापूर	48	Kolhapur.
15	औरंगाबाद	45	Aurangabad.
16	जालना	12	Jalna.
17	परभणी	32	Parbhani.
18	बीड	33	Beed.
19	नांदेड	43	Nanded.
20	उस्मानाबाद	21	Osmanabad
21	लातूर	22	Latur.
22	बुलढाणा	28	Buldana.
23	अकोला	40	Akola.
24	अमरावती	46	Amravati.
25	यवतमाळ	40	Yavatmal.
26	वर्धा	28	Wardha.
27	नागपूर	181	Nagpur.
28	भंडारा	39	Bhandara.
29	चंद्रपूर	59	Chandrapur.
30	गडचिरोली	2	Gadchiroli.
	महाराष्ट्र राज्य	2,211	Maharashtra State
	केंद्र सरकार	485	Central Government.
	राज्य सरकार	489	State Government.
	निम केंद्र सरकार	408	Quasi Central Government.
	निम राज्य सरकार	251	Quasi State Government.
	स्थानिक संस्था	578	Local Bodies.

आधार.—शेव्हायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार

EMPLOYMENT UNDER SHOPS AND ESTABLISHMENTS ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती Particulars		Type of Establishment
		1989	1990*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	कायदा लागू असलेल्या नगरांची संख्या.	208	222	Urban area to which the Act be applicable.
1	दुकाने—			<i>Shops—</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	2,00,000	2,10,000	(a) Establishments
	(ब) त्यातील कामगारांची संख्या	4,65,000	4,72,000	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था—			<i>Commercial Establishments—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,85,000	1,90,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	8,62,000	8,75,000	(b) Persons employed
3	हॉटेल, इत्यादी—			<i>Hotels etc.—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	37,500	38,500	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	1,80,000	1,83,000	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे—			<i>Theatres—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,200	1,250	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	11,600	11,700	(b) Persons employed
5	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	4,20,000	4,30,000	<i>Establishments having no employees</i>
	एकूण			.. Total
	(अ) संस्थांची संख्या	8,43,700	8,69,750	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	15,18,600	15,41,700	(b) Persons employed

*अस्थायी/Provisional.

टीप.— वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायदाखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम १९४८) नोंदलेल्या संस्थांसंबंधीची आहे.

Note.— The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.7

रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च
CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER THE EMPLOYMENT
GUARANTEE SCHEME IN MAHARASHTRA STATE

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

कामाचा प्रकार	1988-89		1989-90		Category of work
	मार्च १९८९ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of March 1989	सन १९८८-८९ मधील खर्च Expenditure incurred during 1988-89	मार्च १९९० अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of March 1990	सन १९८९-९० मधील खर्च Expenditure incurred during 1989-90	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
(1) जलसिंचन	.. 1,435	4,942.75	1,747	4,323.05	Irrigation
(2) मृदसंधारण व जमीन सुधारणा	.. 4,742	3,834.20	5,511	3,911.78	Soil conservation and Land development.
(3) जंगल काम	.. 4,939	2,686.80	3,640	4,097.90	Forests works
(4) रस्तेविविधक कामे	.. 2,175	5,142.91	2,051	5,171.22	Road Works
(5) इतर	.. 1,403	511.96	730	297.91	Other Wroks
(6) इतर (कर्मचारी, यंत्र इत्यादीवरील खर्च)	8,304.86	5,352.14	Other works (Expenditure on staff machinery etc.)
एकूण	.. 14,694	25,423.48	13,679	23,154.00	.. Total

आधार.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Bombay.

24. छापखाने व प्रकाशने/PRESSES AND PUBLICATIONS

तबता क्रमांक/TABLE No. 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके
 PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
 1989-90

अनुक्रमांक, Serial No.	वाच	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	8,091	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे—		Newspapers—
	(अ) दैनिके	376	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवड्यातून दोनदा- तीनदा निघणारी घेऊन)	1,424	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies).
	(क) पारसिके	300	(c) Fortnightlies
	(द) मासिके	978	(d) Monthlies
	(ध) त्रैमासिके (द्वैमासिके घेऊन)	451	(e) Quarterlies (including bi- monthlies).
	(फ) वार्षिके (चौमासिके व षण्मासिके घेऊन)	226	(f) Annuals (including four and six monthlies).
3	पुस्तके	993	Books.

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

साधार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

25. वार्षिक योजना/ANNUAL PLANS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.1

महाराष्ट्राची सहावी व सातवी पंचवार्षिक योजना/SIXTH AND SEVENTH FIVE YEAR PLAN OF MAHARASHTRA

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	सहावी योजना प्रत्यक्ष खर्च Actual expendi- ture in Sixth plan (1980-85)	सातवी पंचवार्षिक योजना Seventh Five Year Plan				प्रस्तावित Approved outlay 1990-91	Head of development	
			खर्च/Expenditure			1989-90 अपेक्षित खर्च Anticipat- ed			
			एकूण प्रस्तावित Total approved outlay (1985-90)	1988-89 प्रत्यक्ष Actual	एकूण खर्च Total expenditure (1985-88)				1989-90 अपेक्षित खर्च Anticipat- ed
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
1	कृषि व संलग्न सेवा	393.38	654.57	125.08	343.34	149.55	147.00	..	Agriculture and allied Services.
2	ग्रामविकास	894.94	687.63	311.84	900.29	313.39	271.89	..	Rural development.
3	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	1,437.44	1,890.61	531.14	1,206.71	472.27	462.32	..	Irrigation and flood control
4	विद्युत विकास	1,734.76	3,053.89	642.41	1,371.92	508.38	700.00	..	Power development
5	उद्योग व खानकाम	225.31	365.00	111.90	195.58	116.33	80.00	..	Industry and minerals
6	वाहतूक व दळणवळण	422.81	775.19	122.23	327.18	115.99	155.00	..	Transport and communica- tions.
7	शास्त्रीय सेवा व तांत्रिक पर्यावरण.	0.78	4.00	0.51	1.51	0.91	1.68	..	Science and envirnment technology.

तबता क्रमांक/TABLE No. 25.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
8	सामाजिक व सामूहिक सेवा ..	168.12	324.38	78.48	132.28	137.93	60.60	.. Social and community service.
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा ..	4.69	11.50	2.09	3.24	6.33	5.74	.. General Economic services.
10	आरोग्य ..	133.07	364.00	66.92	143.93	69.10	73.56	.. Health
11	वर्धा योजना	17.00	1.56	2.88	1.65	2.00	.. Wardha plan
12	जिल्ह्याकरिता विशेष कार्यक्रम	55.05	320.00	62.00	169.85	47.84	35.00	.. Special programme district.
13	मुंबईचा विकास	50.00	6.86	11.95	15.01	15.00	.. Bombay development.
14	पाणीपुरवठा, घरवांधणी आणि नगरविकास	878.15	1,699.61	308.27	939.62	285.16	415.04	.. Water supply, housing and urban development.
15	इतर ..	200.89	283.06	61.35	132.20	129.54	125.17	.. Others
	एकूण ..	6,549.39	10,500.00	2,432.64	5,882.48	2,379.37	2,550.00	.. Total

आधार.—वार्षिक योजना १९९०-९१, भाग २, नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन.

Source.—Annual Plan 1990-91, Part-II, Planning Department, Government of Maharashtra.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1

राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

महसुलाची शीर्षे	अत्यंत Actuals 1988-89	सुधारकेले अंदाज Revised Estimates 1989-90	बर्षांतकल्प Budget Estimates 1990-91	Heads of Revenue
(१)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ए) कर महसूल—				(A) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर—				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0021 नियम कराव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर ..	23,065	39,828	34,683	Taxes on Income other than Corporation Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर ..	31	1		Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर ..	10,292	16,000	16,960	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण— (ए) ..	33,388	55,829	51,643	.. Total—(a)
(बी) मासमत्ता व जांभळी व्यवहार यांवरील कर—				(b) Taxes on Property and Capital Transactions—
0029 जमीन महसूल ..	4,584	6,755	5,000	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी ..	18,963	26,000	26,560	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा मूलक ..	1	Estate Duty
0035 शेवट जागिरीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मासमत्तेवरील कर ..	1	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण— (बी) ..	23,549	32,755	31,560	.. Total—(b)

तपसा क्रमांक/TABLE No. 26. 1 (contd.)

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सौ) विक्रीय वस्तु व सेवा यांचरील कर--				(c) Taxes on Commodities and Services--
0039 राज्य उत्पादनशुल्क	38,216	46,041	50,000	State Excise
0040 विक्रीकर	2,38,661	2,72,600	2,99,300	Sales Tax
0041 वाहनांचरील कर	21,475	18,681	20,200	Taxes on Vehicles
0042 मालावरील व उताळवरील कर	13,558	12,359	16,190	Taxes on Goods and Passengers
0043 विजेवरील कर व शुल्क	21,547	22,908	24,576	Taxes and Duties on Electricity
0045 विक्रीय वस्तु व सेवा यांचरील इतर कर व शुल्क	14,945	15,239	15,784	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
1603 राज्यांच्या संघ उत्पादन शुल्कातील हिस्सा	50,251	57,490	63,539	States' Share of Union Excise Duties
एकूण-- (सौ)	3,98,653	4,45,318	4,89,389	.. Total--(c)
एकूण-- (ए)	4,55,590	5,33,902	5,72,592	.. Total--(A)
(बी) करांपयतिरिक्त महसूल--				(B) Non-Tax Revenue--
(ए) इतर आर्थिक सेवा- -				(a) Other Fiscal Services--
0047 इतर आर्थिक सेवा	1	Other Fiscal Services
एकूण-- (ए)	1 Total--(a)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा--				(b) Interest Receipts, Dividends and Profits--
0049 व्याजाच्या जमा रकमा	46,464	52,070	59,113	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा	675	786	868	Dividends and Profits
एकूण-- (बी)	47,139	52,856	59,981	.. Total--(b)

(सी) करीब्यतिरिक्त इतर महसूल--

(एक) सर्वसाधारण सेवा--

0051	लोकसेवा आयोग	6	8	9
0055	पोलीस	1,514	2,195	2,319
0056	चुंग	432	583	648
0057	पुरवठा व विनियोग
0058	लेखनसामग्री व मुद्रण	902	940	973
0059	सार्वजनिक बांधकामे	2,643	2,098	2,296
0070	इतर प्रशासनिक सेवा	2,042	2,652	1,869
0071	निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	1,259	850	850
0075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	5,870	7,144	8,159
				<hr/>		
एकूण--(एक)		..		14,668	16,470	17,123
				<hr/>		

(दोन) सामाजिक व सामूहिक सेवा--

0202	शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती	1,708	1,700	1,785
0210	वैद्यकीय व सार्वजनिक आरोग्य	2,151	3,455	3,062
0211	कुटुंब कल्याण	104	101	104
0215	पाणी पुरवठा व स्वच्छता	222	110	116

(c) Other Non-Tax Revenue--

(i) General Services--

Public Service Commission
Police
Jails
Supplies and Disposals
Stationery and Printing
Public Works
Other Administrative Services
Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.
Miscellaneous General Services

.. Total--(i)

(ii) Social and Community Services--

Education, Sports, Art and Culture
Medical and Public Health
Family Welfare
Water Supply and Sanitation

तफला क्रमांक/TABLE No. 26. 1—contd.

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
0216 गृहनिर्माण	830	812	916	Housing
0217 नगरविकास	839	890	922	Urban Development
0220 माहिती व प्रसिद्धी	59	70	48	Information and Publicity
0230 कामगार व सेवायोजन	469	453	460	Labour and Employment
0235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	730	959	959	Social Security and Welfare
0250 इतर सामाजिक व सामूहिक सेवा	111	124	129	Other Social and Community Services
एकूण--(बोल)	7,223	8,674	8,501	Total —(ii)
(सोन) आर्थिक सेवा—				(iii) Economic Services—
0401 पीकसंवर्धन	773	609	639	Crop Husbandry
0403 पशुसंवर्धन	282	255	213	Animal Husbandry
0404 दुग्धशाळाविकास	24,766	28,662	29,580	Dairy Development
0405 मत्स्यव्यवसाय	60	52	60	Fisheries
0406 वनीकरण व वन्यजीवन	11,718	11,555	12,071	Forestry and Wild Life
0407 लागवड	3	Plantation
0408 भक्ष साठवणूक व पोषण	202	52	55	Food Storage and Nutrition
0425 सहकार	1,377	1,353	1,421	Co-operation
0435 इतर कृषिसंबंधी कार्यक्रम	114	40	40	Other Agricultural Programmes
0506 जमीन सुधारणा	1	86	90	Land Reform
0515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	819	735	735	Other Rural Development Programme

0551	शेगणरळ प्रदेस	4	Hill Areas
0701	शेठे व मध्यम पलडबंदारे	1,873	1,967	2,000	Major and Medium Irrigation
0702	रुषुपलडबंदारे	597	430	451	Minor Irrigation
0801	वीज	40	5,180	5,175	Power
0851	शरामेओग व रुषुओओम	103	30	30	Village and Small Industries
0852	ओओग	52	55	58	Industries
0853	अलुहू खलणकलम व धलतुशलस्त्रीय ओओम	2,276	2,420	2,459	Non-ferrous Mining and Metalurgical Industries
0854	इतर ओओग	1	5	5	Other Industries
1001	भलरस्तीय रस्ते	5	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	70	73	86	Ports and Light Houses
1054	रस्ते व पुल	106	192	127	Roads and Bridges
1425	इतर शलस्त्रीय संशुओन	3	Other Scientific Research
1452	पर्यटन	Tourism
1475	इतर सर्वसलधलरण वलधक सेवा	513	386	495	Other General Economic Services

एकूण- (तीन) .. 45,654 54,137 55,790 Total—(iii) §

एकूण—(ती) .. 67,545 79,281 81,414 Total—(c)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1—contd.

				(रुपये लाखात/Rs. in lakh)
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(डी) सहाय्य अनुदाने व अंशदाने—				(d) Grants-in-aid and Contributions—
1601 केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने	59,710	60,823	51,168	Grants-in-aid from Central Government
एकूण—(डी)	59,710	60,823	51,168	Total—(d)
एकूण—(बी)	1,74,395	1,92,960	1,92,563	Total—(B)
एकूण—महसुली जमा	6,29,985	7,26,862	7,65,155	Total—Revenue Receipts

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९०-९१.
Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.2

महसुली लेख्यावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

खर्चाची शीर्षे	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1989-90	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1990-91	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ए) सर्वसाधारण सेवा—				(A) General Services—
(अ) राज्याची अंगे—				(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे ..	662	632	672	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	93	99	103	President/Vice-President/Governor/ Administrator of Union Territories.
2013 मंत्रिपरिषद	279	330	349	Council of Ministers
2014 न्यायदान	4,005	5,386	6,096	Administration of Justice
2015 निवडणुका	732	3,364	659	Elections
एकूण—(अ) ..	<u>5,771</u>	<u>9,811</u>	<u>7,879</u>	.. Total—(a)
(ब) आर्थिक सेवा—				(b) Fiscal Services—
(एक) उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली—				(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure—
..	10,235	15,944	16,903	Collection of Taxes on Income and Expenditure
एकूण— ..	<u>10,235</u>	<u>15,944</u>	<u>16,903</u>	.. Total—(i)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2 – contd.

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बोन) मालमत्ता व मांडवली व्यवहार यांचरील करांची वसुली—				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029 जमीन महसूल	5,402	5,813	5,572	Land Revenue
2030 मुद्रांक व नोंदणी	674	838	665	Stamps and Registration
एकूण—(बोन) ..	6,076	6,651	6,437	Total—(ii)
(तीन) विक्रीय वस्तू व सेवा यांचरील करांची वसुली—				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क	620	833	786	State Excise
2040 विक्रीकर	23,604	28,136	29,816	Sales Tax
2041 वाहनांचरील कर	13,874	12,868	14,431	Taxes on Vehicles
2045 विक्रीय वस्तू व सेवा यांचरील इतर कर व शुल्क	6,413	7,245	7,770	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
एकूण—(तीन) ..	44,511	44,082	52,803	Total—(iii)

(घर) इतर आर्थिक सेवा--

2047 इतर आर्थिक सेवा	910	1,375	1,400	Other Fiscal Services
एकूण--(घर) ..	910	1,375	1,400	Total--(iv)
एकूण--(बी) ..	61,732	73,052	77,543	Total--(b)

(iv) Other Fiscal Services--

(सी) ब्याज प्रदान व ऋण सेवा--

(c) Interest Payment and Servicing of Debt--

2048 ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनियोजन	22,263	24,058	27,813	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debt.
2049 ब्याज प्रदान	63,345	74,795	92,499	Interest Payments
एकूण--(सी) ..	85,608	98,853	1,20,312	Total--(c)

(डी) प्रशासकीय सेवा--

(d) Administrative Services--

2051 लोकसेवा आयोग	123	225	250	Public Service Commission
2052 सचिवालय--सर्वसाधारण सेवा	1,331	1,647	1,596	Secretariat--General Services
2053 जिल्हा प्रशासन	15,305	17,495	19,781	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन	1,289	1,518	1,532	Treasury and Account Administration
2055 पोलीस	32,603	38,666	37,951	Police.
2056 तुरुंग	1,460	1,420	1,381	Jails
2057 पुरवठा व विनियोग	29	27	27	Supplies and Disposals
2058 लेखनसामग्री व मुद्रण	2,588	3,181	2,982	Stationery and Printing
2059 सार्वजनिक बांधकामे	9,112	8,216	8,491	Public Works.
2070 इतर प्रशासनिक सेवा	1,240	1,669	44,861	Other Administrative Services.
एकूण--(डी) ..	65,080	74,064	1,18,852	Total--(d)

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये लाखोंत/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा—				(e) Pensions and Miscellaneous General Services—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ . . .	24,065	24,556	26,733	Pensions and Other Retirement Benefits
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा . .	4,328	5,357	6,305	Miscellaneous General Services
एकूण--(इ) ..				Total--(e)
28,393				29,913
33,038				
एकूण--(ए) ..				Total--(A)
2,46,584				2,85,693
3,57,624				
(बी) सामाजिक सेवा--				(B) Social Services--
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती--				(a) Education, Sports, Art and Culture--
2202 सर्वसाधारण शिक्षण	1,17,692	1,48,094	1,41,640	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण	4,896	7,453	6,700	Technical Education
2204 क्रीडा व युवकसेवा	1,570	2,202	2,199	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती	1,216	1,106	1,123	Art and Culture
एकूण--(ए) ..				Total--(a)
1,25,374				1,58,855
1,51,662				

(बो) आरोग्य व कुटुंब कल्याण--				(b) Health and Family Welfare--	
2210	वैद्यकीय व सार्वजनिक आरोग्य	.. 32,865	35,785	36,494	Medical and Public Health
2211	कुटुंबकल्याण:	.. 4,933	5,545	6,183	Family Welfare
एकूण--(बो)		.. 37,798	41,330	42,977	Total--(b)
(सो) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास--				(c) Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development--	
2215	पाणीपुरवठा आणि स्वच्छता	.. 17,920	18,216	16,797	Water Supply and Sanitation
2216	गृहनिर्माण	.. 8,867	13,731	7,741	Housing
2217	नगरविकास	.. 5,622	9,872	6,478	Urban Development
एकूण--(सो)		.. 32,409	41,819	31,016	Total--(c)
(डो) माहिती व ध्वनिलेपण				(d) Information and Broadcasting--	
2220	माहिती व प्रसिद्धी	.. 1,023	1,264	992	Information and Publicity
एकूण--(डो)		.. 1,023	1,264	992	Total--(d)
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्ग यांचे कल्याण--				(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes--	
2225	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण.	10,589	13,111	13,447	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes
एकूण--(इ)		.. 10,589	13,111	13,447	Total--(e)

तबत्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण—				(f) Labour and Labour Welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन	4,186	5,659	4,854	Labour and Employment
एकूण—(एफ)	4,186	5,659	4,854	Total—(f)
(जी) समाजकल्याण आणि पोषण—				(g) Social Welfare and Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	8,447	9,886	9,017	Social Security and Welfare
2236 पोषण आहार	1,493	1,665	1,639	Nutrition
2245 नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सह्याय्य	7,827	11,195	1,100	Relief on Account of Natural Calamities
एकूण—(जी)	17,767	22,746	11,756	Total—(g)
(एच) इतर—				(h) Others—
2251 सचिवालय-सामाजिक सेवा	403	493	638	Secretariat-Social Services
2252 इतर सामाजिक सेवा	60	127	113	Other Social Service
एकूण (एच)	463	620	751	Total (h)
एकूण—(बी)	2,29,609	2,85,404	2,57,455	Total—(b)

(सी) आर्थिक सेवा

C. Economic Services—

(ए) कृषि व संलग्न कार्यक्रम—

(a) Agriculture and Allied Activities—

2401	पीक संवर्धन	15,110	12,403	10,074	Crop Husbandry
2402	मृद व जल संभारण	3,643	2,101	1,647	Soil and Water Conservation
2403	पशुसंवर्धन	4,670	5,323	4,813	Animal Husbandry
2404	दुग्धशाला विकास	27,418	31,868	32,202	Dairy Development
2405	भक्ष्यव्यवसाय	504	684	596	Fisheries
2406	बनीकरण व शन्यजीवन	9,634	12,001	11,710	Forestry and Wild Life
2408	अन्न, साठवण व वखार	2,090	2,319	2,220	Food, Storage and Warehousing
2415	कृषिविषयक संशोधन व शिक्षण	4,770	5,420	5,258	Agricultural Research and Education
2425	सहकार	4,016	4,725	19,081	Co-operation

एकूण—(ए) .. 71,855 76,844 87,601 Total—(a)

तक्ता क्रमांक/TABLE No 26:2—Contd.

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बी) ग्रामविकास—			(b) Rural Development—	
2501 ग्रामविकाससाठी विशेष कार्यक्रम	4,035	4,808	4,984	Special Programmes for Rural Development
2505 ग्रामीण सेवायोजन	6,077	4,070	4,325	Rural Employment
2506 जमीन सुधारणा	1	1	1	Land Reforms
2515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	6,622	5,417	3,807	Other Rural Development Programmes
एकूण--(बी)	16,735	14,296	13,117	Total--(b)
(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम--			(c) Special Areas Programmes--	
2551 डोंगराळ प्रदेश	1,188	1,398	1,275	Hill Areas.
एकूण--(सी)	1,188	1,398	1,275	Total-- (c)
(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण--			(d) Irrigation and Flood Control--	
2701 मोठे व मध्यम पाटबंधारे	35,982	39,833	45,072	Major and Medium Irrigation
2702 लहान पाटबंधारे	6,511	6,576	6,534	Minor Irrigation
2705 कामक्षेव विकास	3,463	3,639	2,799	Command Areas Development
2711 पूर नियंत्रण	140	171	184	Flood Control
एकूण--(डी)	46,096	50,219	54,589	Total--(d)

(इ) ऊर्जा—				(e) Energy—		
2801	बीज	..	10,352	30,176	23,374	Power
2810	उर्जाची अपारंपरिक साधने	..	1,869	2,588	1,455	Non-Conventional Sources of Energy
	एकूण—(इ)	..	12,221	32,764	24,829	Total—(e)
(एफ) उद्योग व खनिजे—				(f) Industry and Minerals—		
2851	ग्रामीण व लघुउद्योग	..	2,680	3,884	3,207	Village and Small Industries
2852	उद्योग	..	5,616	4,695	3,010	Industries
2853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	..	251	288	298	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
	एकूण—(एफ)	..	8,547	8,867	6,515	Total—(f)
(जी) वाहतूक—				(g) Transport—		
3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिमित्ती, संचालन, संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना.	..	2	1	..	Indian Railways Policy formulation, Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051	बंदरे व दीपगृहे	..	369	394	405	Ports and Light Houses
3053	नागरी विमान चालन	..	31	79	76	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल	..	777	345	471	Roads and Bridges
3055	मार्ग परिवहन	..	200	819	147	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन	..	3	3	2	Inland Water Transport
	एकूण—(जी)	..	1,382	1,641	11,01	Total—(g)

तद्वत्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.— contd.

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(आय) विज्ञान, संतशास्त्र व पर्यावरण—		(i) Science, Technology and Environment—		
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन	27	43	60	Other Scientific Research
3435 पारिस्थितिकी व पर्यावरण	194	266	175	Ecology and Environment
एकूण—(आय)	221	309	235	Total—(i)
(बे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा—		(j) General Economic Services—		
3451 सचिवालय-आर्थिक सेवा	968	1,200	1,144	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन	75	250	189	Tourism
3454 जनगणना सर्वेक्षण व सांख्यिकी	16,169	23,301	24,944	Census Survey and Statistics
3466 नागरी पुरवठा	9	13	16	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	184	225	227	Other General Economic Services
एकूण—(बे)	17,405	24,989	26,520	Total—(j)
एकूण—(सी)	1,75,650	2,11,327	2,15,782	Total—(C)

(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने—

(D) Grants-in-aid and Contributions—

3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना मुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	2,222	2,404	3,183	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Institutions
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	Aid Material and Equipments
एकूण—(डी) ..		2,222	2,404	3,183	Total—(D)
एकूण—महसुली लेखावरील खर्च ..		6,54,065	7,84,828	8,34,044	Total—Expenditure on Revenue Accounts

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९०-९१.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण

ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रुपये लाखात//Rs. in lakh)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1989-90	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1990-91	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक—महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा—				I. Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसूल	4,55,590	5,33,902	5,72,592	(a) Tax Revenue
(ब) करांव्यतिरिक्त महसूल	1,74,395	1,92,960	1,92,563	(b) Non-Tax Revenue
एकूण—(एक) ..	6,29,985	7,26,862	7,65,155	Total(I)
दोन—बांडवली लेखावरील जमा—	2,11,145	2,37,963	3,21,122	II. Receipts on Capital Account
एकूण जमा—(एक + दोन) ..	8,41,130	9,64,825	10,86,277	Total Receipts (I+II)
तीन—महसुली लेखाशीर्षावरील खर्च—				III. Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	4,55,436	5,56,312	5,36,057	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च	1,13,021	1,29,843	1,77,675	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	85,608	93,853	1,20,312	(c) Debt Services
एकूण—(तीन) ..	6,54,065	7,84,828	8,34,044	Total (III)

वार. भांडवली खर्च—

IV. Capital Expenditure—

(अ) महसूली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	77,768	84,874	81,933	(a) Capital Expenditure outside the Revenue Account
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च ..	92,414	94,093	1,98,890	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (वार) ..	1,70,182	1,78,967	2,80,823	Total (IV)
एकूण खर्च (तीन+वार) ..	8,24,247	9,63,795	11,14,867	Total Expenditure (III+IV)

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९०-९१.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 27.1

चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न

STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES

विभाग	राज्य उत्पन्न/State income,				Sector
	1987-88*		1988-89@		
(1)	चालू किमती- नुसार At current prices (2)	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At constant prices (1980-81) (3)	चालू किमती- नुसार At current prices (4)	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At con- stant prices (1980-81) (5)	(1)
I. उत्पन्न (कोटो रुपयेत) --					<i>Income (Rs. in crore)</i> --
(क) कृषि, वन उत्पन्न, मत्स्योद्योग आणि खाणी.	7,639.5	4,500.9	8,838.4	4,700.3	(A) Agriculture forestry, fisheries, mining and quarrying.
(ख) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा ..	11,347.6	7,047.7	13,146.9	7,573.5	(B) Manufacturing, construction, electricity, gas and water supply.
(क) परिवहन, वळणवळण, वखार, व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे ..	6,081.5	3,697.5	7,053.8	3,985.1	(C) Transport, storage and communication, trade, hotels and restaurants.
(घ) बँका व विमा उद्योग, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा.	7,409.7	4,919.6	8,442.0	5,259.0	(D) Banking and insurance, real estate and ownership of dwellings, business services, public administration and other services.
एकूण ..	32,478.3	20,165.7	37,481.1	21,517.9	... Total
II. दरबोई राज्य उत्पन्न (रुपयामध्ये).	4,535.1	2,815.8	5,155.1	2,959.5	<i>Per capita State Income (in Rs.).</i>

*अस्थायी/Provisional @प्राथमिक/Preliminary.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Sources.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay

तबता क्रमांक/TABLE No. 28

28. संकीर्ण/

तक्ता क्रमांक/

नियंत्रित बाजार पेठा/

(३० सप्टेंबर १९८९ रोजी/-

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे	
(1)	(2)	(3)	
1	बृहन्मुंबई मुंबई
2	ठाणे मुरवाढ, ग्रहणपूर, भिवंडी, पालघर, कल्याण, वसई
3	एयंगड कर्जत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर (खोपोली), महाड, अलिबाग, माणगाव, मुरूड.
4	रत्नागिरी रत्नागिरी
5	सिंधुदूर्ग
6	नाशिक घोटी, लासलगाव, मालेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाणा, येवला, नाशिक, कळवण, चांदवडे, मनमाड.
7	घुळे घुळे, दोंडाइचा, शिरपूर, नंदुरवार, शहादा, साक्री, नवापूर, तळोदा
8	जळगाव जामनेर, धरणगाव, अमळनेर, जळगाव, पारोळा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, भुसावळ, यावळ.
9	अहमदनगर अहमदनगर, कोपरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव, पाथर्डी, जामखेड, श्रीगोंदा, नेवासा, पारनेर. कर्जत.
10	पुणे बारामती, खेड, निरा, भोर, पुणे, शिरूर, इंदापूर, जुन्नर, दौंड, मंचर, तळेगाव-दाभाडे.
11	सातारा कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, बडूज, पाटण, लोणंद, दहीवडी, वाई.
12	सांगली सांगली, तासगाव, इस्लामपूर, विटा, माटपाडी
13	सोलापूर सोलापूर, मोहीळ, करमाळा, कुडंबवाडी, अक्कलकोट, बाशी, अकलूज, पंढरपूर, मंगळवेढा, सांगोला.
14	कोल्हापूर कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, वडगाव, (पेठ).
15	औरंगाबाद औरंगाबाद, वैजापूर, लासुर, स्टेशन, पैठण, कन्नड, सिल्लोड, गंगापूर, सोयगाव,
16	जालना जालना, अंबड, भोकरदन. मंधा, परतूर.
17	परभणी परभणी, मानवत, सलू, गंगाखेड, पूर्णा, बसमत, हिंगोली, आखाडा-बाळापूर, जितूर, कळमनूरी, पिगळी-नुरांचा बाजार.
18	बीड बीड, आंबेजोगाई, घारूर, गेवराई, मांजळगाव, परळी-बीजनाथ, कडा, पाटोदा.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28·1

REGULATED MARKETS

As on 30th September 1989)

District (2)	Names of regulated markets (3)
Greater Bombay	.. Bombay.
Thane Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai.
Raigad Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur (Khopoli), Mahad, Alibag, Mangaon, Murud
Ratnagiri Ratnagiri
Sindhudurg
Nashik Ghoti, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan, Chandwad, Manmad.
Dhule Dhule, Dondaicha, Shirpur, Nandurbar, Shahada, Sakri, Nawapur, Taloda.
Jalgaon Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon, Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Bhusawal, Yawal.
Ahmadnagar Ahmadnagar, Kopergaon, Shrirampur, Rahuri, Sangamner, Shevgaon, Pathardi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa, Parner, Karjat.
Pune Baramati, Khed, Nira, Bor, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade.
Satara Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, Wai.
Sangli Sangli, Tasgaon, Islampur, Khanapur-Vita, Atpadi
Solapur Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedha, Sangola.
Kolhapur Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaon (Peth).
Aurangabad Aurangabad, Vaijapur, Lasur Station, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Soyegaon.
Jalna Jalna, Ambad, Bhokardan, Mantha, Partur.
Parbhani Parbhani, Manwat, Sailu, Gangakhed, Purna, Basmath, Hingoli, Akhada-Balapur, Jintur, Kalamnuri, Pingali-cattle market.
Beed Beed, Ambejogai, Dharur, Georai, Manjalegaon, Paril-Vajnath, Kada, Patoda.

बनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा (2)	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे (3)
19	नांदेड ..	नांदेड, मुदखेड, उमरी, धर्माबाद, भोकर, किनवट, हुदगाव, लोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नायगाव, कंधार.
20	उस्मानाबाद ..	कळंब, उस्मानाबाद, मुश्म, परंडा, भूम, तुळजापूर.
21	लातूर ..	लातूर, उदगीर, निलंगा, अहमदपूर, देवणी-गुरांचा बाजार, औसा, हुंदरगल्ली-गुरांचा बाजार, रेणापूर-गुरांचा बाजार.
22	बुलढाणा ..	मलकापूर, नांदुरा, भोगाव, खामगाव, जळगाव-जामोद, देऊळगाव राजा, चिखली, मेहकर, लोणार, संग्रामपूर, मोताळा.
23	अकोला ..	अकोला, अकोट, तेलहारा, मुक्तिजापूर, कारंजा, वाशिम, रिसोड, मालेगाव बाळापूर, पातूर, मंगरूळपीर, बाशी-टाकळी, मनोरा.
24	अमरावती ..	अमरावती, घामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव, सुर्गी, अचलपूर, बरूड, मोशी, धारणी चांदूर-बाजार, चांदूर-रेल्वे, तीवसा, नांदगांव, खंडेश्वर.
25	यवतमाळ ..	यवतमाळ, घाटंजी, पांडरकवडा, दारभूळ, वणी, दिप्रत, बोरीअरब, उमरखेड, पुसद (कापूस व धान्ये) राळेगाव, नेर, महागाव, मोरेगाव.
26	बर्घा ..	बर्घा, सिंदी, पुलगाव, भावी, हिंगणघाट, भाष्टी.
27	नागपूर ..	काटोल, भिवापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कळमेश्वर, नागपूर, मांडळ.
28	मंडारा ..	गोंदिया, मंडारा, तिमोडा, आमगाव, लाखणी, पवनी, तुमसर, लाखणदूर, बर्जनी-मोरगाव.
29	चंद्रपूर ..	चंद्रपूर, बरोरा, मूल, ब्रह्मपुरी, सिदेवाही, नागभिड, राजूरा, चिमुर.
30	गडचिरोली ..	गडचिरोली, आरभोरी, अहेरी.

TABLE No. 28.1—*contd.*

District	Names of regulated markets	
(2)	(3)	
Nanded Nanded, Mukhed, Umri, Dharmabad, Bhokar, Kinwar, Hadgaon, Loha, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon, Kandhar
Osmanabad Kalamb, Osmanabad, Murum, Paranda, Bhoom, Tuljapur.
Latur Latur, Udgir, Nilanga, Ahmedpur, Deoni cattle market, Aysa. Handargulli-cattle market, Renaapur-cattle market
Buldana Malkapur, Nandura, Shegaon, Khangaon, Jalgaon-Jamod, Deulgaonraja, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrampur, Mutala.
Akola Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Karanja, Wasbim, Risod, Malegaon, Balapur, Patur, Mangrulpir, Barshi, Takli, Manora.
Amravati Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon, Surji Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway, Tiwsa, Nandgaon-khandeshar.
Yavatmal Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwaha, Wani, Digras, Bori-Arab, Umarkhed, Pusad (Cotton and grain) Ralegaon, Nere, Mangaon, Moregaon.
Wardha Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti.
Nagpur Katol, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal.
Bhandara Gondiya, Bhandara, Tirora, Amgaon, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakhandur, Arjuni, Morgaon.
Chandrapur Chandrapur, Warora, Mul, Brahmapuri, Sindewadi, Nagbhir, Rajura, Chimum.
Gadchiroli Gadchiroli, Armori, Aheri.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra Bombay.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS
 तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(A)
 महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती
LIFE INSURANCE IN MAHARASHTRA

नाव	परिमाण	1989-90	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(2)	(1)
पोलिसी	संख्या	9,37,480	Number	Policies
विम्यांची रक्कम	कोटी रुपयांत	3,204.56	Rs. in crore	Sum assured

आधार.—भारतीय आयुर्विमा महामंडळ.

Source.—Life Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(B)

महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम
GROSS DIRECT PREMIUM WRITTEN IN MAHARASHTRA
 1989

(कोटी रुपये/ Crore Rupees)

नाव	रक्कम/Amount	Item
(1)	(2)	(1)
भारतीय साधारण विमा मंडळ व त्याच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	544.79	Gross direct premium written in Maharashtra by of General Insurance Corporation of India. and its subsidiary companies.

बाधार.--भारतीय साधारण विमा महामंडळ.

Source.-- General Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

संख्या क्रमांक/TABLE No. 28.3

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या

NUMBER OF HOTELS IN MAHARASHTRA APPROVED
BY THE TOURISM DEPARTMENT

नाव	परिमाण	१ ऑक्टोबर १९९० रोजी As on 1st October 1990	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(2)	(1);
राज्य व केंद्र शासनाच्या पर्यटन विभागांनी मान्यता दिलेली हॉटेले.	संख्या.	127	Number	Hotels approved by Tourism Departments of State and Central Governments.

साधर.—पर्यटन विभाग, भारत सरकार.

Source.—Department of Tourism, Government of India

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 28. 4

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT BOMBAY BY AIR

अनु- क्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists			Country of Nationality
		1985 (3)	1986 (4)	1987 (5)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	उत्तर अमेरिका ..	46,222	68,575	76,252	.. North America
2	दक्षिण मध्य अमेरिका ..	1,419	1,826	2,336	.. South and Central America
	एकूण अमेरिका खंड ..	47,641	70,401	78,588	.. Total America
3	पश्चिम युरोप ..	99,948	1,80,060	1,93,530	.. Western Europe
4	पूर्व युरोप ..	3,461	10,608	11,091	.. Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड ..	1,03,409	1,90,668	2,04,621	.. Total Europe
5	आफ्रिका ..	33,293	42,836	43,701	.. Africa
6	पश्चिम आशिया ..	82,382	1,03,919	1,11,781	.. West Asia
7	दक्षिण आशिया ..	33,171	30,239	32,058	.. South Asia
8	दक्षिण-पूर्व आशिया ..	8,345	18,683	16,853	.. South-East Asia
9	पूर्व आशिया ..	10,209	13,392	19,812	.. East Asia
	एकूण आशिया ..	1,34,107	1,66,233	1,80,504	.. Total Asia
10	ऑस्ट्रेलिया ..	8,947	18,816	17,519	.. Australia
11	राष्ट्रीयता नसलेले ..	1	35	63	.. State less
	एकूण ..	3,27,398	4,88,989	5,24,996	.. Grand Total

आधार.—भारत पर्यटक आकडे, भारत सरकार

Source.—India Tourist Statistics, Government of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5

महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन
PRODUCTION OF CRUDE OIL IN MAHARASHTRA STATE

('००० टनांत/Tonnes)

वर्ष/ Year						मुंबई हाय किनारा Off shore Bombay High
(1)						(2)
1976-77	406
1977-78	2,074
1978-79	3,310
1979-80	4,422
1980-81	4,985
1981-82	7,975
1982-83	12,877
1983-84	17,392
1984-85	20,136
1985-86	20,823
1986-87	20,618
1987-88	20,164
1988-89	21,112
1989-90	21,716

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम अँड नॅचुरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6

महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर
RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS IN
MAHARASHTRA STATE

वर्ष/Year	मुंबई हाय किनारा/Off shore Bombay High		
	साठे** (अब्जघन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घन मीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर.) Utilisation (Mn. Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
	106.62		
1976-77	148.08	48
1977-78	186.15	229	3
1978-79	264.64	386	204
1979-80	270.96	542	372
1980-81	329.04	673	307
1981-82	330.62	1,345	671
1982-83	377.21	2,357	1,400
1983-84	377.80	3,259	1,834
1984-85	368.55	4,408	2,515
1985-86	377.69	5,180	3,067
1986-87	400.99	6,705	5,042
1987-88	411.09	8,259	5,820
1988-89	447.47	9,731	6,944
1989-90	457.36	13,088	8,544

**कॅलेंडर वर्ष/Calendar Year.

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम अँड नॅचरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas
Statistics, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28 7

द्रवोत्त पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक
LPG DOMESTIC CUSTOMERS IN MAHARASHTRA

(१ एप्रिल १९८९ रोजी/As on 1st April 1989)

(हजारत/In thousand)

कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers	Name of Company
(1)	(2)	(1)
नाय. ओ. सी. एल.	100	Indian Oil Corporation Limited.
एच. पी. सी. एल.	1,316	Hindustan Petroleum Corporation Limited.
बी. पी. सी. एल.	1,412	Bharat Petroleum Corporation Limited.
एकूण	2,828	.. Total

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्र ऑफ पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक गॅस स्टॅटिस्टीक्स, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas Statistics, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.1

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

शेती/

(क्षेत्राचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार से. टनांत आहेत/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्त- कानुसार)	30,758	30,769	30,766	30,758
2.	सागवड केलेले निव्वळ क्षेत्र ..	17,878	18,135	18,242	18,262
3.	सागवड केलेले एकूण क्षेत्र ..	18,823	18,979	19,398	19,664
4.	ओढित/खालील एकूण क्षेत्र ..	1,220	1,388	1,570	2,171
5.	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन —				
	(अ) तांदूळ—				
	(१) क्षेत्र ..	1,300	1,321	1,352	1,416
	(२) उत्पादन ..	1,369	884	1,662	2,286
	(ब) गहू—				
	(१) क्षेत्र ..	907	833	812	1,169
	(२) उत्पादन ..	431	280	440	1,199
	(क) जोंधळा—				
	(१) क्षेत्र ..	6,284	6,057	5,703	6,064
	(२) उत्पादन ..	4,224	2,295	1,557	3,466
	(ड) बाजरी—				
	(१) क्षेत्र ..	1,635	1,828	2,039	1,808
	(२) उत्पादन ..	489	370	824	560

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

1980-81	1985-86*	1986-87*	1987-88*	1988-89*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area according to village papers.
18,299	18,031	17,923	17,881	17,851	Net area sown
20,133	20,261	19,920	20,131	20,692	Gross cropped area
2,516	2,462	2,343	2,381	2,408	Gross area irrigated
					Area and outturn of principal crops—
					(a) Rice—
1,504	1,541	1,527	1,370	1,545	(i) Area
2,361	2,182	1,752	1,717	2,652	(ii) Outturn
					(b) Wheat—
1,079	882	736	733	879	(i) Area
931	644	536	633	1,045	(ii) Outturn
					(c) Jowar—
6,438	6,626	6,335	6,663	6,185	(i) Area
4,428	3,923	3,092	3,952	4,278	(ii) Outturn
					(d) Bajri—
1,709	1,703	1,734	1,815	1,964	(i) Area
760	420	465	910	901	(ii) Outturn

*अस्थायी/Provisional.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन—पुढे चालू					
(ई) एकूण धान्ये (इतर धान्ये धरून)—					
(१) क्षेत्र	..	10,604	10,512	10,320	10,931
(२) उत्पादन	..	6,755	4,037	4,737	7,869
(फ) एकूण कडधान्ये—					
(१) क्षेत्र	..	2,351	2,330	2,566	2,914
(२) उत्पादन	..	989	657	677	1,168
(ग) ऊस—					
(१) क्षेत्र	..	156	171	204	268
(२) उत्पादन (गुळाचे)	..	1,156	1,120	1,641	2,219
(घ) कापूस—					
(१) क्षेत्र	..	2,500	2,716	2,750	2,307
(२) उत्पादन (लिटरमध्ये)	..	288	179	82	133
(छ) मुईमूग—					
(१) क्षेत्र	..	1,083	1,117	904	854
(२) उत्पादन	..	800	473	586	693
(ज) तंबाखू—					
(१) क्षेत्र	..	25	13	12	11
(२) उत्पादन	..	12	6	5	5
शेती उत्पादनांचे निर्देशांक—					
(१९६७-७०=१००)					
(१) अन्नधान्ये	..	115.6	71.1	86.3	143.9
(२) अन्नधान्येतर	..	102.6	79.9	90.9	121.9
(३) सर्वे पिके	..	109.8	75.0	88.3	134.1

TABLE No. 29.1 *contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and outturn of principal crops—contd.
					(e) All cereals—
					(including other cereals)
11,233	11,232	10,826	11,091	11,092	(i) Area
8,900	7,615	6,169	9,650	9,348	(ii) Outturn
					(f) All pulses—
2,804	2,860	2,836	3,033	3,330	(i) Area
831	1,164	975	1,414	1,730	(ii) Outturn
					(g) Sugarcane—
317	319	335	345	388	(i) Area
2,594	2,545	2,637	2,721	2,815	(ii) Outturn (gur)
					(h) Cotton—
2,667	2,753	2,693	2,518	2,628	(i) Area
216	338	151	252	234	(ii) Outturn (in lint)
					(i) Groundnut—
712	664	654	709	918	(i) Area
441	469	435	698	1,006	(ii) Outturn
					(j) Tobacco—
12	10	8	11	10	7(i) Area
7	8	8	10	8	(ii) Outturn
					Index numbers of agricultural production
					(1967-70=100)
147.8	134.6	110.0	165.2	176.1	(i) Foodgrains
138.3	142.5	116.7	150.0	161.7	(ii) Non-foodgrains
143.6	138.1	113.0	158.4	169.7	(iii) All commodities

* अस्थायी/Provisional

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.2

पशुधन व कुक्कुट/LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारांत/in thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1972 (5)	1978 (6)	1982 (7)	1987 (8)	Category (2)
1	गाई-बैल---							Cattle---
	तीन वर्षांवरील बैल ..	6,490	6,550	6,206	6,329	6,637	6,688	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील गाई ..	4,644	4,534	4,587	4,731	5,247	5,725	Females over 3 years
	बासरे ..	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228	4,554	Young stock
	एकूण—गाई-बैल ..	15,328	14,729	14,705	15,218	16,161	16,977	Total-- Cattle
2	म्हशी-रेडे---							Buffaloes---
	तीन वर्षांवरील रेडे ..	353	340	308	325	351	356	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील म्हशी ..	1,639	1,735	1,871	2,148	2,307	2,808	Females over 3 years
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425	1,313	1,582	Young stock
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899	3,972	4,747	Total—buffaloes
3	मेंढरे ..	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671	2,872	Sheep
4	शेळ्या ..	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705	9,189	Goats
5	इतर जनावरे ..	359	352	316	326	361	401	Other livestock
	एकूण—जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	34,229	Total—livestock
6	कोंवड्या, बंदके वगैरे ..	10,578	9,902	12,217	18,751	19,844	24,756	Poultry

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/

उद्योग आणि खाणकाम/

क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1960 (3)	1965 (4)	1970 (5)	1975 (6)
1	बालू कारखान्यांची संख्या† ..	8,010	9,472	9,803	11,425
2	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजार)	746	903	952	1,015
3	औद्योगिक उत्पादन—				
	(१) कापूस सूत (दशलक्ष कि. ग्रॅम)	242	251	227	420
	(२) कापूस कापड (लाख मीटर)	16,747	15,654	14,411	12,983
	अन्य उत्पादन—				
	(१) कोळसा (हजार मे. टन) ..	788	1,140	1,771	3,580
	(२) कच्चे मॅंगेनिज (हजार मे. टन)	187	317	216	188

N.A.—उपलब्ध नाही/

@ मुंबई शहर सोडून/

*अस्थायी

†विही कारखान्यांचा समावेश वेगळ्या कायद्याखाली १९७४ पासून केलेला आहे/

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3

INDUSTRY AND MINING

1980	1984*	1985*	1986*	1987*	1988*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
15,170	18,316	18,922	19,966	20,609	21,785	Number of working factories†
1,177	1,120	1,129	1,150	1,138	1,134	Average daily number of workers (thousand No.)
						Industrial production—
249	238	221	183	N.A.	240	(i) Cotton yarn (million kg.).
12,603	10,290	10,431	9,800	N.A.	N.A.	(ii) Cotton cloth (lakh metres)
						Mineral production—
5,300	9,711	10,792	11,884	13,727	14,059	(i) Coal (thousand tonnes).
223	220	238	238	232	258	(ii) Manganese ore (thousand tonnes).

Not Available.

Excluding Bombay city.

Provisional

Bidi Factories covered under separate Act, from 1974.

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तपता क्रमांक/

बीज/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)	760	1,304	2,119	2,786
2	विजेचे उत्पादन (दशलक्ष किलोवॉट तास)	3,268	5,635	9,134	12,052
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)				
	(अ) एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490
	(ब) उद्योगांकरिता	1,853	3,297	5,312	5,935
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून बीजपुरवठा केलेल्या शहरांची व बंदखांची संख्या (प्रत्येक वर्षा-बखेरणी)	853	4,665	12,752	20,112

*अश्यायी/

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.4

ELECTRICITY					
Year	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89*	Item
	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
4,298	7,091	7,204	7,496	7,658	Installed capacity (thousand kw.).
18,51	27,647	30,131	32,962	32,836	Electricity generated (million kwh.).
					Consumption (million kwh.).
14,034	20,979	22,325	23,848	26,260	(a) Total
8,130	11,124	11,556	12,075	12,753	(b) Industrial
27,914	33,927	34,517	38,177	39,413	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board as at the end of each year.

*Provisional

29. तिवडक निर्वेशांकाना कल :

तपता क्रमांक

सहकार

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या ..	31,565	37,405	42,603	49,651
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारांत).	4,191	6,786	8,581	11,629
3	खेळते भांडवल (कोटी रुपये)	291	712	1,490	2,688
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (कोटी रुपये).	43	91	133	170

टीप--वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत. (त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व सिव्हील बोर्ड, विमा कंपनी, इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे).

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5

CO-OPERATION

1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
10,747	79,291	83,460	87,676	92,507	Societies (No.)
14,783	20,141	21,435	22,099	24,438	Members (thousand No.)
5,210	1,085	1,286	1,516	1,883	Working capital (Crore Rs.)
250	419	480	628	715	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.).

Notes.—The above figures relate to all types of societies. (including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.).

29. निवडक निर्देशांकांचा ताल

तक्ता क्रमांक

परिवहन आणि दळणवळण

क्रमांक Serial No.	बाब	1960	1965	1970	1975	1980
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि. मीटर).	37,757	48,053	62,703	1,58,928	1,38,61
2	वापरत असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)—					
	(अ) मोटारी ..	45,328	66,363	1,08,679	1,69,895	2,13,700
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने ..	89,127	1,43,497	2,57,539	4,58,214	7,25,352

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

1985	1987	1988	1989	1990*	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,51,671	1,63,108	1,66,416	1,69,921	1,72,859	Length of roads as on 31st March of each year (kilometres).
					Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year).—
2,82,972	3,30,884	3,62,837	3,82,066	4,04,240	(a) Motor cars
13,45,048	17,66,564	19,95,466	22,11,265	24,30,615	(b) All types of vehicles

29. निवडक निदेशांकांचा कळ

तक्ता क्रमांक/

शिक्षण/

नाव	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक शिक्षण—				
(पूर्व प्राथमिक व्यतिरिक्त)				
(१) संख्या (संख्या) ..	34,594	41,781	45,143	48,577
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	4,178	5,535	6,229	6,998
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	113	153	185	221
दुस्यम शिक्षण—				
(१) संख्या (संख्या) ..	2,468	4,032	5,339	5,810
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	858	1,500	1,936	2,442
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	35	57	77	96

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE NO. 29.7

EDUCATION

1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
Primary education—					
(excluding pre-primary).					
51,045	54,406	54,866	55,533	56,394	(1) Institutions (No.)
3,392	9,418	9,579	9,771	9,936	(2) Students (thousand No.)
222	245	251	254	260	(3) Teachers (thousand No.)
Secondary education—					
6,119	8,177	8,417	8,830	9,144	(1) Institutions (No.)
3,309	4,585	4,872	5,094	5,368	(2) Students (thousand No.)
114	146	155	162	170	(3) Teachers (thousand No.)

29. निवडक निर्देशांकांचा क्रम/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8

अखिल भारतीय बाजक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)

ALL-INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (New Series)

(आधारवर्ष/ Base year—1981-82=100)

अनु क्रमांक Serial No. -	वर्ष Year	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ति, दिवा- बत्ती व वेंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित वस्तु माद्य Manu- factured products	सर्व वस्तु All commo- dities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	भार/Weight—	(32.295)	(10.663)	(57.042)	(100.000)
1	1982-83	106.7	106.5	103.5	104.9
2	1983-84	118.2	112.5	109.8	112.8
3	1984-85	125.5	117.3	117.5	120.1
4	1985-86	125.7	129.8	124.4	125.4
5	1986-87	137.1	138.6	129.2	132.7
6	1987-88	152.6	143.3	138.5	143.6
7	1988-89	160.1	151.5	151.5	154.3
8	1989-90(P)	163.6	156.6	168.6	165.7

(P)=अस्थायी/Provisional

संस्कार :- वार्षिक प्रकाशक, उद्योग संचालक, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source :- Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

तथता क्रमांक/TABLE No. 29.9

29. निवडक निर्देशांकांचा फल/

तक्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)/

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	वाव	भार Weight	1971-72	1976-77
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	204 190	320 298
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	214 198	328 308
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	210 192	327 297
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	50.60 100.00	189 176	314 287
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.00
6	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	203 188	319 296
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	210 198	345 315
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	201 190	335 308
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक

*ऑक्टोबर १९८८ ते मार्च १९८९ पर्यंतची ६ महिन्यांची सरासरी.

@ आधारभूत वर्ष/Base year 1982 =100

**पायाभूत वर्ष १९८२ मधील निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९६०/१९६१ मध्ये रूपांतरित करण्यासाठी कापरावयाचा गुणक.

@@ मे १९८९ ते मार्च १९९० पर्यंतची ११ महिन्यांची सरासरी

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	**जोड़पारा गुणक Linking factor	Item	Centre	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)	
408	714	799	886	179	187	5.44	Food	Bombay
410	654	717	791	169	179	5.12	General Index	(Calendar year 1960=100)
411	698	756	802	167	178	5.37	Food	Solapur
411	647	697	747	165	180	5.03	General Index	(Calendar year 1960=100)
419	671	708	763	164	171	5.24	Food	Nagpur
398	632	673	726	165	178	4.99	General Index	(Calendar year 1960=100)
415	662	717	778	172	188	4.86	Food	Pune
375	601	639	686	163	178	4.53	General Index	(Calendar year 1961=100)
..	171*	179	..	Food	Nashik
..	170*	181	..	General Index	(Calendar year 1982=100)
441	668	718	777	169	179	5.12	Food	Jalgaon
402	615	667	715	163	175	4.78	General Index	(Calendar year 1961=100)
467	710	749	798	170	178	5.50	Food	Nanded
438	662	707	754	170	186	5.01	General Index	(Calendar year 1961=100)
456	742	830	891	183	193	5.63	Food	Aurangabad
427	672	743	787	168	181	5.18	General Index	(Calendar year 1961=100)
....	187@@..	..	Food	Kolhapur
....	185@@..	..	General Index	(Calendar Year 1982=100)
....	177@@..	..	Food	Akola
....	179@@..	..	General Index	(Calendar year 1982=100)

6 months average from October 1988 to March 1989.

Linking factor for converting index number with base 1982 into with base 1960/1961.

@@ months average from May 1989 to March 1990.

२९. निवडक निर्देशांकाचा कल

तक्ता क्रमांक

राज्य उत्पन्न

सुधारित मालिका

अनुक्रमांक/ Serial No.	वार	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84*
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
१ राज्याचे चालू किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,113.9	16,966.4	2,813.2	21,521.5
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(112.3)	(120.9)	(142.4)
(क)	दरडोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,427.4	2,668.6	2,813.2	3,240.6
(ड)	दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(109.9)	(115.9)	(133.5)
२ राज्याचे स्थिर (१९८०-८१) किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,113.9	15,476.0	16,069.6	17,500.3
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(102.4)	(106.3)	(115.8)
(क)	दरडोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,427.4	2,434.2	2,473.3	2,635.1
(ड)	दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(100.3)	(101.9)	(108.6)

*अस्थायी/Provisional

टीप.—दरडोई उत्पन्नाचे बाबतीत वार कव्हाला वर्षाच्या शेवटच्या दिवसापर्यंतचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10

STATE INCOME

Revised Series

1985*	1985-86*	1986-87*	1987-88*	1988-89@	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
I Net State Domestic Product at current prices—					
2,950.9	26,215.8	27,996.5	32,478.3	37,481.1	(a) State income (in crore Rs.).
(151.9)	(173.5)	(185.2)	(214.9)	(248.0)	(b) Index No. of State income. (Base:1980-81=100)
3,383.5	3,789.4	3,974.3	4,535.1	5,155.1	(c) Per capita income. (in Rs.).
(139.4)	(156.1)	(163.7)	(186.8)	(212.4)	(d) Index No. of per capita income (Base:1980-81=100).
II Net State Domestic Product at constant (1980-81) prices—					
17,376.9	18,570.6	18,639.2	20,165.7	21,517.9	(a) State income (in crore Rs.).
(115.0)	(122.9)	(123.3)	(133.4)	(142.4)	(b) Index No. of State income. (Base:1980-81=100)
2,561.8	2,684.4	2,645.9	2,815.8	2,959.5	(c) Per capita income. (in Rs.).
(105.5)	(110.6)	(109.0)	(116.6)	(121.9)	(d) Index No. of per capita income. (Base:1980-81=100)

*Preliminary.

Note.—While calculating per capita income mid-year population has been used.

रूपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लंबी/LENGTH

फुट	=	30.48	सेंटीमीटर (तंतोतंत) Centimetres (Exact).	मीटर	=	1.09361	यार्ड
1 foot				1 metre			yard.
यार्ड	=	0.9144	मीटर (तंतोतंत) metre (Exact)	किलोमीटर	=	0.62137	मील
1 yard				1 kilometre			mile.
मील	=	1.609344	किलोमीटर (तंतोतंत) kilometres (Exact)				
1 mile							

2. क्षेत्रफल/AREA

वर्ग फुट	=	9.2903	वर्ग डेसीमीटर square deci- metres.	हेक्टर	=	2.47105	एकर
1 square foot				1 hectare			acres.
एकर	=	0.404686	हेक्टर hectare	वर्ग किलोमीटर	=	0.386101	वर्ग मील
1 acre				1 sq. kilometre			square mile
वर्ग मील	=	2.58999	वर्ग किलोमीटर square kilometres.				
1 square mile							

3. वजन/WEIGHT

किलोग्राम	=	2.20462	पाउंड pounds	सेर	=	1.07169	
1 kilogram				seers.			
पाउंड	=	0.4535924	किलोग्राम kilogram	टन	=	1.01605	मेट्रिक टन
1 pound				1 ton			tonnes.
मेट्रिक टन	=	0.98420	टन ton	मण	=	26.7923	माउन्ड्स
1 tonne				Maunds			

4. धारकता/CAPACITY

गैलन (इंपिरियल) gallon (Imp.)	= 4.54596	लिटर्स litres	लिटर 1 litre	= 0.219976	गैलन (इंपिरियल) gallon (Imp.)
गैलन (U. S.) gallon (U. S.)	= 3.78533	लिटर्स litres	= 0.83268	गैलन (इंपिरियल) gallon (Imp.)	

5. मेट्रिक परिमाणु/METRIC UNITS

लांबी Length	किलोमीटर 1 kilometre	= 1,000	मीटर metres.
	मीटर 1 metre	= 1,000	मिलिमीटर millimetres.
क्षेत्रफळ Area	चौ. किलोमीटर 1 sq. kilometre	= 100	हेक्टर hectares.
	हेक्टर 1 hectare	= 10,000	चौ. मीटर sq. metres.
वजन Weight	टन 1 tonne	= 1,000	किलोग्रॅम kilograms = 10
	किलोग्रॅम 1 kilogram	= 1,000	ग्रॅम grams.